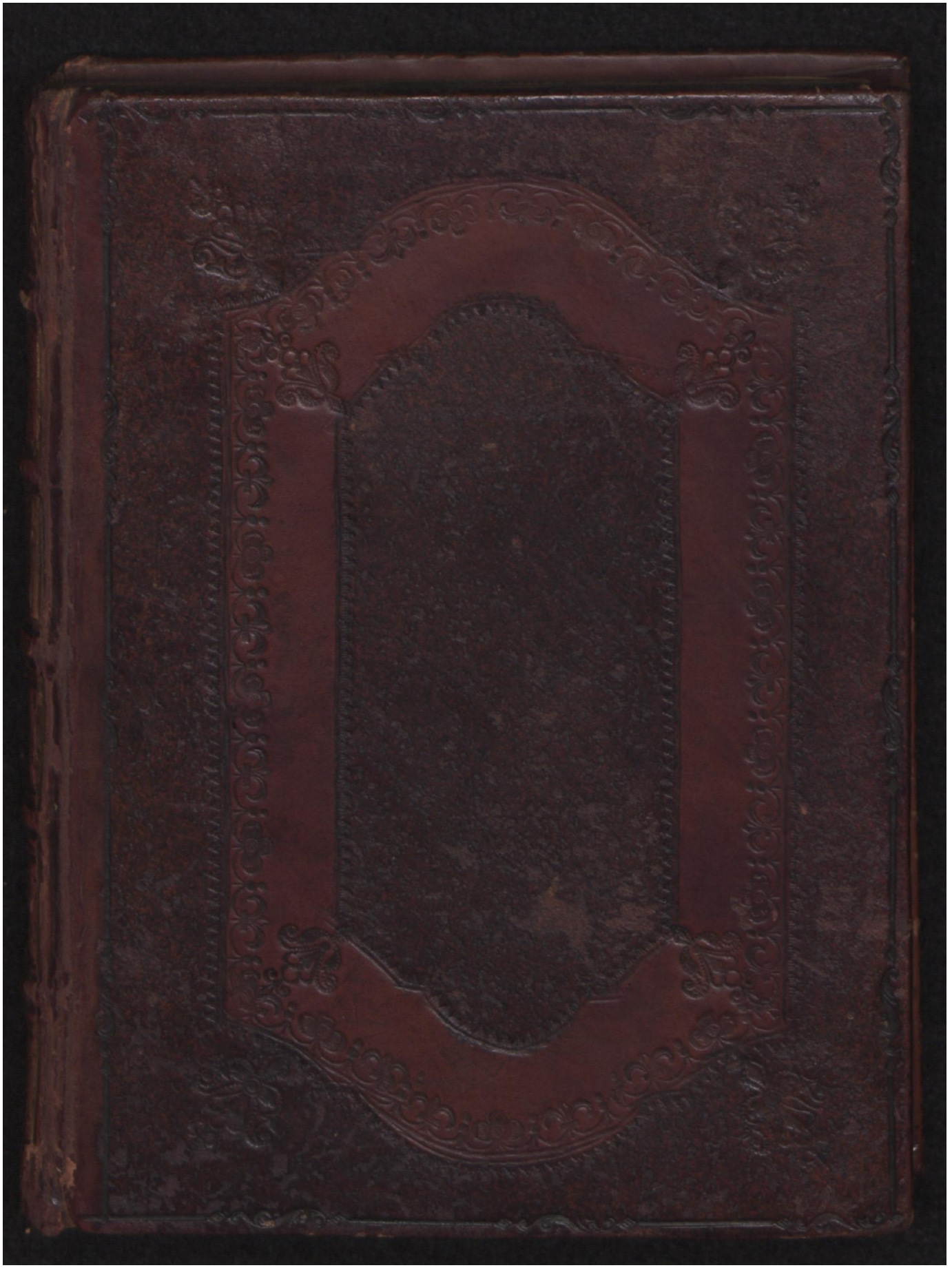

BIBLIOTECA REGIA
MATRITENSIS

Denne Bog indeholder

1\. Den nye Siællandske Lov, som tillægges Erich Menved, inddeelt i 6 Bøger, skiøndt den efter Catalogen skulle være 7.—
NB den gamle Siællandske Lov, udgiven af Waldemar d 1ste 1171 efter Hvitfeld, er ikke trykt førend i k Anchers Lov Historie—

2 Den Siællandske Kirke Lov med Waldemar d 1ste udgiven 1171 i følge Manuscripterne og denne trykte Udgave.

3 Kong Erich Glippings Haandfæstning 1284

4 Kong Olufs Haandfæstning udgivet i Slagelse 1376—

5 Skiel mellem Dannemark og Sverrig og

6 Gaards Retter—

Pal 19 d
4°
Recherches

LN 133
ex. 4

Kay Høegs efs.
L. N. 133.

Liber D: Nicolai Montani

¶ Har begynnes then zelands low paa ræt dansk och ær skifftt i syw bøgher och hwer bogh haffuer sith register oc ær wel offuer seeth och rættelighe corrigeret

-918-

Verissimus huius libri posse-
ssor Severinus Joannes

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Harry Hoxer Samling
1970

Eth logh ſcal man landh
bygge En hwille hwer mã
nøffues met ſith eghz Oc
ladhe man nydhe ieffneth
Tha tørffte man icke logh
wether Engen logh ar be
tre at fylghe en ſannen En hwor ſom man
ieffuer om ſannen tha ſcal logh wth ledhe
hwilket ſannen ar Wore ey logh a landhe
tha haffde hyn meſt ther meſt motte fonge
Thi ſcal logh efter alle man giørs at ratte
man ſpage Oc ſagløſſe motte theris ſpecht
oc vratte man oc fwle radis thz ther i lowe
ar ſcreffuet at the tore ey forti fulkõme the-
ris ondſkab ther the haffue i hwge Wel ar
thz oc rath Ath then ther gutz ratſle elſkede
mwe ey locke the gode ath høfftings ratſle
och landhens wpoher logh forfainghe thm
at gøre ill a Low ſcal ware arligh och rath
oc tolligh efther landens wane qwamme-
ligh oc torfftteligh oc openbare Saa ath alle
men mwa wÿdhe oc vnderſtonde hwat la-
wen figher Low ſcal ey gøris eller ſcriffues
efter annẽ mantz ſerligh wild Men efther
thñ logh ſom alle mentz tørffte ar ſom ther i
landz boo Enghẽ man ſcal oc dømme geen
thñ logh thr̃ koning giffuer oc landz wethr̃
tagher Men efther then logh ſcal dømmes

oc ratthes then log thr̃ koning giffuer oc lā
det mether tagher thñ maa hā hēne ep ſkilf
te eller aff tage vden landēs mꝛllie for vdhē
hū ar opēbarlig mod gut Thz ar konings
embede oc høfftingis i landz are at gømme
dom och rath och kralſe thm̃ ſom mz wold
twingis Saa ſom arewiduar fadherløſe
børn oc pelegrime oc wlendes man oc fati-
ge man thm̃ gørs tꝛdeſt wold Oc lade illa-
men.ther ep wille radis i hās land ep lekfue
forti at thz hā ppner eller draper vde thes
man .tha ar hā gutz tianiſte mā oc landhe
gelkere fortꝛ̄ at ſo ſom thñ helꝛ̄ kircke ſtyr-
is mz pawe oc biſcop Saa ſcal hwert land
ſtyris mz koning eller hās vndher ratthere
Ther mz are oc alle ſkyldige ther i hās land
boo at ware hannū hørſom och lydigh och
vnderdan .oc fortꝛ̄ ar hā oc ſkyldig at gøre
thm̃ alle frith.thz ſculle oc alle wꝛ̄de wardēs
høftinge at mz thz wold gut ſolde thm̃ i hād
i thēne warild tha ſolde hā oc thm̃ hn helige
kircke at warie for al thz thr̃ a betes.en wor
ther glømt eller wille the ep warie ſom rath
ar Tha ſculle the a domme dage ſware aff
kirchēs kralſe oc lādſens frith mꝛ̄nſkēs for
thers ſkyld i thers tꝛ̄me

Idhe ſculle alle man thr̃ thēne bog

ſeer at woldemar koning annē woldemars ſøn Thr̄ ſtē knutz ſøn war thn̄ tyme hā hafde warit koning .ix. winter oc .xxx oc at wor herre wort føder wor gangne .M. winter oc ij.c.oc.xl winter i marſ manet thr̄ naſt eff thr̄ lod hā ſcriffue thēne bogh oc gaff thēne low ther ſtander a danſke i worinborg mz hans ſøners radh ther widher ware koning erick hertug abel iuncker criſtoffer oc offe thr̄ tha wor arkebiſkop i lwnd oc biſcop neels aff roſkilde. oc biſcop pwer aff fyn oc biſcop peder aff aarſ biſcop gwnner i ryffue oc biſkop gwnner i wiborg oc biſkop iens i wendel och biſcop iens i hettebp och ther til alle beſte mentz rad ther i hans ryge wore

¶ Har børies cappittel aff halātz low bog

i Om man for atelkone

ij Om kone haller ſeg met barn

iij ¶ om bone eller huſtru død barnløſt

iiij ¶ om mā ther barnhawer fanghet barn løøſt kone

v Om børn død i bondens fleth

vi ¶ om the fange børn ſamē

vij Om ſøn wyl qwennes i falge

viij Om fad ar høgre mit fit barn en alle gēmol

ix ¶ om barne barn

x Om ſøn fører kone ſin fader i flath

xi Om arff efftther moder
xij Com the børn aff are skiffte
xiij om børn dø i faders flat
xiiij Om arff efftr fad fad oc mod mod
xv Com gange arff
xvi Hwor bodē scal flegefrit søn ting føre
xvij om flegefrit søn a fult mit adelhā søn
xviij Om arff efftr fader mellom brødre
xix At low maa ey gange mellā søsken
xx Com samfrandrr are døde
xxi om man skiffter bort syn kone iorth
xxij Om mā ellr hustru mord giffuē iort i
xxiij om felag mellā styffad (falge
xxiiij Om styffmoder oc styffdotter
xxv om bodē ma ey sallie fin hustrus iort
xxvi Com arff mellā hustrw oc bonde
xxvij om the iort bort wort lat føre the sa-
xxviij Om gāghe arf (mē kōme
xxix om fadher wil icloster fare
xxx Hwat bondē maa giffue efftr sig
xxxi om arff tage ar aff landet farē
xxxij Com søn far aff landz fran fader
xxxiij om hustrw arff
xxxiiij Com bondens arff
xxxv om arff byth
xxxvi Om flatføring
xxxvij Com flat føring oc hans brøde

xxxviij Om flat førings frand wele ey wit
xxxix om flat førings wifft (hanū tage
xl om barne wirtning i falge
xli ¶ om bondis wirt i faliga
xlij Broder mo ey selye sin søskens iorth
xliij om fader wil søn skillie wirth sig
xliiij ¶ om børn oc there moder
xlv om børn oc there warinde
xlvi om børne warie gyffter them
xlvij Om børne fa·a
xlviij om børne skiffte
xlix om slegefrith barn

HOr mā atelkone tha hwat sō the are agēde at for vthē the ris iort tha oge the alt til helft tok hās war .c. marck oc hēne icke ellē hēnes .c. marck oc hās icke En iort hwat som the skilies at lewēdis ellē døde oc hawe ey børn samē tha tagher bondē saa megz sō hā førde ellē hās arffwinge oc konē oc saa eller hennes arwinge I

¶ Om kone kaller sig mz barn ware ij

En word saa at bondē dør oc hōr konē igen oc kallē sig mz barn ware tha hawer hū rat at ware wit boo i .xx vgē oc woc te oc gømme mz hēne wariēde bo til hielpe oc ey til skade En har hū en at hū ar nieth barn thē xx vgē are gāgne oc hyn seiluer om

ther arff ſcal tage eff ther thñ dø̄de tha ſcall
hā tage gode konet til oc the ſculle ſee huad
heller hū ar mz barn eller ep ieffuer oc them
om hwad heller ar tha ſcal hū framſyti⁹ til
pl.wagher are alle framgangne.oc foꝛ hwn
barnet fød tha maa hū arfue mz thz.om thz
barn longer fin criſtēdom en dø̄r barnet ſi-
then thet fick ſin krÿſtendom tha a modher
at arffue Kan thet oc ſaa worde at hpn thr̄
mantzens arffwing ſcal ware .figer at bar-
net wor dø̄t fød eller thez fick ep ſin kriſtē
dom tha ſcal hā gange til ther konens arff-
wingh ar mz twinge manne witne och tolff
naffnde man aff henne kø̄n oc ſwarie thz
at thet war leffuende fød oc fick kriſtēdom
oc henne bø̄r rattelige at arffue thet.oc ther
mz ar hpn ſkild with arffuen Wodher och
thet at bonden leffuer oc konē langher barn
oc thz langer ſin kriſtendom oc leffuer aff-
uer moder.tha ar fadet nermere ath arffue
en noger En ſar konēs arffwinge at barnz
leffde ep pffuer ſin moder eller thet wordhe
ep kriſtneth.tha ſcal faderen ganghe til meth
twigghe manne withne och.tolff naffndhe
man aff ſine frandher och ſwarie thet ath
thet fick ſin criſtendom och leffdhe pwer ſyn
mod oc hā a thz rattelige at arffue .han ſcal

nekknd nekkne bode telle oc so hyne thẽ sag søgere are

¶ Om hwstru eller bonde døø barn løst

e En dør annet there barn løst fraa annẽ iij
tha scal thñ dødis arwinge gange at halfft boo i alle mũne oc i køfue iort om the hafue.om the are ey mere en tv i felge sãme

¶ Om mã ther barn haffuer fanger barnløs kona

e En om bondẽ haffde barn før hã fick ko iiij
nen .oc are saa i felge dag oc iamlynge oc felge vortist ey lagt . tha owe the alle tyl hoffuit lot at gãge søn til fwl lot som bõde eller hwstru.oc dotter til halff lot komer oc konẽ saa barn in boo.oc are dag oc iamlinge i boo tha gangẽ the oc tyl hoffuit loth som paa ar malth

¶ Om barn dør i bondens flath

D Døør bondẽs barn tha ryster inghẽ ha v
wet lot til alle mwnne och ey køffue iort aff the ther køfft wort sithñ the kõmen sammẽ oc ey aff hẽne barn for vdhen barnet hawer otharffue.oc thz maa ware paa moders wegne oc ey paa faders forty innẽ faders flath maa ey arff rysse Om hãs barn døør sithñ husfrw. och bonden haffue dagh oc iamlynghe sammen warit tha rys ther

Iinders fader flach maa ey arff rysse

inghen howet lot aff k:mwnne for vthñ thr
vi ar oth arff tyl
¶ Om the fonghe barn samen
E Nsaa the barn samen bonden och ko
nan tha gor søn ath twl loth och dot=
ther ath halff loth i alle k:mwnne och the
iort køfft war fithen the kõme sanmẽ
vij ¶ Om søn wyl qwennes i selge
E Nworther søn saa gãmel innẽ faders
fleth eller i moders saa at han kõmer
til aldhers oc til vitz oc wil segh kone taghe
oc with fith eghz ware tha maa hã fare mz
syn hoffuet loth i alle k:mwnne oc køp iort
en aff hans faders iorth a hã icke ath bedis
othen fadherẽ wil giffue hannũ ther aff En
giffuer han noger sin søn iort tha skal hã gif
ue them alle saa meghz ther aff fare oc dot=
ter halff saa meget Thñ thr mã foor oc thñ
dotter man hafuer fanghz tha maa hũ kal=
le sin hoffuit lot oth i alle k:mwnne oc ikøff
ue iort bør dotter ey mere en halff saa megz
som fader eller broder fange
viij ¶ Om fadher ar høgre wit fith bran en all
gemmol
O m thzkã en saa kõme at hã figher ath
han lade sin søn iort oc ey gaff. tha ar
fader høgre i all genmol en søn ar Saa ar

han oc mz alle gen mol høgre an hãs børu
i hwor mange the are

Om barn barn

EN worder saa ath annz there for barn ir
oc dør ther barn hafuer fonghet før en
thes fadher døør tha ar barebarn thet ther
hafdes i hafdo geen fader fader mz logen
uthen fader fader hafuer tings witna tyl at
hã lade fith barn thñ iort oc ep gaff Er thet
te tha maa hã taghen i fin hafdoh igeen och
saa aff andre fine børn thet hã hafde them
lath En døør fader fadher fran barne barn
tha arffuer barne barn saa meghz som thes
fader hafde leffuet eller theris moder myth
theris fadher brodher eller fadher søster En
døø oc alle børn oc are barne barn igeen tha
scal hwer roll taghe saa meghz som there fa
dher hade taghet ther han leffde

Om søn fører kone sin fadher i flath

EN worder saa at fader ar i boo oc haff r
uer woren søn oc tager hã kone i flat Sidor sönt
tyl sinfader oc fadher saa mz hannũ dagh oc aar oc dag
iamlinghe oc worther ep annet felghe lagth
oc ep tyngh lywst tha gor hũ om fulleighe
tyl hoffuet loth . sønen och alle the børn the
fonghe innẽ flat the gange tyl hoffuet loth

søn til fwl lot oc dotter tyl halff .oc the iorth køpt worth sithen sønnen fick syn kone tha gaar hun tyl hoffuet lot som annet boo fææ with alle the ther i thz fælige ære

xi ¶ Om arff effther modher

En tager bonde sin dotther man innen flæth til sigh oc sytyæ the i boo sammē dag oc iæmlinghe i wlagt fælghe oc lywst a thinge tha ganger mannē at fwl lot och saa hans kone sortȳ at hū tager tha hustrw lot oc ey dotter loth .oc theris børn ganghe ath thā samme logh ther føre ær mælt om søn-nen En thet scal man oc wide at all the kø-ue iorth ther føre orth køfft en mannē kon i felogh til them tha tagher dotter ther halff loth aff En sidhen hwn worther husfrw tha tager hwn ther fwl lot aff som aff an-neth fææ ther sithen worth køfft ath hwn wort hustrw En saa scall han thet lywse a thinge at han tagher sin søn konæ tyl han de i boo met seg eller sin dotter man tyl han dhe om the haffue lagt felogh meth hanum eller han tager there fææ i wirtnyngh indh tyl sigh Tha scal han bodhe taghe sønsens fææ och hans konæs fææ Enthen tyl fe-

ghe mz ſegeller til wyrtning Er thet oc ſaa at hã lægger thm̃ i ſalgah mz ſig tha ſcal hã thz lyſe a tinge hwor meget the owe i fellagh mz hannũ tha bier thm̃ engñ arff fore thz ar ſom bøytie fellagh Køffue the nogher iorth tha taghe the ſaa meghet loth ſom the owe i fellagh En lyder hã at hã hafuer thm̃ taghet tyl mz wyrtningh tha huad ſom boo worther bætre eller wærre tha faa the icke mera en the more intaghne mz i wyrtning oc icke mynne Thet ſcall mã oc wyde ath then tyme ther hã lyder. tha huad heller han tager fin ſyn eller fin maw i fellagh tha ſcal then ther han tager i felig til fligh ware paa tynge mz hannũ Oc ſya iaa tyl forthy thet maa en fullyſt ware othen han har tyl paa tinghe then ther han hafuer taghet i felagh til fligh tager han oc wyrtningh tha ſcal och hyn wedher ware ther indtacks oc ſya ia tyl

Om the børen aff are ſkiffte

En om thet worder ſaa at bonden ther ry
konen hafuer ath the faa Enthen eth barn ſammẽ eller flere oc dør konẽ ſidhẽ tha alt thet henne ior ar ther hã hafuer mynth met barnet thz ar thzte at all the ior thẽ ko-

nen hakfuer fonget før en henne efftarlhe barn worder fødh thet ther till lykfs kom. oc døør konē oc barnet lekfuer pfuer henne tha tager fader saa fwlt som søn tager Er ep annet en dotter ena tha tagher hā skiffte som en dotter En tager han siden annē kone Tha bør hēne icke akf the køkfue iort ther føre mort fangen En hun fick bondē oc ep for hēne barn for vthen hans hokfuit lot ther the sculle arkfue som annet fata effther hannum nar han dør

Om børn dø innen faders flat

xiij Thet scal man oc widhe ath døør annet barn akf thn̄ føre coll innen hās faders flat. Tha ar rath om hans arlf som thet wore eȳ i kamwnne mz alle them i falghe are En i iort tha gør han i thn̄ coll och som hā ep wore with thm̄ i flat lȳtia meth hannū worthe the oc alle døthe oc akf skiffte akf then føre coll Saa at ep sytther mere an een igeen Och døør thet ene tha laghs loth op tȳl hans faderne och ganger alt siden som hans faderne ganger

Om the børn som akf are skiffte

The bøn ther are aff skiffte af ſ bondes
boo the faa icke aff the iort ther bon-
den køffte eller fanger hoen ther the are aff
hans felag for uthen saa meghet ſom hans
hoffuit lot ar thē arffwide saa fwlt aff ſom
aff annet faderne

¶ Om arff effter fader fad oc moder mod

Thet scal man oc widhe ath barne barn
effter fader fader oa effter fader mo-
der oc moder fader oc moder modher Arff-
uer om fwlt ſom theris fader leffde ellē the-
re moder broder eller modher ſøſter leffuer
tha tage tog hwer fwl arff ſom nw ar melt

¶ Om gangr arff

En dødh alle bøn oc alle børne bøn tha
a en togh arff fram at gange om na-
ghet ar tyl ther aff them ar fødh man eller
kone tha tagher kona eller møø saa meghet
ſom man alt tyl hoffuet lot hwer there saa
meghz ſom annē forthy thet ar gange arff
En thē man ther engen aff komē hafuer aff
figh eller kone Tha ar fadher och modher
och brodher naſth ath arffwe tyl fwl loth
och saa ſøſther tyl halff loth hwath heller

the are samsolken eller ep En ar engē there tyl ther nast ar ath arffue fadher fadher eller fader moder oc fader broder oc mother søster oc broder søn oc broder dotter tha are the alle om nar at tage arff saa meget qui ne som mā. forthi thet ar gange arff En ar enghen tyl ther nw ar om malt Aff the ther arff sculle tage ar en man ther i mellom tha goor thz a thm̄ tha tho ar i mellom som søsken bøn are Oc tyl ther tho i mellō are thet goor thz a thm̄ ther fyre are i mellō tha goor thz a thm̄ ther tra are i mellō .oc alth a tha til gange arff oc saa lēge som samsøskē racker . oc nar ep ar transomen tyl tha ar konings soget nast ath arffue

¶ Hwor bondē scal slegefrith søn ting føre

Om woorder sa at bondē halfuer slegefrith søn och wyl hannū tyl arff halle tha scal han hannū til tings føre oc lysse hā num ther tyl søn .oc halfuer hā ioxt tha scall han hanū ther skøte oc tog ep mere en halff loth with atelkona søn En ar thz slegefrith dotther tha maa han gifue henne fierding with thet ther søn tagher och halff minne an atelkone dotther bodhe i faa och saa i

lort Wil han them oc ellers giffue oc lÿwse them tÿl kwlt kramsomme tha haffue thet the haffue konghz oc taghe engen arff mere hwerken efter hannū eller efftther hās bø̄n En skøter fader hannū oc tager hā arff efther hannum tha arffuer han fōden hā haffuer fin fader arfft alle sÿne søsken om kwlt som een kwl brøder och søster om kwlt som een kwl søster

¶ Om flegefrit søn a kwl lot mit atelkona søn

Thet skal man oc wÿdhe at hwad som flegheskÿth søn eller och dotther are i flat met fader eller othen skath tha tage the hoffuet lot i ka mwnne men thet at han arfuer saa stor arffue othñ flegefrith søn a fith møtherne eller dotter a fathetne giorde mz tings witne at han legger them i kalag meth leg tha taghe han saa meghz aff som tings witne ar til at han worth i meth lagt oc saa meghet kaa som tÿngs wÿtne ar tÿl at han wort i mz lagt En kommer ther ellers kaa oc tog ep met tings witne tha lathe atelkone barn thet with met twighe manne witne oc tylther eth och ther skulle the nøffues ath ther flegefrith bø̄n are Enghen aff taghe

the fø: efftther broder fø: en the hawe arfft theris fader

xviij

¶ Om arff efter fader fader

Rommer saa at bondē hawer gifft fine sønner mt en eller tho eller tre eller dotter och sytia sōmen mz hannū . och dødø: bonden oc sigher nogher there ther with ar fareth at thet kick ep ful loth aff fa tha scul le the ther inne sitia swarie tylther eth och witne ath the haffue fwlt fonghet och ther sculle the nøffues mz Sya oc hynne ther inne sitia at hynne fynge mere en ful lot tha stande oc the igeen mz thet sammen lot ath the haffue ep mere fonget eller lathe with

xix

¶ Om lom maa ep gange mellom sølken om iorde dele

En iort maa inthz sølken salie eller logh føre fore thet scal io efter alt mare tyl skiffthes oc tok saa at hwer there holder sin hakfo oc boo til iakins with anner Oc skyll ther om hwat heller the are samsølken eller ep tha scal mē nakne tol man aff there fran der the beste at skylle them om mwthñ om the are aff felagh hwor meghen iort hwer

tog. oc saa om the are i felge hwor meghet there fangh war om alle køffue iort oc om alle the met effther inkomen

¶ Om samfrander are dødde

e Nom bøne frander are saa aff gang xx
ne ath the are ep tyl ther kunne gøre them rath a eller the are uden lantz kom=men at ther ar ep frander tyl ther mwe rat a gøre tha scal man nakne til the beste men i bygdē are oc the sculle gøre om the more til

¶ Om mā skyffther bort fin kones iort xxi

Thet scal man oc wyde at bondheu och konen ther the are sammen oc faa the køffue iort eller oc han skyffter bort fin iort oc lager thet anner stad Kan them dele kō=me i mellō eller there arffuinge hwat kone iort ar. oc hwat fangh ar aff fatherne. tha scal man taghe. xij aff the beste man i bygd=den. oc the sculle swarie thet tyl faterne iort oc thet tyl kone iort ther the torffue och thet tyl fangh ther the wyllee tok saa at konēs iort scal først fwlt uth gange och bondhens ther nast bysster noghet tha scal thz bysthe i bondhens Er ther nogher fange iort Tha

scal io hans Fatherne kwlt oth forthÿ at thet maa ep før kallis fangh i boo før han worther saa meghet aff som han førdhe tÿl Er och nogher offuer Tha ar thet køffue i orth oc gor tÿl skiftes

¶ Om mā ellē kona worð gifuē iort i falig

rrÿ

Thet scal man oc wÿde at alt thet ther iort ar som thm̄ wor ther giffuē huad haller man eller kone tha ar hwn all som køffue iort for uthen fadher eller moder gÿf uer bonden eller then han wordher arff ath taghen efther Tha stoor thet hannum for fatherne Soo ar oc om konen worther noghet gÿffuet then ther hwn war rath arff taghen efther .tha stoor thet henne och for faterne skyl oc stÿff børn ath Hwadh there fatherne wor.konans børn with bondens børn eller bondens børn with konens Tha ~~scal ottoff man om fwarie the beste ther i herrath are ther tÿl worde nakndе hwath~~ til hwers there høer bode faterne oc modne En bröster nogz i tha scal io møterne oc hēne børn kwlt haffue oc bondē ma tok icke sÿne stÿff børn mz alle fellia oc ep skiffthe othen

thes ene at han hafuer theris frander willie
til oc radh tha maa han tog ep skiffte annet
koste thet the kōme tyl vitz oc til aldhers at
the haffue theris fatherne om the wille hel-
ler thet haffue en annet

¶ Om fellag mellō styffader oc styff børn

Thet scal man oc wyde at worther fe- xxiij
lag lawth mellom styffader och styff
børn eller oc met annē the børn som saa are
indkomē for vthn tynghs wytna Er thet
giort tha ar thz goth ath manh oldher thet
En skyl thm̄ om tha ar io thn̄ narmere thē
tyl hoffuet lot wil wyde bonde eller hwstru
oc søn tyl twal lot oc dotter til halft i famūne
som før ar melt tha mwe ep børn wide geen
there fader hawe

Er tingsv[illegible]
at fellag [illegible]
lagt emel[illegible]
stiffadere
stifborn, [illegible]
holde thz

¶ Om styfmoder oc styfdotter

Thz scal mā oc wyde at hwad som mo
der eller dotter eller styfmod och styff xxiiij
dotter syde samē i elga oc engn̄ mā war i
fellag mz thm̄ oc repses thē ep aff vdarff no
ger døtzmās lot i mz tha tage the alt iessnt i
famūne En hwor som the sculle arffne ko-
ner ellē møør oc are inge mē mz thm̄ tha ta-
ghe the alth iessnt hwat heller thet ar iorth
eller annet

¶ Ath bondē maa ey selia sin hustrw iorth

xxo ¶ Och skal man widhe at bondē maa ey
sellia sin kones iort borth. othen han
hafuer barn with henne oc han hafuer saa
megel iorth with at hætte som han sell aff
hennes En hafuer han ey mere iort sin egen
en saa meghā som han haffuer solth aff hē-
nes tha maa han ey hēne iort bort selia for-
thi at hū stander tha henne fore then iorth
ther hwn førde til hans

¶ Om arff mellā hustrw oc bonne

xxoi ¶ Thet skal man oc widhe at ther kone oc
man komē til samē alle the arffue ther
the før arffi i kammone thz ar beggis there
oc hwat som annē mā skal hānū gielde for
wdhen køpe iort tha ar thz baggis there saa
ar och paa hennes wegne hwat heller hwn
skal gielde eller man sculle hēne gieldhe tha
ware thet samme lwndh

¶ Om the iort bort wort lat for the samen komme

xxoij ¶ Nom hā h fuer iort bort lat som hā
otthe før han fick hēne nar hū worter

gwl ẽ tha gar hũ op til fatherne En hawer
han noger iorr for køfft ther h m hakfuer ep
taghet skøthe paa for en han for henne och
worther hwn hannũ fthen skøt Tha ar hũ
beggis there forthi at hü ar ep hãs til fwltz
for en hwn worther hanũ skøth Saa ar och
om konens wegne hwat som thz ar heller
kone iorth eller købe iorth

Om ganghe arff

xxviij

Thet skal man ot wÿnde at enghñ ar la-
ne arff at bÿthe annẽ for othen han ar
saa got som march sølfs. for bonden en arff
indh Ot arkfuer hwn annẽ waghñ at ther i
geen tok hennes ar saa goth som. C. march
eller bedre ot then annẽ ep bedre en i. march
sølfs tha iekfnes the boothe som annet boo
faa En iorth holler hwer som arft hakfuer
selff och thet gor op tÿl theres faterne then
iorth ther arfft ar som thet wore theris eget
fatherne En worther saa at bondẽ arkfuer
tho arkfue eller flere .och arkfuer hun en paa
them tha iekfnes the ot alle omhyn a ne al-
le hyne andre for och nogre arff fithñ offuer
at hũ hakfuer thm̃ ind arffd tha hawer hun
thz forløtes for ot hũ tre arwe ellẽ flere ot ar-

wer hā fithen en paa the tha iaffnes oth the
alle fo2 oc hā en arff fithñ paa the tha ar oc
then fo2løthes

¶ Om fader wil i cloſter fare
pxix ¶ An laa kōme at fader wyl hg i kloſter
gifftue . tha ſcal hāſkiffte with alle ſine
bø2n alth tyl hoffuet lot . oc with them ther
hā haffuer fø2 ſkifft al then ior han haffuer
Thñ ther the haffue ey ſkiffte fø2 aff fanghz
tha ſcal hwer ſin ſøn lathe haffue fwl loth
with figh Oc dotter halff loth oth tha maa
hā i kloſter mz ſyn loth fare oni hā wyl laa
ſcal oc kome thñ ther bø2n haffuer ſkiffte ba
de ſaa oc iorth ſom nw ar malt om bondē
En hwerken ma kone oc ey bonde i cloſter
fare mz all there hoffuet loth othñ thes ane
at the taghe bathe kla ther ſamē och bathe
then ſāme regel ther the fare tyl Wyl man
eller kone fith kloſther giffue Tha maa ey
hwer there mz mere fare en mz halff lot thm
halle wy ſølffuen ware ther ey are fø2de tyl
tinghs eller til anner ſteffne mool ath rithe
at thñ kone halle wi huk ware thr ey maa
mz fith legome gāge oc fo2 ſine bø2n at rate
En worthr enchz there i øgē huk eller wfø2
tha mwe mz theris fwle hoffuit lot ey thes
fither i cloſter

¶ Hwat bōne maa giffue efter seg

EN efter syn død maa han ey mære gif- xxx
ue en halff syn hoffuet loth man eller
kone En giffuer han halff syn hoffuet loth
oc skøter a tynge tha hwad som han giffuer
gutz huss eller annet man tha standher ioo
thet ther tyngs witne ær tyl En vthen ting
at giffue tha hwat som thet ær Enthē gutz
hws.eller oc thz ær halle gyfft. ær ther tyng
men witne tyl at han eller konē giffuet ha-
we oc wylle theris arffwynge thz vplie. tha
sculle the vplie thet met tylther eth næffndhe
mæn En kaller nogher man a hans halffue
lot tha vplie ike mz mere en mz.xij.lowfaste
mæn æn tho at witne ær tyl Thet scal man
oc wide at man maa engen giffue arff mere
en een annen

¶ Om arff tage ær arff landz faren

EN kommer saa ath noger man ær aff- xxxi
land farē oc anner man døer effther. si-
den han ær arff tagen effter oc ære the fla-
re thre hannū sculle ærffue hans søsken eller
andre mē tha nwe the ey skiffte innen dag
och iæmlynghe En skyffthe the føre en dagh

oc iamlijnge oc kommer hyn hiem eller. och
the hannū lot aff lagt tha ma han al thet op
rijffue igeen som thet war ey mz alle skyfft
En stor thet dagh oc iamlinge oc wela the
skiffte haffue the thr hieme are oc tha sculle
the tijl tijnghs fare. Och lywse theris skiff-
the och tijngh men skulle theris frandher
tijl taghe ther bothe wel kwnne Och me-
le hielpe loth tijl bathre Tha ar thet sidheu
saa fwlt som han hadhe selff opp boreth och
togh saa ath hwer there iakne wijth han-
num iorth om han kar affuer them sidhen
han kōmer hiem innen dagh och iamlijn-
ge en tha at the are ey sjelken Thet scal mā
oc wijde at then mā ther aff rigghet ar saa
faren oc ar borte oc stoor hans arff saa ath
engen hans arffwinge kaller paa hās arff
oc ey bedis skifte. oc dør tha noger ther hyn
sculle arffue ther borte ar tha en tok at han
kommer ey igeen. och spør man hannum ey
san dødt før tha are hās arffuinghe nermere
at sija at hyn ther aff landz ar at hyn arff-
de hyn ther dødt war mz twygge manne wit-
ne oc tylther eth War oc nogher barn fødh
ther hyn sculle arffue thr borte ar før en hās
arff wort kallet tha ar thet eller thes wari-
ende with log at thet arffuede hyn mz ratte

om the hans arkfuȳnghe kalle paa hās arkf
Och ſculle ſkȳkke En kalle arkfwȳnghen
paa hyns arkf ther borthe ar .tha maa hȳn
ther arkfwen gømmer holdhe paa dagh och
iamlȳnghe fohen krafft mordher En dødh
fohen nogher mth then ther hannum ſcul
le arkfwe tha arkfuer han icke fohen hans
ar wȳthbedhet morther och ſithen noghet
barn fødh ther hans ar ſom wthbet the ther
han otthe meth ratthe ath arkfue tha arkfue
the oc ey En kommer ſaa at ſanth wȳthne
ar ther man tørkt ey iakfue om mwndhen
at han war encthet døth før eller fohen thē
lowen war tȳl giorth Tha the ther wȳtne
hakfue førth thekathe och ſtandhe wthen
kircke .Och bøthe bȳſkop hwer.iȳ. marck
och arkfuen ganghe tha ſaa ſom ſame ar
tȳl

rrrȳ

¶ Om ſøn far aff landet fran fader

Ef morther oc noger borth faren fran
ſȳn fader eller fran ſȳn modher eller
fran ſøſken tȳl thȳeneſthe wthen lantz eller
innen Oc are the ſaa wſel ther hā far fran
at mā wit ey hwad hellē hā tog ſin hokfwz
lot eller ey oc kōmer han igen oc ar faderen

dǿt for en han kommer igeen oc kaller paa
sin moder eller sǿsken ath hans hakfuit loth
ar ther inge oc hyne male igeen oc sighe at
han hakfuer fonghet tha scal man nafine til
tolff sanne mæn om krand are ep tyl oc thz
sculle the swarie ath the hannum ep saa far
spurt om syn eghn̄ wikfth eller i nogen an-
dre more thet saa at han war fran thm̄ skikt
tha scal han oc gange til mz tylther thet och
witne ath ther stor hans hokfuet loth oc han
sick hannū aldri. oc han aa hannū mz rathe
at hakfue swerie oc hyne ther i modh at the
gyde ep sannere spurt En han hakfuer fon-
ghet sin hokfuet loth tha sculle the ther i sitie
lathe wthorthe om the hakfue noghet ynne
men sighe the at the hakfue als inthet inne.
Tha gikfue paa tylther eth oc witne at han
hakfuer fonget ǿrtug oc ǿre oc hwer pēning
ther han ar skyldig at hakue oc ther mz scall
han nǿmes

xxxiij. Om hustrw arkf

Thet scal man oc wydhe at hwer arkf
ther saa kommer ind paa hustru weg-
ne til bondes oc worther hā bythz oc dyl hā
at han kom ep indh tha dylie met. iij. tylther
eth at han kom ep ind oc serdelis hwer Oc

hwer then han gør mæther tha lathe vth oc
tplther eth oc twpgge mãne wÿtne at arff-
wen wat icke mere

¶ Om bondens arff

xxxiiij

E Nr the arffue then bondẽ før ind hwat
ther kõmer bort i køpe eller i sa. oc
kan han gøre redhe fore hwort thet ær kom
met then hans arff war tha a thez ep at fpl-
les hwerken hans kone eller hẽnes arffwin
ghe En thet ther ena arffue ær tha late ko-
nen thet wth mz tplther eth oc twÿgge mã
ne wÿtne En dpl hpn at thet ær enthñ icke
holdet eller ther kom inghen arff indh Tha
dplie thet mz iij tplther eth Ere the flere arff-
we a hosbondẽs wegne tha lathe hwer sær-
lest wth som mm ær mælt mz tplther eth oc
witne saa ær oc om han hafftuer solt sÿn iort
oc ther ær saa køffue iort til at han maa saa
fwlneth fore Oc hafftuer han noghet holdet
aff thet ther han tok fore sÿn iort tha a han
thet at holde En ær ther icke holdet aff tha
for han icke ther gpld fore En skpl thm̃ om
mwnden tha ær konens arffue wÿth the
samme logh therfør ær melt om arffue dela

¶ Om arff byth

xxxvi

EN skyl them om hwat heller arff byth eller ey tha ar io then narmere hwad heller a bödens wegne eller hustru wegne at sÿe at arff byth saa som low war en hyn ath dyle wil hyn oc wÿtne paa tho arffwe eller thre eller fiere at bwath war arff ghen som low wor oc hyn wil dylie tha dylie icke mz mere en tylther eth oc wÿtne at the more loglige betne wor thet oc ey mere an en arf oc hyn har at anner arff beth then arff tha scal han och swarie thet met tylther eth och witne at the are loglige butne

xxxvi

TOm flat fÿring

EK nogher mā saa wsal eller foraller eller for soth ther sigh wil flat före huat heller thet ar mā eller kone tha scal han tÿl tÿngs fare oc lywste thz ther at han wil sig flat före oc the ther nast are arffuinge a han nū at taghe tÿl saa meghet hwer there som han sculle arffue effther hannū Oc saa a hā at fare mellō thm oc met them langher ath ware som mare haffue taget aff hans / och mz them skammer ther mÿndre haffue taghet aff En flat för sigh nogher man eller kone saa ath thet worther ey a tÿnge lywst tha ware sigh narmere at repse tÿl ht eghet

fra[illegible]sse oc tyl sith eghet wold en nogher ath haffuen tyl flat føringh

Om flat føring oc hans brødhe

En lywsser sig nogher tyl flat føring a tynghe tha scal thet standhe ther haf- wer thet giorth en hwat som han bryther fi dhen then ther flatføring ær hwat heller hã slar eller hwgher nogher man thet sculle the alt bøthe ther hannũ haffue taghz bode ko- nings rath och bisscops fore hannũ draper han och nogher man tha bøthe the och thet ther hannũ haffue taghet worther han och slagen eller drawen tha taghe och the bøter ther hannum haffue mellom hender Engen low a han fore segh at seẽ oc ey met andhre i logh wære xxxvii

Om flat førings frander wille ey taghe hannum

En wela ey flat førings næste frander wit hanũ taghe tha scal hã lywse thet a try tyngh och hans frandher tyl kalle ath tyng man withe thet ath them ær ey ower mers kommet ther frandher ære En aff ga hans næsthe frandher tha maa han fare met sin hoffwet loth tyl then ther han wyll oc wil han tage with hannũ tha all thñ sam xxxviii

me rath ther krander tager nar the taghen
tha hakue han oc then samme rath bote mz
bøter at tage oc gøre bøther fore hannū saa
scal oc thū ther ep ar saa nar krande om hā
tager with hannū

¶ Om flat føringswi.ft

xxxix Thet scal mā oc wyghe om flatføringh
at tage spcht som theris eghū opsk ar
spzgh scal oc hās mare ocsaa mz hans dricke
Oc hwilken mā som hannū tagher thz ther
hā lpuser a tyngе thet scal han hannū oppe
holde bothe tyl math oc saa tyl dricke Och
scal tyng man och konings ambasman ep
annet tole an thet worther hannū holdeth
ther hannū worath Er oc tha noger othen
rygesk ther hans naste marie scal mare tha
scal then with tage thet han hawer tyl syn
marie lpusth ther afk riget ar och hannnm
gange then samme rath ther hpn sculle ma-
re with mz flatføring anthen taghe hannū
tyl hande eller forsya hannum

¶ Om bøne witning i falge

The bøn samē are efter there fad eller
there modher hwat som the winne i
køpe eller sale eller i andre modhe tha ar
thet alles there tabe the och noghet tha ar

then ſame reth.oc hwad ſom en there wor-
ther gyffuet thet ar oc alles there for othen
the are halff ſyſken.oc thm̄ worter iort giff-
uen aff there ratthe arffwinge tha ſaa man
ge ſom with then otthe ther them gaff iortē
oc are ſaa nar at the ſculle arffue tage effter
hannum brother fwl lot.oc dotter halff loth
tha tage the ſaa arff Er thet oc ſaa hander-
le ganget at thet ſculle gange at gange arff
tha tage the iaffn.ar thet ſyſken tha ar och
ſamme lwnd

Om bondens wyrt i fa'ge

xli

Een han ſaa worte at the bȳn ſammen
ſyghe at nogher aff the brȳre brypther
ſaa ill-lyge at bȳnen are ther forſagt meth
tha maa han icke mare forgȳre en ſyn egen
hoffuit lot tha ſcal hā bȳde aff fith eghz bo-
de konings rath oc biſſcops oc ſaa wit thū
han brȳd i moth ſaa meghet at han for ſar
ey ſyne ſyſkēs mz En tok frander are fiar-
mere en brȳre tha are the tok narmere ath
gȳmme bȳnens gotz en hyn ath forſla En
tolle frander ath han bȳther aff felagh ther
the ſkiffte effther Tha tagher han fin fwlle
hoffuer loth ſom een annen barn Worther
oc nogen with at han brypther i fellag enthē

han sigh aff skyffte tha tagher han thet en
samm en En tager han i felagh mz sigh the
bøther tha worder thet alles there

xlij ¶ Broder maa ey sallia sine søskene iort

Thet sal man och wydhe ath hwerken
mz bøther eller meth sallien eller meth
giff uen maa broder ey syne søskens iort aff
hendhe uthen thes ena at han haffuer fwll
aldherne broder ther stor mz hãnum oc gør
saa aff sith gotz worther oc flære brøre fwll
aldherne tha mwe the thet samme gøre En
hwerkẽ møø eller then søn ey ær fwl alder-
ne tha mo ey there broder eller flere brøre aff
hende there iort

xliij ¶ Om fader wil søn skillie with sig

Ar ther nogher man ther søn haffwer
ther ey ær wyder tha ær han rath ath
skilien fran at sallia eller fonge hannum saa
stadelynge i handh at man wyth ath han ær
sær om sig eller lywse thz a tynge at han ha-
wer hannũ aff skifft oc thet ær fwllere En
byther søn noghet i fellag mz fadheren tha
maa han ey mere for gøre til konig eller tyl
bisscop En sin egen howz lot for uthẽ fade-
rẽ ær saa wsniller at hã skiffter hannũ ey aff
nar hã ær ey aff skifft tha bøter hã fore han

nū saa offte som hā bøpter skiffter hā hannū at første aff ther han bøpter tha bøter hā sin eghen hoffuet lot oc bondē ar skyl with En skiffter hā hannū ep tha aff oc bøpter hā annē sỹne tha maa hā thz same gøre i man hā haffuer hanū ep aff skiffter tha gor hā til hofwet lot wit thz ther effter ar thz same ar oc om dotter bøpter som malt ar om søn

Som børn oc there moder

Dør fader fran børn oc fither theris moder paa bolỹg met thm̄ tha ma mā ep skillie hēne with them i man hū ar ep manne fast oth ñ thes ene at hwn far soo illa mz theris gotz at thz forhegdes fore hēnes skild Ho som theris gotz haffuer at gømme Tha scal hā thz gømme sa at the hafue ther gasn aff oc ep skade eller man scal tỹl tings fare lywse at ther fars illa mz børnens gotz och tha sculle tỹngh man naffne man tỹl oc lathe see om thet ar for henne skyld ther mod ar at theris gotz forfaris Er thette so tha scal mā tage frā hēne oc faa thz en annē mā thū ther theris nesste frande arfar hā oc ille mz thz tha mo icke hā ware there warie ther there harie ar

pliiij

Om børn oc there marinde

clo Om bø2ne father ar dø2t oc there mod
enthen dø2t eller manne feſth oc are the
ſelſſue ſaa ſmo bø2n at the mwe ep there egē
marie mare tha ar there broder ſom alder-
ne ar naſth ath mare theris marie En om
broder ar ep oc are ſambrø2the tha ar then
naſt ſom elſth ar a fathers wegne En er ep
father broder tyl then ther marie kan mare
tha ar moder broder naſt thz ſcal man wi-
de at then maa ep mare anners man marie
ther ep mo mare ſyn egen marie oc ep moa
ſlegefrit ſyn mare atelkone barns marie er
oc ep broder til tha ar fader broder naſt ar
ep han tyl tha ar moder fadher naſth ar ep
moder fader til tha ar fad broder naſt Oc
hwor ſom the are om nar fathernes fran-
der oc mødherne wegn tha holler han ma-
rien mollet

clvi Om bø2ne marie wille gyfte them
Thet ſcal man oc wide at ſom melt ar
om marinde tyl bø2n ſa ar oc at gift-
te them ſyn frankone oc fren mød om fader
ar dø2det tok mz andre franders roth then
mo ep anners marie tyl at gømme hās gotz
ther ſyn egen marie ar om han hafſuer fith
eghz fordoplet eller fordruckket eller for ſla-

ghet eller han ær ſppwtſſman oc hakfuer ep mere wÿt at hette tha mo hã icke bønne marie mare Et och noghet akf there frandher ther lithz hakfuer tÿl En tog hã ær ſpag mã oc hakfuer han ep til halkf kaa with thz bønnen hawe tha mo hã ep there marie mare othẽ hã ſatter thr̃ marnet til at theris morther holdet

Om bønne kaa

ſkoÿ

Ehaſom bønne kaa tagher hwat heller broder eller annen mã tha ſcal ther with mare bode faternes frander och møternes nar hã ſcal tage oc bønẽ ſculle oc alle tage with thet ther hyn tagher om thz mo mere morthe en klæde oc føde Thz ſcal mã withe hwor meghet ther maa om areth akf gange thet ſcal mã ſpwſe a tÿnghe oc meth hwor mange wirtninger hã hakfuer theris taghet oc hwor meghet hã ſcal gÿkfue ther akf om areth Och hwilke the are ſom han gÿkfuer icke mer en klæde och føde om aret Tha mwe frandher hwat heller the wele legge hannũ thet tÿl felags eller tÿl wprtnÿngs then ther bønẽ ſcal ind tage

Om bønne ſkiffte

EN worter saa at nogget barn skifftes
vth fran annet barn tha scal with wæ-
xlviij re bote fæternes frander oc møthernes och
bære wrake lot i ho som fwl aldherne ær hā
bære sijn eghen loth oc hwer mø som manne
fest ær tha bære hēne feste mā hennes lot op
En the børn saa ære at the mwe ey lot apē-
bære eller the møør ey ære manne feste tha
bære en aff thære frander lot op En sithen
the haffwe lot op taghet· for tha noget søs-
ken haffd a sijn loth saa ath bygden torfft
swærie at han hæffde thet i sijn hæffd tha a
han at holde sin loth mz tylther eth oc wijt-
ne oc tock with iæffnet mz andre søsken En
kommer trætte a at engen hafuer sin hæffd
a sijn lot fonghet tha ære the nærmere ath
withe at ey war lot hæfdet en hijne thz we-
le witne kōmer oc saa at eth søsken for flere
lotther for en i loth wordher ind boren aff
fordemal eller een annē mā for oc flere lother
i so māge lotther som han haffuer i tha bær
han ey mere æn een loth i forthi at hans mo
ey iæffnes thij at ey wor føre lotthet

Om slegefrit barn

xlix EN hawer mā slegefrit oc hawer barn
wijt hēne tha gange the børn at ætel-

kone børne rath om hã wiær sig with hẽne
an kõmer saa at han wÿær sig with annen
kone hden the børn ære hakkde eller slegh=
krit wiær sig with annẽ man En tok at thñ
kone dør ther han hakkuet sigh with wither
eller henne bonde dør ther slegefrith wor or
wil han hden lathe sig wide with then sam
me kone.tha gange there børn at slegefrith
børne rath alle the børn førre more førde en
han wort wpt with hannũ then annẽ kone
eller hũ worther wpt with then annẽ man

Annen Bogh

I Om bõde tagẽ ãner mã mz hn kone
ij om kone hawer opẽbare hor giort
iij om mã bpwther bõden bøter for hor
iiij ¶ om bonden bedis bøther for hor
v Om mã drefuer ãner hieme at sp egñ
vi om man drakkuer anner a tÿnge
vij om mã drawer anner a bøther bøthe
viij ¶ om mã hawer taghz for thet with
hannum ær giort
ix om man a bøther ær draper
x om thñ mã sig hawer wort mz low
xi Om man worter drapen i kirke
xij om the iiij orbode mall
xij om man draper ãnær grwt gikkuen
eller a bøthe kaste

cliij Om the grwt othē ting wort fest
cv Ho nest ar at tage wit both festning
cvi Com orwite hwor hā both festning
mo tage
cvij om mā sater ellr berier for agāgz mol
cviij om mā sare eller berie a grwt giffuē
cix om thū ther fǿr brandh i āner mantz
hws
cx Com herwercke gǿrs bonden
cxi om then frit bryter a tynge
cxij Fritlǿs man mo ey ting frit nyde
cxiij Hwat mā a for ban at bothe
cxiiij om nøttagen kone eller møø
cxv Om mā fǿris til ratte aff fith mol
cxvi om man draper annē a torge
cxvij om mā berier ellr sater anner a torge
cxviij om cl. marth mool
cxix om hwncke brwth
cxx om bothe brwth
cxxi Hwor mā mo fin iort for gǿre
cxxij At koning a bondē at fo fin rath
cxxiij At man scal mz frit til tings fare

¶ Om bonē tager anner mañ meth ſin kone i ſange

Xl

Tager man annē mā mz ſin kone i ſange. oc kommer ſo at hā draper mā ellē barier tha ſcal hā bo dhe bwlſter oc bleer til tings føre til witne ō the are blodige oc ther til twige māne witne at thet mo ep dplies at hā tok thm̄ ſammē tha a han ther icke føre bøte hwerken koninghs rath eller biſkops oc for alle frandher ſcall han ſagh løſt ware

¶ Om kone haffuer openbare hor giort

ē ſ kōmer ſaa at konē gor tyl lyſts och ij
ær thet ſaa openbare giort at han mo ep geen male oc ep henne frander oc trøſter hā figh til ath han mo othen kone ware tha ma han hēne oth aff gordēſkiwde ſarcke ena oc ma hū aldri fange aff thet hwn otte forti hū haffuer thz halfuer forgiort. oc hen ne iort beholder bonden ſaa lenge ſom hwn leffuer En dør konen tha gor iordhen igeen til hēne arffuinge En dør bondē før en konē tha gor iordē igeen til hēne eller hēnes arwinge forthi at engen mo iort til ſwls for

gøre wthen with koningh

iij Com mā bywther bondē bøther for hor
en kommer saa at then ther hoor haf-
wer giord with bondens kone at han
bywther bond ē bøthē fore tha a bondhens
dom fielff ther om at standhe hwat bøther
han wyl taghe ther moo hannum hwetken
koningh nøthe tyl oc enghen lantz rath ath
han moo ep the bøther hakfue han mil sigh
salff dømme

iiij Com bonden bedis bøther for hor
en koch noghet man tyl ther ep gyther
hakfnd om āner gør with hans kone
hoor oc bar han offuer hor karlen och wyll
hakfue bøth akf hannū oc hakfuer han witne
tyl at hyn ar slayloigh ther vthi tha hyn en-
ghen taghe ther nakfnd igeen eller bøthe xl.
marck En hakfuer han ep wytne til tha ma-
rie hyn sig met iij tylter eth eller bøthe som
paa ar malt

v Com mā draper annē hieme at syn egen
en om noghet man ryder eller gor tyll
anner mātz. oc draper hanū i hās eghs
hws eller hans søn eller hās kone eller dot-

ter eller nogher then ther i kwlo kelag ar mz hnnū i then gord maper hā noger akk thm tha ar thet orbode moll och alle the i kardh oc i kølge are mz hannū Tha bøthe kor gorgang iij.marck En ar oc noger ther odh oc agh radher paa then mapne tha bøthe han iij.marck kor od oc agh oc iij.marck kor gorgang oc alt thet hannum hør tyl som mannen maper kor othen iorth thet mare i konnyngs woldh .oc kly han krit løsk vi

COm man maper annen atynge

E Nder maper nogher man annē a tynge tha ar orbode mol Tha a oc kong alt thz hās thz ther ar okuer iort Oc hwer thn ther i kard oc i kølge are mz hannū som anthen saar eller slar eller mager then ther maper worter tha bote hans naste krander. pl. marck oc koningen oc saa meghet

COm nien maper annē a bøther bøthe vij

D Kaper noger mā annē a bøther bøthe tha ar thz oc orbode mol.tha a koning alt thet hās ar okuer iort oc kly hā helk krith løsk Worthr oc so at hā korlathr thz wit hanū war giort oc hā lpwser thz helkk a tinge at hā hawer hanū korlatz oc gør hā thr kthn noget

oppa tha ar thet saakwlt som bøt wore

¶ Om man hakfuer taghet bøther for thet
viij with hannū ar giort

Thet scal thū mā withe thē bøthē hawa
taghet at han scal sig hoen mere gøm
me fore then man en fore andre man tock
at hyn ther bøth hakfuer at han gør noghet
with hannū tha scal han tok thet ep paa hā-
nū hakfne før en han hakfuer thet a tynghe
saght oc far mz som low ar

¶ Om then man a bøther ar drapen
ix e Skan saa worthe at hyn worther sa
tyl threngder ther bøther hakfuer tagz
at han draper hyn ther bøthe akf hans egen
skyld och sighe hyns frandher ther draper
wort ath thet wor giort fore then sagh ther
han hakfuer bøth tha scal man nakfne til.xvi
man the baste bønder i harret are. och hyn
ther saghtz ar skywte tre akf oc torkfue the
igeen are swarie thet at han nødden til ath
drape sigh for andre gerningher och ep for
hyn tha gange om thet mol som om andre
bothe mol En swerie the at the gythe ep an-
net kwnneth en han draper hannū fore thz
mol ther akf wor gangz tha ware han frith
løst som paa ar malt

¶ Om then mã ſig haw er wort mz lowen

Hr Affwer oc nogher man wort ſig met lowen oc worter han fore thñ ſamme ſagh drapen tha ar then hannñ drap ſo frit løſſ ſom han hade thet giort for tagne böter Skpl man om hwat heller thet wor giorth fore the ſaghe eller for andre tha gange the ſamme log før ar malth

¶ Om man worter drapẽ i kircke

e Jn kircke ſcal hwerſt kriſtenmenniſkes hiem hws ware hwilkẽ ſom thr wor der i drapẽ tha gãge thz alt efftr ſãme lom ſom hã wore drapẽ i ſin egñ gard eller i ſit eghz hws oc ar then frit løſſ ſom hanñ drap ſoo at han mo ep with böter komme oc tha a kaning at ratte offuer hannñ ſom offuer andre En the ther hannñ følge oc ſare eller lla then ther drapen wort eller noghz göre paa hannñ tha böthe hans frander xl marck oc konygh xl marck och ſaa biſkop och kirken xl marck

¶ Om the.iiij orbode mol

t Helſe kire mol i kircke at drape oc a bö ther böte eller aff gangz mol oc a tyngе at drape oc hieme at mãtz eghñ anthen

i lagard ellerkaa gor ell̄ ladē gor eller møl
le tha ar thet alt orbode moll . oc ther mme
ep arkfuinghe bøther fore taghe aff hyns mē
ne ther drapet hakfuer othn̄ the fo konings
willie tyl oc koning mo them ep there fryth
igeen giffue othen han hakfuer franders mil
lie tyl En the tho forke fale mme frandher
wel aff hyne taghe tolk at hyn ar bort flyter
met then ena fal ther fryth løfl ar

¶ Om man draper annē a gruth gyffuen
xiij eller a bøther felth

E N draper nogher man annen a felthe
bøther eller grwth gyffuen thet ther a
tynghe wort enthē fall eller gruthz tha fcall
han ther draper bøthe fwlle bøther fore hās
gerning oc arkfuinghēne pl. march ther til for
grwten eller for bøthe felte oc pl. march ko-
ningen oc ther mo enghen low geen gange
forthy ther ar tyngs witne tyl

¶ Om the grwt othen ting worther falth

E N worther wthen tingh bøther falth
eller grut taghen oc dpl hyn thz giorde
xiiij at ep worther grwth gyffuē eller ep bøther
felth Er thē witne tyl thes drapne frander
tha warie hyn thet mz n affnd fom andre pl.

marck mol Er ep wÿtne tÿl tha marie thet met thre tplter eth

¶ Tha naſt ar at tage with bote feſtnungh
t Thet ſcal man och wÿdhe at then ſcall rv
with bote faſtning taghe for døt man
ther hans naſte frande ar oc fwl aldherne
ar Tok ar atelkone ſøn narmere en ſleghe-
frith ſøn ar ep ſøn tÿl . oc ar fader tÿl tha ar
han naſt Er ep fader til tha ar then broder
naſt thē elſtt ar Ere the oc flere brøthre el-
ler andre man ō nar tha thñ ther ar alſtt. oc
ep ar lardher oc ep hakfuer mwnke kla-der
taghet oc ep ar flatfōring tha ſcal han with
bodhe faſtningh taghe oc grwt giffuen Oc
tha offwe alle frander then gruth at haldhe
eller giffuer noger ander grut ther ep ar alſt
tha maa han giffue for figh ſelff ena och ep
for flere

¶ Om orwÿde maa bod feſtning tage
e Ar børn oc orwide mwe hwerkē grwt
gÿffue . och ep bothe faſtningh taghe rvi
othen thes ena at hÿn ſtor wether ther naſt
more at taghe bøther eller laſtningh om or-
wÿde more ep tÿl . oc han faſte tha bøte bar
net . oc hÿne bøther eller grwt

xxij

¶ Om mā ſarer ellē barer for a gangz mol

Ehr barier mā annē a gruth giffuē eller bøthē feſte a tinge tha bøthē hā enthñ for bøther eller bordag oc ther tyl xl. marck bonden oc ſaa koningen forthy at met thet ther man faſter bøther tha tagher hā gruth Oc ſaa ſom grwteren warer eller bypther hā ma thz ep mz minne bøte en mz xl.marck En worther othen tynget enckhñ grwo giſwen eller bøther feſte oc ar ther mithne tyl tha warie thet ſaa mz naffnd ſom andre. xl marck mol ar ther ep møtne tyl. tha warie thz mz tre tylther eth ellē bøte xl.marck

¶ Om man ſaer eller barir anner a grwth giffwen

xxiij

Ehr kan ſaa worde ath hyn ſom grwth ar giffuen at hā radher uppa hyn annē. oc nøt han hannū til at han ſcal geen tage oc gø han tha noghet paa hannū i then grwth han haffuer giffuet. oc hyn annē fiar at han giorde ther icke tyl then ther grwth wort gyffuen tha naffnes ther ſexten man tyl oc hyn ther ſagthz ar ſkywte tre aff the ther han wil oc torffue the andre ſwarie at the gythe ep annet ſpurt an han war ther

nødher tÿl fiohen han gaff grwthen Tha
wære lagløst aff the xl. marck bodhe bonde
oc saa koning swarie the thet ath han war
ey nøder til tha bøde the som paa ar malth

¶ Om thñ ther køpr bræd i ãner mãtz hws
v Orther saa at nogher man far tÿl och
satther iloh i bondens hws mz willia
eller i ladegor eller i saagor eller i lagor tha
bøthe ther fore. xl marck En dpl han och ar
ther witne tÿl tha dplle thet mz nakkad En
ar ther ey witne tÿl. tha dÿlie thet met iÿ. tre
tplther eth more ther oc flere meth at sathe
iloh paa som han giordhe tha bøthe och the
samme bøther och ganghe ath thet samme
low som malt ar En kar han nogher man
at han mor i kard oc følge met och gor han
with tha bøthe iÿ. marck Thet scal man och
widhe at ganger nogher man wither Tha
gÿalle føst skaden igeen Och sithen gange
tÿl bøther En dpl han tha dplie met tplther
eth Saa ar och bondens mølle som andre
hws En morbrand scal man oc widhe ath
ho som morter thñ mz tagen thz gor a hans
liÿf at hã a ther fore at brande eller i himl at
brydes brøster hanũ low tha a thette at gã-
ge hanũ offuer En tok halfue han dags oc

nat rom at stiæle sigh forthÿ at engen torstte eller til lowi komme

¶ Om her wercke

xx En far man til bondens gord och gøre noget wold i tha mo thet ey herwercke worde mÿnne en mz fæm man oc hwer mz try fwlle wapn Tager han nogher i eller bryther wold eller hwgger wlouilighe mz fæm man tha then ther hoffwitz man ær i hā bøthe.xl marck oc the ther mz wore i fylge the bøthe hwer tre marck En gøre hyne hannū nøghre wrath enthñ the hwgge ellr̄ rana eller skanne tha bøthe sær for theris gerninger oc sær for fylge forthi at gÿnghe ther ey mære æn een man i bondens gordh mz wfyrmd tha bøthe hā sær for gorgāg iÿ marck ocsær for the gerninger som thegiorde thr̄

¶ Om then ther bryther a tÿnge

En om mā slar eller særer æner eller tytter a tinge tha a hā thr̄ fore at bøthe.xl marck bondē oc so koning oc the mē som til

xxi tings kōme oc worde saa farne eller saa nær tÿnghz at mā maa see aff tÿnge til om ther worder bryuz tha maa ther ey bywtes som igeen forthÿ at mā maa ey som moth tinghs witne bywte

¶ Fritløst mã maa ep tingfrÿth nydhe

r Thet skal mã oc wide at fritløst mã ma ep ting frith hielpe wthÿ thes ena ath hã frith worð thÿ sãme dag tagen. tha skall hã mz frid bort fare oc rymme thÿ dagh och thÿ nath i frith at ware til at lede sig skom sore oc hielp oc worther hã siden grapẽ tha fare hã som andre fritløste man xxÿ

¶ Hwat mã a for bond at bøthe

b Sinder noger mã annẽthz hã ar eÿ mere an ensammẽ ther hanÿ bynder tha bøthe hã ther fore mãnen xl. marck oc so koningẽ oc hwer thÿ i kard oc i fylge are meth hanÿ at gøre hÿn ther skam oc skade tha bøthe ix marck En dyl hyn ther hanÿ bant oc hafuer hã witne til tha tager hã nakd igen En ar ep witne til tha dylie mz tre tylter eth oc hwor thÿ ther hã sig ther fore kard at fylge. oc will hã dylie tha dylie mz en tylter eth xxÿ

¶ Om nød tagen kone eller mød

e Nar worter kone woltagẽ ellr mø tha bøte then thet gør xl. marck henne och soo konÿngh och togh saa ath hennes nas the warie tagher the xl. marck och songhe

them henne i hender En dpl hpn ther giorth
hakfuer oc ar ther witne til aft twigge mā-
ne Enthen the hørdhe henne øppa eller the
sowe at hpn wortnød tpl tha tager han thr̄
nakknu fore En ar ther ep witne til tha dp-
lie meth thre tplther eth En the ther i følge
wore mz hannū til then onskaff han bøthe
ther fore iij̄ marck eller dplie mz tplter eth

pro

¶ Om mā førs til ratthe aff sith wold

En man worther taghen mz wold och
førder borth en tok at han worther ep
bōdē tha ar thz tok.xl marke mol othñ thes
ena at man hitter i wagh eller i bp thñ ther
wgernings man for oc wil hakfue borghen
fore hannum tha han holden op och spørie
om ther ar nogher bp i the bygdh som han
kan fonge borghen fore figh oc nakfner han
tha bp fore hannū Tha scal han føre hannū
tpl bpis och forsøge om han kan fonge bor-
gen fore figh Borgher tha nogher man fo-
re hannum tha scal han hakfue witne ther
tpl aff bpen for han tha borghen fore hannū
tha scal han lathen fare oc tha ar han sagløst
fore the.xl marck En for han ep borgen fo-
re hannum i then bp tha scal han føre hannū

tyl een annen by oc byẅde hannū ther tyll
borgen oc ther scal han oc hakfue wyttne til
som før Oc for han ther borgen fore hannū
tha lathe hannū fare oc dele siden lom met
hannum En kan han ey fonge borghen fore
sig tha scal han føre hannū tyl then tredie by
Oc for han ther borgen fore hannum tha
hakfue ther wyttne tyl som førre at ware løs
En for han ey ther borghen fore sig tha mo
hyn føre hannum hiem tyl sin eghen om thz
ar i thet samme haret oc lage fore hannum
siadher mz wyttne oc bede hannum selff
paa sig lagge lawe hatth En wyl han ey
selff lagge a sigh tha mo han legge a hannū
siadher oc gømme hannū oc føren til tings
oc tho man met aff hwer by som han bøoh
hannum til borgen oc hyn badis sielff før at
komme tyl bedis han oc engen by til at kō-
me Tha scal hyn tok wyttne hakfue aff the
thre by som han hakfuer hannum til ført och
soo thet witne som wedher war at han bad
hannum lagge lawe hakth a sig och tha a
han ther icke fore at bthe hwerkē pl march
eller annet othen saa som tyng man tycker
sithen rath ware oc saa scal han hanū løss
lathe En wy siden hyn ther i fengzel war
sithen han hakfwer hannum rath giort sige

at ther war ep rattelighe meth hannum fareth oc han war ep met lom tagen eller holden tha ar hyn fore at swarie thet met thre tylther eth at han tock hanum met skall oc rath oc for saa met hannū som lom ar En ep kommer ther nakkna fore forthy han hawer thet met syne witne malt ath ther war loglige fareth met hannū en gyder han ep lom fest tha bøte xl.mark mannen oc so koninghen

¶ Om man draper annen a torge

xxvi

Draper man annen a torge tha a han at bøthe ther fore frander tyl man bø ther oc xl.marck oc koningen xl marck Oth for the iij mol at man worthet a torge drapen eller a bothe festningh eller a grwt gyfwen eller brender bondens hwsop tha mo koning met ratte skiffte oc tage syn lot fwl

¶ Om man sarer eller barir annē a torghe

xxvij

Saar man annē eller barier a torge tha a han at bothe bonden for sor eller for bordag som til kommer oc ther tyl xl marck

bonden oc saa koningē En dpl hpn ther gi-
orth hafftter oc ær ther witne til tha dplie thz
met nafftnd ær ther ey wÿtne tÿl tha dplie
thet met thre tplther eth are oc flere met ha
num och sla the eller hugghe hpn tha bøthe
hwer there pl marck saa som hpn ther giør-
de oc dplie mz thet sāme low hpn dplde mz

Om pl marck moll

Thet scal man oc widhe at all the moll
man wÿl haffue nafftnd føre som are
enthen harwercheller pl marck mol tha a
hā før at lade male fith witne en hpn tager
with lowfestningh then stath withne a ath
male ther ær a tinghe En fester hpn før low
en wÿtne haffue malt tha ær hpn skild wÿt
nafftnd En fester han low efter witne tha
scal hpn ther søgher nafftne sexten man iorth
agendhe och moo han nafftne hannum lan-
bo om hpn wÿl wether taghe ther iowen
scal gÿffue och then ther søgher moo enghn
tÿl nafftne ther hans frandhe ær ÿmnen try-
tie man oc sithen han haffner hannū nafftnd
sexthen men tha skÿwther hpn tre aff paa
tÿnge om hā wil oc the trathn ther til wor-

ve n affnde the kommc atther igeen til hær-
retz tyng saa at tingh ær i mellõ hwat som
the syna gøre aff the trathen thet ær fwlth
swarie och flere tha ær thet thes battre. och
tha sculle the saa swarie bethe them saa gud
tyl hielpe och helgen ath the hakfue spwrth
och atlepth och kwnne ep rætthere spøre en
han ær sagløst eller at han ær skyldigh swa-
rie the hannũ sagløst tha ware saghløst En
swarie the hannũ tyl both tha bøthe

¶ Om bwncke bruth

xxix Hwo nogher man syn kolth i fith skyb
eller han ær hiem kommen meth syne
kolte oc søger hannum ther noger man met
fæm man oc gøre hannum ther noget tha a
ther fore hærwerke at bøthe som the thet gi-
orde i hans eghen gard oc saa the i fard oc
i fylgeære mz forti thz haller mã bwncke bruc
ware

xxx ¶ Om bodhe bruth

En hakfuer man bood for fith skyb oc
syne kolte i frød oe gor man indh tyl
hanũ mz fæm mẽ som melt ær oc gøre thr no
get wyt hanũ tha bøte hã thz hã gør oc thr
til iy mark forti hã giordz wyth hanũ i syn
bood sõ ær bodegãg oc are the flere tha gøre

thet ſamme En mæper han bonden enthen
i hans ſkyb eller i bodh tha bøte ſwille mæne
bøther oc ther tyl tyme marck ſtander och
ſaa koning

xxxi

¶ Hwor man maa ſin iort forgøre

Thet ſcal man oc wyndhe ath ſyn eghen
iorth maa man meth enghen forgøre
for othen han far aff ryghet oc far ſaa met
othen ryghes man har indh paa ſith eghet
ryghe och harier tha hafkuer han forgiorth
hwer penning han a innē ryghet bothe iort
och andre koſte with konighen forthy thet
kalle man affmentz ſkyold modh righet

¶ Ath koning a bondē at ſo ſyn rath

xxxij

Thet ſcal man och wyndhe ſom malt ar
at alle ſtadhe ther ſom bondhen a.xl.
march Ther a och koning xl.march en tock
ſaa at koning hielpe bonden fyrſt ſyn rath
forthi at thet wor with hannū giort Oc ſe
dhen ſcal koning rath hafkue

¶ Ath man ſcal mz frith til tyngs fare

xxxiij

Thet ſcal mā och wndhe at man a meth
ratthe fran ſin eghen rath wey oc tyl

tings tha han mz ratthe at hakfue frith och
ather aff tyngh3 oc hiem tyl fin eghen rath
mey frith at hakfue ho fom hanū dra per tha
eller farar eller barier tha a han ath bøthe
gerningen oc ther til xl. march eller dplie met
thre tylther eth

Thar begynnes tritia bogh

I Om yld fattis i fwine lky
y om man tagher annen til døde
fy om tral draper frelfman
fiy oni hokfuet lamme
v Om thet famme
vi om thet famme
vy om hand hwgges aff
viy om føder aff hwgges
ix om labe aff hwgs
x Om lythe oc for
xi om mantz bøther
xy om lythe ther naffnd gyff fore
xiy om lamme thr fwle mā bøter hør til
xiiy Om far
xv om far ther flere are fammē at gøre
xvi om far ther ey ar effther
xvy om man tacks i hals oc i hor
xviy Om bens eller fteens hwg
xix om ftange hwg

xx Om ran
xxi om rans witne
xxij om rath tingh
xxiij om iwle hellig oc faste halligh
xxiiij Om iort skotning i hellig
xxv om xl marck mol
xxvi om lantz ting oc fastning
xxvij En skypther hanū eth ting eller tw
xxviij om mantz man helge ar paa herres tingh tagen
xxix om gadhe worther hwset

I ¶ Om ildh sættis i swÿne stÿ

Worther thz saa at bondē rÿther eller gor til annēr mātz i harm hw oc sæt-ther ÿld enthā a markē i hās swine stÿ ellr̄ i hās ælgord tha a hā at bøte bondē .iij. marck ther fore En thz sal man oc widhe at om noger man haffuer sine hws wloglighe sæth eller ælgord eller haffue or worde the op dømde saa at man maa them mz low op gwnghe tha mo mā tok ep brād i thm̄ at føre othn mā wil saa frith fore thm̄ bøthe som the wore eÿ mz alle op dømde

ij ¶ Om man rader annē man tÿl døde

Nÿ marck a mā at bøte fore om hā rater anner til døde oc .iij. marck hwer then mz annē ære i drap oc repste od oc ægh paa eller noget gøre til hās døth oc saa the wold roff gøre paa døder man

¶ Om træl dræper frelsman

iij Dræper noger mās træl frelst man eller hanler tha a han at lathe trælen wth i hyns frændher woldh och ther til vi. marck

en løper tralen bort før en han antwordher
them hanū tha ſcal han ſwærie tyther eth
Ath thet war hwerken met hans radh eller
budh at han løff borth oc bøthe. iij march
kommer oc ſaa at hyns næſte frander fighe
ath bonden bøth hannū eller rodhe hanum
thet tha wærie han figh met tre tyther eth
oc kan han ſig wærie Ath han hwærkē bøth
eller rodde hannū thz tha bøthe ſom paa ær
malt en kā ep tha bøthe ſwlle man bøther

¶ Om hoffwit lamme

t[illegible]re ære hoffuet lamme paa mannē thr iiij
man a for hwer at bøthe ſwlle manne
bøther ſom ær mans næſte twnge oc lønlig
thyng Om noghet there worther aff hwget
eller ſkoreth en gør thet en man at hā hwg-
gher anthen tho eller tre mz alle ath eth are-
oc tha bøthe icke mere fore an en mans bø-
ther en tolk at han haffuer flere aff hwgget

¶ Om thet ſamme nor flere gøra thet

E Nære the flere man och at hwgghe
hwar there ſaar en lam aff eller flere
tha bøthe hwer there ſoo meghet ſom han
gør paa hanum en tolk at thet ær alt ath eth

arede ath anner skar nasse aff och anner
twnge oc tritie sønligtingh .tha bøthe hwer
there fwl mans bøther oc a r ther flere man
oc hwgger flere lather aff at et arede Tha
bøther hwer there som til komer En ar saa
at nassen worther ep all aff hwggen tha bø
the saa meghet mynne effther godhe mans
alpn som man tycker at thet ar mynne

¶ Om thet samme oc om f:ere lamme

vi

¶ Thet ar fer lamme som mā a for hwer
at bøthe halff mans bøther som ar twn
øgen tho hender och tho fødher worth eth
øghe oth stwngen tha bøthe ther fore halff
mans bøther en worde the bode oth stwn-
ghen tha bøthe fwl mans bøther fore En
kommer saa at nogher slar anner paa øghe
saa at spnes tapes oc øghet syder an i pā-
nen tha a man ther fore at bøthe fierdingh
aff mans bøther En slar han them bode saa
at the thabe spnen tha bøthe haff mans bø
ther fore

¶ Om handh hwgges a f nogher man

vij

¶ Nr worther annen handh aff hwggen

tha bøthe ther fore halff mans bøther En
morther bodh: aff hwgghen tha bøthe fwl
le mans bøther en mordher hand saa hwg-
ghen at man kan henne icke nøtth: en tock
ath hwn sither all medher tha a han at bøte
fiardingh aff mans bøther en mordher hū
ellers hwgghen tyl lytes tha bøthe han eff-
ther so som lyther myth both som før ar
malth En morthe ath tyngherne alle aff
hwgne tha bøthe halff mans bøther forthy
man kan ey meth then handh spilla som ey
ar fynger tyl .en hugger hā tommel fynger
en: aff tha bøther fiardingh mans bøther
en h mylken fynger man eller hwgghes aff
tha bøthe y. marck sølffs oc aff en man mo
ey mere bøthe en halff mans bøther for hā
som nw om een handh ar malt oc om lyte
oc fyngher som før ar melt

¶ Om føder aff hwgghes eller hand

viij

E N morder fod aff hwggen tha ar thz
och halff mans bøther Morther han
och saa hwgghen ath man nytther icke aff
hanum En tock ath han hangher myth tha
bøthe fiardingh aff mans bøther En mor-

ther han oc saa lythet ath man maa noghet
aff hannū nøtthe tha worthe goodhe men thz
saa a tynge worthe tyl maltze oc the worthe
thet saa som lythet ar tyl En worthe alle
tear aff hugne meth i saar tha ar thet fiar-
dingh aff mantz bøther worther tommall
toan aff hwggen tha ar thet otthendeel aff
mantz bøther En enghen aff the andre taer
bødis mere fore en.iij marck

Om øre worther aff hwgghet eller
skoreth och kan han tok høre medet
tha bøthe han fiardings aff mātz bøther En
mplter han høretsen mz tha bøthe swl mās
bøther worther man tagen saa with øre el-
ler i hoffuet wther for saa ath han kan icke
høre tha bøthes ther halff mantz bøther fore
En worther som hwgghet aff øret tha bø-
the saa megz minne sō lythz ar minne oppo

Om lape worder off hwgghen

Ir

Nē kōmer saa at nogher hwgger lapen
aff andher eller saa i kyn ath oppeth
stor eller saa skoreth i lappe at ep maa sam
men ganghe tha scal goodhe man thet wrte
som tyl worthe naffnde paa tynghe oc saa

bøthe hyn ther giorth hafwer .en hwor som
worther høggher lythe an for tha bøther hã
ep bothe En laer man annen i antlade saa
ath ep maa hÿlies tha bøthe saa rath oc sep
re tÿl lythe both en worther thet saa dÿpt
ath man maa leghe ith lythet stor i oc annet
øghet ofuer arrath och dragher han saa eth
stro oth aff hynt ãnet rører ep tha bøthe for
bøther och ther tÿl en øre both

C Om lythe oc om sor

Thet scal man oc widhe ath alle the ly-
the som høgre are an for tha a hã ther
icke fore ath bøthe før dagh och iamlynghe
en om alle lythes bøther tha a thz icke før at
bøthes en thet hafwer standhz dagh oc iam
lÿnghe En aff hwgh maa man icke geen
male om bøther nar hyn wÿl hafwe som
lammen ar skaddher a En worther mantz
tan with slaghen aff fare tendher som twn-
ghe tatter i tha bøther han hwgghet oc een
halff march sølffs fore tannẽ worther oc tho
tha bøthe een march sylffs worther tho eller
thre eller flere tha bøthe so som tÿl kommer
for hwer een halff march En worther hÿn
tan eller tandher with slagne tha bøthe hug-

ghet och for hwer tan tho ore sølffs

Om drap

a Dræther man drapen tha bøthe ther fore fæmthen marck sylffs lygher han i døtz sor och kommer hyn thet giorth haffwer och forbeder hannū En tock at hyn forsadher hanum thet tha a han togh at bøthe skulle bøther forthi han maa ey the bother la ther som han scal ey hælffuer taghe En the the xv. marck som fore døt mā sculle giffues tha scal hā taghe fæm marck sylffs ther try ting ære gangne aff iæmlinge fran thet thē bøther worte fæste Och andre fæm marck ther andre try ting ære gangne oc. v marck iæmlynge dagen effter at bøther ære festhe

Om mans bøther

e En then ther bøthe scal han scal første bøthe en sall aff sith eghet oc then annen sall bøthe fæderness frender och then tredie møderness frænd oc saa hyn ther næst ær

ørlidüz bord
ll bbdig
fiffpris
allom
rcshbrigr.

at tage bøther hã tage try ting aff thñ første
sal oc try tyng aff then annẽ sal oc so aff thñ
tryttie och fadhernesfrandher taghe en try
tyngh aff hwer sall och møthernes frander
en tryttyngh Forthy the kwnne soo basth
sayffthe och hyn kom saa bast wither ther
bøth haffuer En sarer man annen for so. ath
ep ar lythe tyl tha bøthe iy march En sarer
man annen hol for tha ar thet sex mark bø-
the thet kaller man hol for ther enthen ar i
øffre gwlff eller i nathre gwl eller gømmen
hanoh eller fodh eller hwor som thet ar tho
innen oc halth othen om kringh tha ar thz
sex march both En sar man annẽ flere holl-
for eth eller thw innen for eth eller flere sam-
men tha moo thet ep mare worthe en eth
arathe om mannen ar wlyther en famthen
march both thet ar fam march sølffs En thz
for man tagher been aff Tha hwor man-
ghe been soo store are ath man kan them
ep hylie meth thet brethe aff mans tømmel
fyngher paa brethlyghe then tha a han ath
bøthe ther fore sex øre eller hylie meth hathe
mantz eth hwerth been som man kan kẽne
ther wyth margh haffuer lept eller with
hynna tha ar thet halff march eller hylia

Saa[illegible]
3 ℔
Hallfaa
vj ℔

Mang[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Saa[illegible]
[illegible]

met the mantz eth oc hwert been ſom i mol-
logh ſkalgher tha bøthe tho øre fore Och
hwer thet man ma ſee tha bøthe halff tryttie
øretugh fore eller øplie met een eth

xij Om lythe ther nakkd gyff fore

T Het ſcal man oc wythe om hogh øpl
man anthen ſar eller lythe tha a han
icke mere at ſwarie for i there en nakknd. oc
fithen for the andhre ſor lowkallthe mantz
eth En ar thet akk hogh eller lythe eller thet
ſar ther han wyl giffue paa ther ſag ſøgher
ar. tha a hã at ſwerie nakknd fore eth arethe

xiij Om lamme ther fwl man bøther hør tyl

T Het ſcal man wythe om the lamme
ther man a fwl mans bøther fore thm
ſcal man ſammelwndh øplie ſom man ha-
dhe man drapeth Ere the och tho lamme
ther fwlle man bøther a fore ath bøthe eller
tho ſødher aff een man Tha ſcal han och ſa
low fore giffue eller hwad ſom man gør at
een man ther fwlle man bøther a fore ath
bøthe. tha warie han ſom mandrap

xiiij Om ſor

T Het ſcal man oc wydhe hakfver mã ſor
fonghz akk annẽ oc far mã til tings mz

grønt for thet spæth ær Och spyra scal wedher læghe och see tyngh man ath thet ær lawe for tha a hyn at tage ther næfnd igen som wyther hanũ haffuer giort En far han ep tyl tyngs met nyt sar. och ær for paa for tha tagher han oc næffnd i ghen En ær thz hol for oc ær ar paa oc see the godhe man a tynge wore tyl næffnde ath thet haffuer lawe for wæreth tha bøthe ther fore vi marck om han kan icke dplie thet met næffnd En ræffuer them om hwad heller thet ær hol for eller ep tha dpi hyn ath thet war ep hol for meth tplther eth eller bøthe iij. mark om tho mwnt for ær En haffner han fanghet flera sar ath eth aradhe tha dpl hyn hol for och twæmwnt for meth ij. tplther eth och anneth sar mz en tplt Ere tho samen eller flere ath sære mannen tha maa han hwer them giffue sagh ther hand wil och tha scal och there sær haffue næffnd Ere och flera for til en a men ære tha gifue thẽ low fore oc ep næffnd

Om sar som flere ære sammen at gøre xv

En kommer saa at manghe man sære en man oc hã foer enthñ marg for eller lythe oc hyn ther lydz haffuer fonghet haff-

mer lydet with at hette eller icke with them alle gange tha mo han icke hyn annen mere helge an han gyther both fore hwadh som thet ar heller lythe eller annet for Wother oc so ath nogher man bøther the fa[m]so[r] igen oc myl han sithen mxrie the andre sar ath hyn for ther ep bøther fore tha maa han icke flere mxrie en han hafuer both fore so ath hyn for io fmal lom eller bøther fore En the sar nw are mxlthe oc scal naffnd fore ganghe Tha scal han naffne som sagh gyf mer oc nxffne engen aff sine frander thet are innen thritia mantz aff hans som sagh sogher oc engen lanboa uthen thes ena at hyn wil thm hafue ther han sagther. oc scal hā ther naffne p.m xn tyl och hyn scall aff skywthe thre och mylle sithen fyre man marie och smxrie thet ath the hafue spurth oth leeth och mythe ep sannere an han ar sagloff tha mare saghloff an smxrie the ath the kwnne ep anneth spørie en han ar skyldigh tha ath bøthe

pvi Om sar ther ep ar ar paa

Nw mother saa ath man sagther annē

for saar oc ar thē ep ar po oc ep so spnt a tin
ghe ath man sigher at thet ar lawe for tha
gyffue thre tylther eth fore Gyther han ep
lowfesth tha bøthe iij march

¶ Om man taghes i hals oc i hor

xviij

En tagher nogher man anner ynner
har eller i kope oc drager eller twther
hannū meth wredhe och i hor oc slar hannū
meth handh eller naffwe och gyffuer hanū
for hwgh och gør hannū al thet the ath eth
ara dhe tha bøthe han iij march Och kom-
mer thet saa ath han slaer hannū sithen mz
staff eller meth stangh i thet samme ara dhe
ther han haffuer alth wyth hannum giorth
tha bøthe han stanghe hwggher ena och
laghe alt hynt annet nether En ranta han
hannum tha bøthe ranneth sar och hwggz
sarhwadh som thet war heller met stangh
eller meth annet wapn

¶ Om bens hwgh eller steen

xviij

En kaster man ath annen mz steen eller
been tha bøter hā icke mere fore en. iij
march othen ther worther lythe oppa En

tager hā been eller ſteen eller ſtaff ellr̄ ſtang
oc ſlar annen mz halden hand hwad heller
hā ſlar ith ſlam eller ſlere tha bøthe icke me-
re fore en ſex marck om ep morter lythe paa

xix

¶ Om ſtanghe hwgh

Ær mare hgh anthen been eller hwat
ſlags ſom thet ar ther man moo ill-
barie an mā mz ſam mz ſtaff tha bøthe thr̄
fore vi. marck ſom fore ſtange hwgh. en opl
han bordaghen Oc ar ther enthen ar eller
lythe oppa tha oplie han thz mz neffnd ſam
for. Er ther hwerken ar eller lythe paa tha
oplia hā mz twige tylther eth. en morther
ſaa at man barier anner tyl lythes oc ar thz
ſtore en ſtange hwg tha bøthe mā lythz och
ep ſtange hwgget. en morther thet høghre
oc lythe ar paa tha bøther mā oc lythz ſom
i antlade Saa hakfuer m rith i mynne ath
man hakfuer bøth for lythe ther han bordhe
hyn anner xl marck

¶ Om ran

xx Ær gore man hand ran with man tock
thet ar ep mere en. v. penninge och ar
witne til tha ſcal man bøthe thet eller oplie
mz n ffd oc ſcal tha lathe male witne paa

tynghe for han falther low fore En felther
han for low en hyn lather wythne male tha
ar nakfndh borthe, ach tha gykfwe tplther
eth eller bøthe iij. marck the samme low ar
och om man ranner anner i hans eghen
gordh soo som bondhen sar salk a tha for
han slight samme nakfnd fore tock thet ar
ep mare an fam penninghe som thet wore
handh ran En gør han hannum ellers ran
tha moo han ep meth mynne tyl nakfndh
komme en fore halkf marck niwn .tha scall
ther och wythne paa mala som malth ar.
om hyn wyl nakfndh hakfwe før an hyn
felther low Thet scal man wythe ath fore
anthen there thet han a salkf ther tagher
eller han a loth i tha a han ep ath taghe
nakfnd fore och thet stor a them ther wyt=
ne bare

Eller Ran

Om rantz wythne

fpi

HN kommer ther tratthe a tha sculle
the thet see ther wythne bore ath han
ranthe tyl saa meghet loth och han otthe
ther icke i ther ranthe tha then ther ranther

wônth nakfne p.man tÿl soo som poo ar
malth om sor soo scal har mare En mor-
ther anneth thet ran ther ep ar tÿl halfk
marck eller hÿn hakfwer oc ep wÿthne tÿl
ther ranther wonth eller tock thet ar felags
kaa soo ath han a ep ath taghe nakfnd igen
Tha scall hyn gÿkfwe hannum tylther eth
eller bøthe iij marck

¶ Om rath tÿngh

xxÿ ¶ Thet scall man och wÿthe ath tÿng scal
hakfwes i stadÿghe tÿma Och then
stad ther koning hakfwer rat gifuet oc the
hakfwe wither taghet som i harret are och
hakfue sag ia til oc mo thet icke anner stad

skyothes othē mz alle harretz mans willia
oc konings ia tyn man ther theris laghe dag
ar och the hakfue hakft akf aldher thet scall
ware then dag fran halff ganget myddagh
oc ep mo thet langer ware an tyl nith akf-
ten oc mo ep ting ware mynne en mz tolff
man wander nogher dom dømt for halff gā
ghet myddag tha ar han som hā wore ep
dømder worther oc lage tingh sath om half
ganget myddag eller syar mere oc kommer
saa at the skylies at oc kōmer fithen andre
man nar tinget ar brodet och satte anneth
tingh tha hwad som the male ther thz scal ep
mere stadigere en sō thz wore ep mz alle melt

Om iwle halgh

xxiij

Iwle halgh oc kaste heilg oc pingis
dags hellig oc høst hellig oc lantztings
heligh tha a man at nythe om alle mol othn̄
om tykknet at man torff enghe laghe swaree
En syn tykk mo man søghe so wel innē helig
som othen En kommer saa at nogher man
tagher syn tykk oc wil fore til tings met han
num innen helig tha fortyi at man scal ep sag
løff man taghe och forkomme hanum meth
tykk sagh och komme ep andre man til tings

an the han bedher til tha moo ey tyng met mynne ware en met fire men och tywe och wil han dømme mannen tha lathe han the man dømme ther bonde man are i harretz oc log faste are En tok the ther ey are hās syllynge oc ey hans lanboo ther ylfuen hawer tyl førth

xxiiij ¶ Om iort skøtningh innen hellig

O K om man eller ting holde oc i hellig hawe som ar faste helig om pløgning om man wyl anners mantz haffo aff hannum taghe eller wange roff with hannum gøre eller man skyl om garde eller man wyl wloghe halla aff dømme aff korn och om man køper aff then ther nasth ar ath køpe thette mo man alt innen hellight gøre En ey mo ther annen skøtningh worthe skøth en man skøther syne nasthe wanne och ey mo ther tha lywsningh worte forthy thet scall almyngs ting ware ther eyskens scal a lyose

xxv ¶ Om xl marck moll

O Kop oc xl marck mol oc aff hwog hān eller fod oc the mol ther halff man bø ther kommer fore och alt thet pa mantz frit gor thet a man alt a lantz tingh søghe och

enthet anneth mol hwercken ran eller for a man met ratthe a lantz tingh ath dæle for vthen thet haffuer førre wæreth fordelth a hærris tingh tha mo man sithen meth thy tyl lantz tinghs fare eller om man skyl om lom paa herris tingh Tha a han skall aa lantztyngh at haffue then man ther effter mandrap mæler om han wyl ep stæffne tha scal han først lywsa dropen a eth tyng offuer then ther han wyl och næffne hannum och a annet tyngh scal han oc mæle och trytia och fiærde oc tha a met ratthe tyng mā tagge hannum i fymth fore hannum kommer so ath eth tyngh skrypther aff the thinnw ær mælt tha scal han ather a ny kalle bothe lywsningh och stæffne saa som thet worre ep førre mælt En holder han alle tinghen æffter thy som mælt ær tha a fæmthe ting ænthen feste bøther eller logh En haffuer han soth eller forfal saa at hā mo ep tyl tynghe kōme tha a hans næste wænne ath feste bøter fore hanū eller logh En gøre the hwercken there tha mo man a fæmthe ting hans frit tagge En for xl marck moll tha a han ath lathe stæffne hanum til lantz tingh meth tho man tho næther føre En lantz tyngh worther och then dagh han stæff-

Att dett der gaar mandtz feid, sch... sögis a L... ting.

En femt... 14 dage

Att steffne Landtsting... Netter ... forn, dog end Seeller Nedergaar

tha ſcal man lathe hanum ſtekſne fǿr en ſoel
gor nather oc ther ſcal wither ware at mÿn
ſthe tho hās granna oc fithē han ar ſtekſnd
tha a han at male a lantz ting at giffue ha-
num ther her marcke ſagh ellee the xl mark
ſagh ther nakſnd hǿr til om han wil nakſnd
hafue oc kommer hÿn geen hannū tha lathe
han male hth witne fǿr en hÿn feſther logh
En kommer han ep geen hannum tha maa
han och lathe mala fth wÿtne Oc tock ſo
at tingh man hǿre thet at han hakfuer ther
wÿtne ath han loth thet loglÿge mala. En
kommer ep hÿn ther ſware ſcal och kommer
hans forfall tha ar thet fwlt fore thet tingh
En worther ep forfal Tha a han meth ra-
the ath bǿthe ſex ǿre then ther ſoth hakfwer
ſo ſom han hakfuer ſtakſnd hannum och at
melt thet fǿrſthe tÿng tha ſcal han oc annet
och trÿtia En worther thet a fǿrſthe tÿngh
ath hÿn ther ſware ſculle worther a mÿnth
ath han grÿper fǿre: och ÿplie thet tÿngh
oc bÿwte loghen eller anner a hans wegne
eller och a trÿtia tÿngh om nogher gor wÿ-
ther thm tÿngh och bÿwther geen thet trÿ-
tia tha ſcal han fiardhe tÿngh lathe hannū
ſtakſne ſoo ſom the tre giorth ar oc tha a hā

ath komme oc faſthe ther bøther eller logh
eller han ſcal frithløſſ wære En ær thet ſaa
ath hwærken thet førſthe tyngh wor ſkotet
och ey thet tritiæ . tha mwe tyngh man læg
ghe hannum thet fierdhe fore och tha ſcall
enthen frithløſſ wære eller hannū tyl rætte
ſtandhe Forthij ath ey mo then ræth wære
at hyn ther ſøgher ſcal lengher draghes fo-
re en tyl fiærdhe tyngh

Lefte bøder lough, eller wære frid

Rett 4 ting

Om latnz ting oc om faſtning

En kan thet och ſoo worthe ath hyn ther ſøgher haffwer ſtæfne lathz en- then eth tyngh eller thw och lather yffuer ſkrythe ath han mælær ey a eth tyngh el- ler thw oc lather ather ſtæfne trytie ting Tha ær hans tyngh nøth En lather han thet tritiæ tingh offuer ſkrythe tha mo han icke mæle with hannnm wthen han tager ather a ny och komme the bothe a til tings Tha ær hyn nærmere ath kære ther føre wordh kærdh offuer Forthi han maa han- num ſaa wæxſwe och draghe ath han moo ey komme kære with hanum ther før haff- wer kærth om han wil draghen En will

xxvi

Ėn gudd om lader j eller 3 ting offuer ſeſcide.

then ther effther mandrag søgher eller stæff
ne æn lyuse tha mo han och lather han pff=
wer strpthe en then eth ting eller thw Tha
ware hannum och tingher npeth som mælt
ær om xl.marck mol En thet ær och ræth at
komme the bothe tyl tyngs samen then ther
kær oc hyn anner. en tock ath thet skrpthet
pffwer flere tyngh Tha scal hyn ioo førsth
wærie figh om drapen før en han seghther
hyn annen igeen En kommer saa ath han
worther siwgh ath han maa ey tyl fiærdhe
tyngh komme then ther kallet worth tha a
han meth ræthe at stædhe syne næsthe we=
ne fore eller som mæchtigh ær ath ræth maa
worthe aff hændhe och ladhe kæsthe ræth
for figh Och tha a thet ath standhe dagh
och samlynghe om hyn worther ey føre
føør ther syugher lygher Och scal hyn
ther kæsther enthen twygghe logh fore gøre
eller bøther En om hyn worther syug ther
sagh søgher ær tha sanne och syne næste
wænne fore figh eller annen hwem han wil
meth wythne och a han ath mæle och søghe
meth hyn om han ær ey siwgh En ær han
siwgh tha scal thet standhe tyl han wor=
ther før om han lyggher ey længher en iæm

...gmandt.
...de anden i
...eden for sig
...ude aar och
dag.
...gmand for
...ir ei førend
...nd worder
...fepasz.

lÿnghe ær ganghen En tha see han enthen
rath aff hanum eller ladhe hanum saghløst
En kommer oc saa ath hyn ær wthen rÿ-
ghet ther hyn haffwer tÿl tÿnghs kalleth
Tha scal thet och standhe dagh och iæm-
lÿnghe En far han borth hdhen han ær
stæffndh Tha moo thet hannum ey hiæl-
pe Tha scall hyn hannum swlth sieghe och
scall low fwllelÿghe offwer hannum gan-
ghe so som han hiæme wore En kommer
och soo ath han ther sieghet sÿær ath han
war ey bort faren før æn han wort stæffnd
och hyns wærien mæler gheen och sÿær
ath han wor før borth faren Tha a han at
fæsthe hannum tylther eth och drpghe han-
num ath hyn war før aff landhet faren. oc
tha a thet ath standhe dagh och iæmlÿnge
En wÿl hyn kære offwer hannum hyn ther
førre kærdhe Tha ær han nærmere at mæ-
le wÿth hannum the førsthe tryning effter
ath han ær hiæm kommen i rÿget Tha scal
han førsth mæle En lather han ykkwer sarp-
thetre tingh tha ær hyn nærmere ath kære
som ey wore førre kærd oc thet ena haffuer
hā ther mz wūnet at hā ær ather før nærme
re at kære offuer hanū om hā wil. en so sō hā

wthen rÿghet och a dagh tÿl ſex wgher om
han ar othen lantz oc innen rÿghet am han
maler oc har at han war hÿmma ther han
kallede hannum Tha ſcal meth the ſamme
ſom han ware othen rÿghes En kommer
han tÿl rÿghet oc ſcal logh ſaſthe igeen Oc
ar withne tÿl ath han hakfuer fore lathet
male fith wÿthne a tinghe Tha torkft han
ep anneth withne male En hakfwer han
ep withne malth tha ſcal han lathe wÿthne
male for en han faſther logh ighen En ſi-
then han hakfwer logh faſth och are the bo
dhe innen i harreth boendhe tha hpn ther
ſkadhen ſoghet ſcal nakfne hannum ſerthen
man akf thet ſamme harreth the bo i Och
hpn ſkÿwther akf the hans frander are eller
name innen trÿthia man wthen thes ena
ath hpn wÿl them hakfwe och ſÿar iaa tÿll
En boo the ep bodhe i eth harret Tha ſcall
man nakfne ÿnnen thet herreth ſom han
boer i ther ſaghthet ar En hakfue the ep
b xlÿgh bothe Och hakfwer hpn ther ſagh-
thet ar boligh innen flere harreth Tha ſcal
man nakfne hanum akf thet harreth ſom
han wÿl hannum tÿl ſwars ſtande och akf
thet harret ſcal hã hanũ nakfnd nakfne ther

hyn næffner hannum ſith hiem wære ÿnnen
Och then ſtædh hans hÿem hws ær i thet
ſamme hærreth ſcal han næffne i om han ha
wer ey hÿæm hws i thet hærreth tha ſcall
han hannum worthneth ſethe ath han ſtan
dher hanum tÿl ræthe och ther ſcal man
næffnd næffne En ſithen næffndh ær tha
ſculle the lÿwſſe thet hiæme paa hærris ting
en ær næffndh i thet hærreth ſom tÿng hol=
les a torſdagh tha worther anneth tÿngh
ther næſt hwilket hærrith ſom ey ær tÿngh
a torſdagh tha wære thet a førſthe tÿngh
tha ſcal man næffne och lÿwſe aff the paa
lantz tyngh wore tÿl næffnde worther ſaa
ath the komme ather paa thet næſthe hær=
ris ting tha hwat ſom the gøre enthen fælle
eller ſkære hannum tha ſtor thet ſom paa ær
melt En fælle the hanū tha feſte hā bøter for
oc hærris man leghe hanum fore ath bøthe
xl marck innen ſex vgher en a thet ſamme
tÿngh ath han feſter hannum bøther a tha
næffne the hannum fire man til ath vrdhe
bøtherne meth andhre frændher oc wenner
och ther tÿl kommer ath bøthe Tha ſculle
the før vrthe ſom the wÿllle andſw are
for gudh at them worther iæffnt i mel om
oc ſo at the kwnne fonge hÿns willie til thē

bøther scal tage om hyn ar wsell thrr bøthe
scal En fonger han bøther tha sculle the thz
lÿwse a tÿnge at thet ar giorth En wyster
hyn ath han bøther ey tha sculle the atther
fare til harretz tingh oc lÿwsse ther at han-
num fial a hender oc han bøthe icke oc tha
sculle the atther mē nafne paa harris tingh
hannum ther søgher oc the sculle følle hannū
tÿl lantz tÿng Och lÿwsse ther at hyn fialt
a hendher och bøthe icke och ey wille feste
bøther a harris ting othen the fonghe han-
num om bethz ther saghen søgher hans frÿt
at tage so ar thet om alle the mal paa mātz
frÿt gar oc bøther ther tÿl fasthe. och the tÿll
bøthe wirtningh waret ther a tÿnghe som
tÿl nafndhe och om hyn wÿl ey bøthe are
ther bøthe sculle efter theris wirtningh tha
a førsthe lantztÿngh ther efther meth wÿt-
ne som hanum more paa herris tÿngh tÿl
nafndhe ath han wÿlle ey bøthe tha gor
ther io paa hans frith wthen hyn wÿl ladhe
thet stande for gutz skyld then ther sag sø-
gher ar En til herris ting at staffne en nath
for en thet wart oc for sool gor nader oc ha-
me ÿ-granne wÿther och meth tha man scal
han lathe staffne och so ma han sithen paa

ge hans frÿt

ste Landtz
ig fridlös

hærreh tyngh kære offuer hannum En ær
thet om for mwn om thet for ther wythne
ær til Och haffuer før a tinghe meth wæret
Och laghe sat ær som bothe kom spæck wit
och spyre tha scall hyn met rætthe ther sæg=
thet ær festhe næffnd eller bøther En haff=
uer han ey a thinghe wæreth meth thet for
grønt førre tha scal ær witne a hænder wæ=
rie Er och ærth so lønlyght ath han mod
thet ey a tinghe haffue tha a tyngh men at
næffne mæn meth hannum ther thet sculle
see och ær tha ær paa tha a han at taghe
næffnd igeen . en møther hyn a førsthe ting
ther sware scal Tha ær thet rettheſt at han
bywther ænthen bøther eller logh fore Wyll
han tha skywthe thamaa han tock hvern
biwthe wern igeen och met thet festher han
ey then dag logh tha scal hyn ther søgher læ=
the hannun stæffne annet tingh oc tha scall
han enthū selff møte eller hans forfal . en mø
dher han ey tha scal han tritiæ tingh lædhe
stæffne oc møther han tha forfall a thet tri=
tie tingh tha scal han fiærdhe tingh stæffne
hanum Forthi han dyldhe thet førſte tingh
oc a fierde ting scal hān hanū enthū ræt gøre
eller man scal hans manhelge tage . en kom=

mer thz saa ath hyn ther sagh sculle swaare
at han wor ey a thÿnge thet førsthe tÿngh
tha møthe annet fore hannū oc bÿwthe och
skÿwthe en møther ther forfal a første tÿng
tha møthe hans wenner tritia tÿng sighe at
han gor with er tÿ ting oc tritie biwther hā
fore tha scal han staffne thet fierde tÿng En
møthe hanū icke skuth a tritie ting tha sculle
han ey mere staffne hanū en trÿ tingh men
af fierde ting sculle ting man lagge hannū
tith fore .en haffuer han føre noget ting sku-
teth sielff a første ting eller noger aff hās wē
ne thet samme ting eller tritie oc haffuer la-
thet staffne thet fierde tha mo ey ting man
hanū skiuthe til femtte en som po aer malth
om lantz ting om han wore wthen righet
so som paa aer malt ath han sculle dagh ha-
we til dagh oc iamlinge och om han wore
vthen lantz oc innē rÿghes dagh til sex wger
tha hyn ther wÿl ware hans wariende mo
hannū warie for harris tingh som hā wor-
the hanū for lantz tingh at hā wor før borth
farē en han wor ting naffnd worther h an
oc hwger saa at hā ligger i senge ther swaare
scal eller oc hyn ther søgher tha gor oc ther
om som om lantz ting aer malth

der maad
, da siuller
en, thice
d worder
e pass dog
sel. leuger, End dag och semling

En skrypther hannū eth tyngh eller thw

En skrypther hannū enthē eth tingh eller xxvii
tho then ther staffde effter thet første so at han kaller hanū vp tha ær hanū hwert hans ting nyth staffner han hanū ather anner ting oc skrpter oc eth eller tw tingh tha scal han ather op taghe a ny oc wil tha hyn kære ther hā kærde før tha ær hā nærmere at kære syne kære then ther førre wort sagtz

Om mans man helghe ær paa hærretz tingh tagen xxviii

En worter mantz man helge taghet oc wil han komme tyl thet næsthe tingh ther effther och feste hannum bøther før saghē oc thre fore the ratløst hā giorde hannū at han swarede hannū vp och hannum gick man helge a handher oc fester han tha. tha a han at bøthe fiorthenne dagen effter Enthē for sor bøther eller for bordaghe och so fore hans mā helge oc iii marck konings embetsman och sculle hærretz man næfne iiii man tyl ther sculle offuer wære ath han enthen lywsa eller hyn gange at syn rath som melt ær och tha scal hyn haffue sith manhelghe

tapet ſom mart ar om han hakfuer ep bøty
En worther ſaa ath hyn kaſther ep bøther
a naſthe tyngh kore eller hakfuer bøther kaſt
oc bøther ep a fiorthende daghen tha ſkall
then ther ſøght hakfuer lymſte a tinghe at
han wille ep bøthe En will han ep taſte
a førſte tingh bøther ſom malt ar eller han
kaſter. oc boter han ep oc wor thette limſto
offuer hannum paa tinghe aff thñ ſom hās
manhelge ſøgher tha mo han taghe tyl hg
hwem han wil oc barie eller ſare hannum
tock ſaa at the drape hanū icke oc gøre ha-
num ep aff hwgh oc ep ſo ath han ſcall krøc-
ke man worthe paa langhfrommen. wyl
han oc heller hans kaa taghe Tha mo han
well taghe halffue mera En han otthe at
bøthe Och then ſtwndh man hakfuer ſyn
man helghe myſth tha mo han meth engen
i logh ware Och inghen ſyn kare mo han
a tynghe hakfwe hwadh ſom wyth han-
num gioth worther For han hakfuer han-
num rath gioth Forthy ath tyngh a ep at
hialpe hannum ther før tynghs dom wyl
ep ratthe Thet ſcal man och wydhe ath
hwylken mans man helghe ther taghet ar
tha maa han ep thet langher hakfue tapeth

en i thet ſamme harreth ſom hans man-
helghe mor taghen En myl hyn ther ſøght
haffwer hans manhelghe a lantz tyngh ta-
ghe tha fare han meth harris møthne tyll
lantz tingh oc kalle hannum tyl lantz tyngh
om han will ther møthe hannum Oc a fø-
rſte tyngh han kommer ther tha tage han
hans manhelghe wthen han kommer ther
ſalff oc faſther ther bøther fore om han haf-
wer ey for faſth och haffue ſaa dagh ſom
hannum mor tyl laght paa herris tyngh
Och naffnd aff herris tyngh och bøther ha
num tha alt ſom rath ar i there møther ma
re tha nydhe han fith man helghe En bø-
ther han ey tha tagher han hans manhel-
ghe a førſthe lantz tyngh ther naſth affter
meth thet møtne ſom a harris tyngh och
ar tyl naffnd En haffuer han føre faſth
bøther a harris tingh och ar bruſthet Tha
ſkall han ey møſthe fith man helghe a lantz
tingh om ſaa ar ath han haffuer noger mz
hg ſom wil lowe fore hannum Och fwlt
haffwer ath bøthe meth En bryſther och
hannum then lagh dagh ſom tha laggh
Tha bøthe hyn ther loffweth haffwer oc
bryſther a them bodhe Tha ganghe thet a
baggis there man helge Thz ſkal mā oc wi-

dhe at then ther mantz man helghe hakfuer
taghet han mo hannū ep baria eller sara
a tynge . och ep saa nar tingh ath mā moa
see a tynga tyl och ep i kirche oc ep a torghe
oc ep hiame ath hans eghen eller ther som
hans hiem hws ar oc ep om han ar wdhe
i latningh fardh ther a han alth frith at haf
we Thet scal man oc widhe at alt thet som
worther giorth wyth hannū then stwndh
hans manhelge ar taghet for othen hpn ha
wer thet giort ther hans manhelge tock tha
scal han hakfue aff tha thet gore fwlbother
eller logh So scal man och fore anner moll
stakfne oc thet ther rath ar om herris ting
At hwilket herris ting mā worther stakfnd
tyl och mødher ep enthen forfall eller logh
mol tha a han at bøthe bondhen thogre el-
ler tryttia mantz eth ath han wor ep loghly-
ghe halleth En kommer so ath han hakfuer
søght hannū oc stakfnd tryg tingh oc fiordhe
tingh worther sauthet eller tingh man lege
hannum fierde tynghfore Och kommer
han ep tha oc ar whwgh tha ganghe dom
offuer hanum och konings rath En kom-
mer han soo ath thet tyngh ther nasth eff
ther oc biuther log fore at ep war dom tha
paa hanū gangē oc biuthe bondē logh fore

hoffuet ſaghen Tha ſcal bonden loge feſt-
ningh aff hannum taghe bothe for dom oc
for hoffwet ſaghen tha naffnes til gode mē
aff tinghz ther with more oc hørde at han
gør rath for figh at hyn ſcal log faſte bodhe
for dom oc for hofuet ſaghen En bÿwther
han ey bondhen enthen bøther eller logh a
ſamte tingh tha tagher konings ambeſſmā
nz then dom føre dømdher mort bondens
reth førſt with Oc fithen ſÿn rath En kom
mer thet ſo at nogher mans faa eller gotz
worther hannm aff dømt och han haffwer
lithz tÿl Eller han ar thñ harre mātz mort-
neth ther ambeſſman wÿl ey gøre i modh
eller ambeſſman gør ſo illa ath han tagher
ther mwdhe fore oc ſtor thz ſo dag oc iam-
linge at bonden for ey fin rath oc ey ambeſſ
man oc wil han tha ſtaffne hanum til tings
ther ſagen ſøger .oc ting ar wÿtherlight ath
han mor føre dømpth .oc lÿwÿſſer han ath
han haffwer ey rath fonghet Tha dømme
thre man hans manhelge aff hannum Kō-
mer hā ey naſte ting ther efter och bøther i
mod bondē iÿ mark for māhelge oc koning
oc iÿ mark for māhelge oc bondē al fin rath
for al thz ſom hā haffuer wit hanū giort tha
tage hā thē ting mēs witne til ſom til worde

u vkfnde okfuer at ware En nar so ar bøth
som malt ar Tha lȳwste the hannum sagh-
løst ther til worde nakfnde a thet første ting
ther efther En worther so at han kommer
ep a thet næste ting efther thz hans mæhel-
ge ar taghet oc kæster bøther Oc thet wor-
ther lȳm so at hyn motte ep bother fonghe
tha taghe bonden sigh selff rath Ther søgt
hakfuer ar ep kaa tȳl tha gor bøthr a krop-
pen och wil han och hans manhelge taghe
paa lanz tȳngh tha moa han thet gøre

rix COm gade wordher hwsset
Kyl man i by sammen om gadhe och
sige man at nogher aff theris granne
hakfwe hwss wth a gadhe oc bȳwdhe the
hannum po granne skakfne At han scal opp
taghe om han hakfuer wreth sath Tha sat
the thet rath oc bøthe inthet fore en worter
han tȳl tings kallet oc gor thet op mz theris
reep thz som han hakfuer wrangt sath. tha
scal han op lathe oc bøthe koning iȳ march
en kwnne the ep worthe sorte ther om mer
reep tha scal man nakfne rȳ man tȳl och the
sculle sawrie skal mellom gadhe och tokfth
oc ho som hakfuer wrangt sat han bøte ko-
ning iȳ march

Fierde bogh

I Om mã skyl om iort inné bolz
y om man skyl om ager eller tofft
iij om wsal mãs manhelge
iiij om yngwenge
v om kæ køis a anner marck
vi Om alle granne bynd
vij om grãne hws at reyste
viij om skaffwer oc hãdelǿs wode
ix om træ kellis paa man
x om mã drucknet i giort watn
xi Om mã ager po mã eller kone
xij om man rydher po kone eller barn
xiij om mãs hwnd morter galen
xiiij om man hitzer hwnd at anner
xv om marcke skal
xvi Om mã skaffwer anners iort
xvij om mã satter hws a anners iort
xviij om mã sætther hws a the iorth ther i anders mantz hæffd er
xix om gerde mellom by
xx Om thñ ar nærmere som hægne wil enthen ther ǿde wil
xxi om tyer i wang
xxij Om brutne gorde
xxiij om mã for høgget kør en annen
xxiiij om kæ kommer i wang

xxv om wat for innen or pant
xxvi om man rÿder anners hast
xxvij om krelst man rider anners mãs hast
xxviij Om man hwgger i anners skom
xxix om mau kÿnder ãner i sÿn skom
xxx om mã skiffter iort with annen
xxxi Ath iort scal iort worte
xxxij om man wil salie sin iort
xxxiij om then ther iorden køffuer
xxxiiij om iort køff males til staffet
xxxv Om iort skiffte
xxxvi om at logbiuthe iort
xxxvij om lame hakfo i mølle
xxxviij om øde damme or sÿøø
xxxix om øde torpe

¶ Om man skÿl om iort innen bols

Ath thet so at noger skÿll with anner innē bolz om iort so ath the wele rapes tha a then innē bols ar at iakfne hwilke time hyn wil repe ther a kaller i hwat heller thz ar om tofft eller marck En skyl them vthen bols tha scal then ther reff wÿl hakfwe kalle alle granne tÿl tings Och scal them fore legghe och nakfne ther man tÿl . the som ther sculle offwer wa-

re nar thet repes En kõmer thz so at them sannes ther mz alle grãne tha mwe the theris tokter so løcke oc so magle gøre som the wille .ar thet so at noghen mã wÿl heller ha we thñ fierding ther han hasfuer førre wareth po En han wÿl nyt skiffte gøre tha ar han nast at holde fierdingh En wille the ey tha worde sotthe om hwilket fiarding war tha scules til nasfnes pÿ. oloinge aff harris ting oc the sculle swarie mellom tofft oc gade Och so ather mellom høy tofft oc alande och sithen sculle the repe ther anners tofftth ther fore hwor thet kan falle och ar ther enthen brÿnd eller dale eller bierg tha ar thet rath at then hasfuer mere ther mere scal ha we oc tha ar wel skyfth nar alle hasfue lÿghe got

¶ Om mã skyl om agher eller om tofft ÿ

Ef noger man ther fig haller lot i ãners tofft oc figer fig at hasfue fonghet aff andre hwad heller thet ar agher eller tofft tha scal man ther nasfne pÿ, man tÿl at the sculle swarie at the kwnne ey sanner fanghe ath wÿthe en han hasfuer ther laghe hasft po hasft oc thz war aff thz bol loglige fongz thẽ the wele giffue nasfnd paa oc brøsther

innen thet bol eller i then kiarding thet mor
fonget af Oc gange andre this hither til laff
me skyffte En swarie the oc thet at the kū-
ne ey spørie At thz mor logligthe fonghz. tha
ware fore mz tylther eth ther iorden otte oc
witne at thz war hans iort oc ey hannū mz
loghen aff gangz. en kommer saa at nogher
ar othñ rygis aff the ther iort a met Tha a
thz at standse dagh oc iamlinge om han kō-
mer ey før hiem oc om han mor før aff lan-
dhz faren en han mor til tings kallet ar han
wthñ lantz oc innen riget Tha a thz at stan
de ser wgher oc hithen hwad heller han ar
wthen lantz eller wthen riges tha mwe the
skyffte en tork scall een hans nasthe man
eller swarie ware ther offwer oc see hās lot
en kommer ther dele i at hyn ther sygher h-
gher at han war før kallet an han for aff
landet tha scal hās nasste man eller frande
witne thet mz tylter eth at hā mor førre aff
landz farē en hā mor til tings kallet en wor-
ter hā kallē eth ting oc tritie før hāfar bort oc
later hyn gāge try ting pfluer at hā ey kaller
hanū hithñ hā hawer kallet hanū eth ting tha
mo hā so fare aff lād oc rige som hā more ey
kallet mz alle en for othē the gifue alle ia we
ther rha scal so rapehwert bol som thz mor

før at sol fallz oc so som hwer hoffuz tofft fal
ler i by so scal lÿmene vthe a markē lige om
so ær at hoffuz tofften hawer agher i hwer
wāg til hine som sol faller a sō a howet toff-
ten selff tha ær thn̄ nærmere at wite at alle
lymmene lige som tofften liger en worter so
at alle lymmene lige and koste en tofften tha
thn̄ thr̄ lymmene hawer ær nærmere at wi-
the tofftē til hin vthn̄ hū ær mz logē aff hand

Om wæl mantz māhelge iij

Thz scal mā oc wide at worter noger
mās fæ dømt for giæl oc ær so wæl at
ha hawer ey annz for giæld at hælie oc wille
the thr̄ fore tage hās māhelge oc kōmer han
til tings oc biuthr̄ seg til at gøre thet som hās
æffne ær til tha fore slig sag skæl mo man ey
hās māhelge tage forti mā mo ey mere bedis
en æffne ær til so som po ær mælt. so scal alen
de vche a mark lige til sol fal so som tolfft ær
hiæme sol fallen. en om skowe at skiffte tha
mo thz ey so gāge effter sol fall. So som om
toffter forti mā tager offte thn̄ wærste skow
oc legger til thn̄ bæste oc gør so til iæffns thn̄
lot som hwer fanger i skowē thr̄ tha mo hn
hæffd a kōme. en tok til iæffns wit anner

Om powenge

iiij EN wil noger sin agher indwengæ tha scal hā mz rætthe sin hoffuet tofft oth leghe til tros so meget som hā wenger ind i alenden En wil han noger stæd bygge vthe a marken a sin egen agher eller a skom lant tok at hā haffuer oth laght sin hoffuet tofft til tros tha scal han tok see at han haffwer wæg a sith eghet vthen at fare en hans fææ scal han engen lunde gømmen hans wägh drÿffue vthen han wil om horn taghe och so wth ledhe .en drÿffuer han en tok at han drÿffuer sin egene tha a han ath bøthe for hwert stort hoffuet tho øre indh til the ære tolff tha bøthe iiij marck oc tha a mo han ey mere bøte for en dreff ÿ.hwor mange som the ære

Om fææ føris a annes marck

v THet scal mā oc withe at engen mo sith fææ hwerken oxe eller koo eller hæst a anners mans marck føre for vthen hā haffuer alle granne wilge til oc i byæn ære och loffue the och hannū alle vthen en tha a hā tock for hwert at bøthe tho øre hannū enæ ther hanū loffuide icke ære the oc flere fææs hoffuet tha bøthe for hwert tho øre ind tÿl thet worder iiij marck oc so mo man ey ath

fiske i watn huat heller thet ær fiø eller giort
watn tha mo engen mã loffue annẽ at fiske
vthã i alle æiære loffue hannũ forvthñ thet
ær i hans eghz enwenge En far noger man
om land rÿthẽde eller agende eller han drif-
wer sith fææ fore sig enthñ til een by eller til
anđ tha mo hã wel lighe paa fclath Oc bete
hwat heller thet ær om nath eller om dagh
drÿffuer oc noger fææ gømmen wang. tha
mo hã ther ey bethe i En gør fææ noger ska
de ther han driffuer gømmẽ wangen Tha
a han skaden igeen gelde oc icke mere bøthe
ther fore Graffuer nogher mã sig brynd tha
a han mz rætte sin brønd at gømme Dør ther
man eller kone vdhi eller barn tha a thñ som
brinden loth graffue bøthe hyns næste wẽ-
ne ther døt blefff iij marck Dør ther fææ vdi
hæsth eller koo oc ær thet so got som tho øre
søiff tha gelde fore øre mwn sex øre bot En
wore thet oc twige marck wært tha bøther
han tok ey mære en sex marck both En ær
thet ey tho øre spyls wærd tha gialle thet som
thet ær wærd mz swaren eth Er thz bære en
bothe fææ tre øre tha gielde thet mz tre mẽtz
eth

Dør, man
kone, ell
barn, de
-ker udi
Brønd

¶ Om alle granne bryndh

vi

En kōmer so at al bpen graffuer bpndh
sammē oc faller ther i enthen folck el-
ler faa tha for han icke mere aff them alle
sammen en aff en man om the wille sammē
mare En skilies the at tha for hā aff hwer
then ther aff skyls so swalle bøther som han
otthe bryndhen ena sammē Gør thz en deel
aff bpen tha so māge som the are tha sculle
the wocthe hannū En ar ther nogher man
ther en sam men haffuer graffuet bpndh
oc flere man gange tyl hans och taghe ther
watn aff oc wil han tha sighe at han wil ey
sleda them at hante ther want oten the wil
le wocthe bryndhen so wel som han selff ther
haffuer han wel loff til En wele the wocte
mz hannum tha haffue the om swlt holdhe
oppa for hannū som then ther graffue loth
Faller nogher ther i enthn mā eller kone aff
the som bpndē sculle wochte eller aff theris
faa tha bøthes ther icke fore

vij

Om granne hws at rasse

En kommer so at nogher man bether
sigh hialpe hws op at ratthe hwadh
heller ther ar nyth hws eller gamelt The
standh the male om at rase thet och faller

thet noger ther til døthe Tha bøter oc icke
han fore ther hwsset aEn nar som hwsseth
op ræset ær euthn̄ til halffs eller til fwls. om
the gange fran thet the met bondē wore at
repsse oc kommer sithen noger anner til hws=
sith oc faller thet paa hannū til døde tha a
bonden ath bøthe iij marck fore forthȳ thet
war hans ræth at fæsthe thet oc gøret hwer
man skadelløss So bøther han oc for fææ oc
for anneth effther the bøter ther hør tÿl so
som for man

Om staffuer oc om handeløss wothe viij

Staffwer oc hwad som mans gerdhe
ær ther scal man wochte fore handløss
wothe Kommer thet at enthn̄ fwlle man po
eller kommer til skade hors eller nødh Tha
bøthe for mā iij marck oc for hors eller nødh
om thet ær so goth som tho øre splffs bøthe
sex øreboth wore thz wærre Tha gelde han
thet igeen meth sworen eth. Thet ær ræth
lassme staffwer som hwer man ær skadhe=
løss Komme thet och saa ath anners fææ
finge døt aff thz rÿs i hās gord wore wūnz
eller mā om so kā kōme tha bøte so fwlt for
thet rÿs som fore staffuer forti næffner man

ſtaffuer til at ther for ſaa offtelth ſkade aff
kömer ſo at noger man eller hors eller nøth
po ſtaffuer oc for thet ther døt aff tha bøte
ſex øre fore om thz ar ſoo got. bøthe hyn thr̃
elther oc ſoo then ſom ſtaffueren a. Om the
wille ſammen bliffue. en ſkilies the at tha bø
the hwer there ſom nw ar malt Ere the oc
flere hwor mange ſom the are tha bøthe ic-
ke mare fore. en ſkilies the at tha bøte hwer
there ſo meghet En wil en ſige til then an-
nen thu giorde meg then ſkade at thu elthe
haſten paa gord̃ tha haffuer hyn ſaa megz
rath at ſiꝑ thet war ep tiꝑn ſtaffuer oc ther
gielder ep iek mꝑt faa fore oc tha bøt̃ hwer
ken there anner fore

ix Om tra falles a man

E Nkommer ſo at men ſtande oc hwg-
ge tra ſamm̃ tra nedher oc thet faller
po nogher man ſom ep hwggher met them
tha ſculle the alle bøthe ſom ſammen hwg-
ghe iꝑ marck fore om the wille ſamm̃ wa-
re En ſkilies the ath Tha bøthe hwer there
ſo meghet ſar En kommer thet ſoo ath the
ther hwgghe ath nogher aff them gor hort
tꝑl andhre theris ſpll a Oc hyne ſtande igen

oc hwgge oc faller so traith paa hanū Tha
bøthe the fore hannum iij march. en standhe
the alle sammen oc hwggbe. oc faller traith
paa annen there tha bøthe the icke fore for-
thi the are alle iakint wit at see hwort trait
faller Faller oc tra paa hans faa tha bøthe
oc sa som malt ar Hwgger man treith eller
flere somt aff oc ep alt oc faller thet fithñ pa
man tha a han ther fore ath bøthe iij march
then ther hwgh eller then som eloh satther i
tracth om hpn bliffuer ther døth aff Faller
thz oc a faa tha bøthe som malt ar

Om man druckner i giort want

Druckner man i giort watn tha a then
watneth hør til hwat heller thet ar eth
eller flere tha bøthe iij march fore. drwckner
och faa Tha bøthe so som paa ar malth
Saa ar och om dpghe oc om graff oc hwer
handheløff wothe scall man och bøthe som
paa ar malth Och dpl han tha scal han fo
man eller kone eller barn dplie meth tpther
eth ath thet fick ep sijn døth ther a f Och
fore faa om thet ar saa got som tho dre spls
tha dplie han meth fathe mans eth Oc ar
thet saa goth som tho detugh spffs eller ba-

tre tha dylie meth iij man En ar thz warre en tha ꝓtugh ſølffs tha a dylie met een eth

¶ Om man agher paa man eller kone

xij. Een agher nogher paa man eller kone eller barn hwat heller thet gor eller ſtor eller ſtoher for hanū or agher hā thz til dꝺde tha bøther hā fwl mā bøther fore En gꝺr hā thz lythe eller iort hwgh tha bøthe ſoo ſom han hade thet ſalff giort en meiter mā wog nen paa mā eller kone eller barn or for thet dꝺt aff tha bøther han ep mare en iij marck hakfuer han or nogher thz tra i laꝺs ther kā ſtenge til och lla anner tyl dꝺde tha bøte or iij marck fore forthi han holder tømmen or ſcal wochte thet ſom fore hanū ar or ep thet bagh ar

¶ Om man ryder a kone eller a barn

xij Een ryder eller ranner nogher paa anner man eller kone eller barn och for thet ther dꝺth aff tha bøthe han fwlle mans bøter fore En for han iorth hwgh eller lythe tha bøthe or thet ſom han hade thet halffwer giorth En ſlaar nogher hafth fithen hā kommer om tha bøthe ther ep mere fore en fore annē handelꝺſt mothe Wthen thes ath

hā rÿther pa thÿ̄ sāme ha st som før ær wan ath slaa op bagh Och han wÿth at han giordhe thet meth sÿn willie Eller han tagher hanum a landh ath han scal sla Tha hwat som heller ær Tha scall han bøthe saa fwlt som han hade salff drapet hanum En dyll han thet . at thet war hwerken meth hans iaa eller willie tha dylie met træ tylther eth Och bøthe tock iij marck for hasthen En for han hwgh aff hasthen och døør ep ther aff Och sigher hyn at thet war ep met hans wÿllie Tha dylie han thet meth tylther eth eller bøthe iij marck ther fore En kommer oc saa at then man som ager a annen at hanum brÿster tømme eller hyn ther ridher hanum brÿster tøgel oc wagn løper eller hasth ranner sa at man fonger ther døt aff Tha bøte ep hyn mere som hasthen reedh eller a wogn sadh en iij marck forthÿ ath hanum war so nær wothe ther paa sadh som then ther skadhen fick En sÿgher hyn ath han giordhet meth sÿn wÿllie ath han lod wognen ganghe løst eller hasten ranne tha dylie han thet meth tre tylther eth at thet war ep meth hans wÿllie Och hanum wort tømme eller tøgel løst i modh hans wÿlghe . En kommer so at hast slar ellers man tyl døde

Tager lend.

Om hest maud døde

Om tøm eller tø broste

Hest ... døde

eller oxe eller koo ſtanger man eller hwnd
bȳther mā til dȫde tha a thē thet offuer bȫ
the iȳ marck eller oplie met thre ſpither En
uar hałt eller nȫth ſtangher annath kaa tyl
dȫthe och thet ar ſo goth ſom tho ȫre ſpiffs
eller bare Tha bȫthe fore ſex ȫre och hwor
goth ſom thet ar tha bȫther icke han mere
En opl han tha oplie for man mz ſpiter och
for kaas dȫt om thz ar ſo got ſom tho ȫre
mz ſiatthe mās eth en ar thz ep batre en ȫr=
tugh ſȫlffs tha oplie mz tre mantz eth

ar feſt fix
ler fix ſtuky
adpitt
ecedode.

xiȳ

Om mans hwnd worther galen

Ar worther mans hwnd galen oc bȳ
ther enthen kaa eller folck tha ſcal han
bȫte ſom paa ar malt en worther han war
wȳther then ther hwnden a och folger han
hanū oc wȳl han draffue oc mat ſyne gran
ne at Tho at mȳnſte en eller flere oc bether
them drape hannū och figher them ath han
ar galen tha a han icke at bȫthe fore hwem
hā gȫr fithen ſkade oc ſagter noger mā ha=
nū om mwthū at hā beth noger til dȫthe fi=
thū tha giffue hanū tpiter eth fore at hā fwl
dhe hannum ſom logh war Och wareth
them ath och han wor galen Tha bȫther
han ther icke fore en worther han och ſagh=

thet for fæ tha giffue sa meghet mÿnne log fore som ther hør mÿnne bøther til

¶ Om man hitzer sin hwnd at annet man

En hitzer man sin hwnd ath annet och xiiij
byther han hanū tyl døthe Tha bøthe ther fore fwlle man bøther en dyl han Tha dylie met iij tylther eth en hitzer han och for man sor eller lythe aff tha bøthe som han hade thet sælff giort en dyl han tha dylie meth tre tylther eth

¶ Om marcke skæl

En skyl by with annet om marcke skæl
tha hyn ther a annet kaller kalle them xv
tÿl tÿnghs ær nogher man i then annen by ther sigh kaller fongh haffue fonget aff hyn annet by Tha scal man ther tyl næffne xij. mæn och wæle the swærie met them i haffd haffue tha sculle the swærie ath the kwnne ey retthere spørie en hā haffuer ther sin egen haffd a or tha wære hyn fore mz loghen ath thz ær hās en swærie the ath the kwnne ey annet spørie en thz ær hās som tofftin a och wtgerdz or thz wor hannū mz wrætthe aff hende en kaller hwerkē there raan a anners marcke the som dele haffue sanimē. tha scall

man nakkne xiij oldinge akk harrith the som
i hwerken by hakkue loth och the skulle swa-
rie marcke skall som the wille och som the
kunne ep annet spørie an ther ar rath mar
ke skal oc sithen mo hwerken there kaile po
anners hakko forthi then by a ritha with lo-
gen ther marken ar til swaren Thet skal mā
och widhe at enghen bypthie maa laa anner
iort ath saa othen bonden hakkuer a tynghe
mareth oc lpwst hannū til syn marie at thet
ar kwalt thet han gør akk hans iort oc hwilkē
man som kar ekkther thes bypthie lokk ther ep
lpwst ar a tinghe tha ar hā fallen for sagen
Ep moo och landboo laa anner iorth Men
han skal enthen selkt saa eller lathe lygghe for-
thi hyn motte ellers komme syn hakko ther
a som land aamer oc bonden mo so konge
dele for sin eghen

xvi

Om man skakkrer anners iort

Ep skypther man skakkuer a anners iorth
eller tokkt so som the boo sammē Tha
hyn ther iordhen ar akk skakkreth han kalle
granne til oc ladhe see Hawer hyn tha skak-
reth okiuer then hakkoh han hadhe kør Och
wyl han bøthe oc op taghe skakkueren . och
bøthe tha bøthe tolkk gre sore ath han hakk-

wer wrant staffreth oc satte tha a rath skel
En wil han ey reth gøre tha scal han och
steffne hanum tyl tinghs oc haffue ther wit
ne til at han betis rath aff hanum hiame oc
mothe ey faa oc tagher han a tinghe wyter
ath han wil op taghe oc gøre rath fore tha
bøthe bonden iij marck En wil han ey opp
taghe och ey rath fore gøre . och worde men
til nafnde at gøre hannm rath .om han ha
wer wranght staffreth tha bøthe bondhen
iij marck oc koningh iij marck En boor no-
gher man sa wthen fore eller a høgre tofft
eller han skiwther wth gordhe a anners
mans agher eller a tofts andhe at han skiw
ther ther gor wth wppa tha hyn ther age-
ren a kalle granna tyl och ladhe see Wil hā
op taghe then som a satthe Tha bøthe sex
øre En wil han ey gøre rath tyl gran ne och
kalle the hannum til tings tha a tingh man
ath male men til ath see hwor han haffuer
wrangt seth paa hans agher tha bøthe tolff
øre fore en staffrer hā wrangt oc far wyl ath
syn gordh och hegner anners gordh Och
gor han wyth ath han far wyl Tha haff-
we sith arbeyde for giorth . en wyl han de-
le aff hanū hās gorde stath oc gor thz til san
nig at hā hawer wrāgt sat tha bøte hā .vi øre

fore en pløger mā noget aff āner mās hafft
fig omitne tha hawe fith arffuiue for giorth

xviij

Om mā fatther fith hws a anners iorth
En for noger man fith til oc fath ther a
the iort ther i anners mās hafft ar. en
fock at hū ar has eghz oc haffuer hā henne
ep mz logh oth delth eller han ftaffuer hans
iort forthi at hā wil hēne faa aff hanū fonge
othen logdeling eller hā pløger has iorth aff
hanū mz wlog Tok hū ar hās eghū mz lo-
gen .oc for hā fithū iorthē til fig mz nogher
log tha bøthe hā bonden iij march fore han
rauthe hanū aff hās hafft en ep bøther han
koning ther iij march fore forthi hā moo ep
pa fith eghz forbrymte iij mark mod konigē

xviij

Om mā fatter hws a the iort ther i annē
mantz hafft ar
En for hā fith eghet hws til oc father a
bondēs eghū iort ther i bondēs hafftoh
haffwer wareth eller i thes hafft hā hawer
thz rattelige arfft efter eller ratteligh køfft
eller aff fkifft oc far tha hā til iorthen ther a
hēne oc bedis iij march fore at hā hawer mz
ran fath hws paa hās iort oc lader hā gan-
ge tre fynne fymte til hās hws op oc tagher

han ey hwset op innẽ tritiæ fymt tha bøther
hã bondẽ iij marck fore en pløger hã oc bon-
dẽs iort eller stakfwer til thet ath han wyll
hanũ sa rãna oc kæær hã can offuer hannũ
a tinge enthn for hwss eller for stakring eller
for pløgning tha bøte hã hanũ iij marck och
koning iij marck

Om gerde mellom by lix

Thz scal mã oc widhe at alle the gerdhe
mellõ by scal worthe eller i by marck
oc haffuer thz ey fææ loglige wæret seth ath
them nøges ther alle mz oc haffuer thet tock
hwer i tre winter i hæffd wæreth oc wil tha
noger a kalle at thz stor ey loglige · tha scall
ma ee annet there twldele op gærde før en
man kaster hyn anner nydher en wil noger
man kaste sin gord nedher oc kõme ther tyl
iæffnet at hãs gord ligger nytthre oc haffue
hyne ey medher taget at gerde a tinghe och
wore ey mz log til dømde før en han kaster
gordẽ næther tha bøthe han thm ther han
giorde thet wyther iij marck oc koningẽ iij.
marck forti at the haffue alle scadhe aff ath
gordeu ligger nytther

At thũ ær nærmere ther hegne wil en then

ꝺhe wil

Thet ſcal mā oc widhe at hyn ther hegne wil i bpen ar ia nærmere til at loghen then ther ꝺhe wil Thz ar laa om man boo i by ſammen or ſomme wille fȯre theris hæſthe i mang oc tythe a theris eghet oth ſomme wille at enghen hæſt kommer i wāg Tha are the nærmere ath lathe inghen i mongh en hyne ar ath ladhe En loſtme i the noghen at hakfue ſyn hæſt i mang a ſith eghet forthi han ſcal gȯmme manghen tha ſcal ia præſtens mare i mz then fȯrthe Thē ſom hakfner flere by en een i ſoghen Forthi̅ om han torkfthe with til kriſtendoms rath tha ar thet mæſt torkf at man gȯr thet hriſth ther gutz willie ar frandher merth En then ther fongher lokf til ſom nw ar malt Om preſth eller hyn annen ath lætthe i ſith eghet oc worther hans hæſt løſt oc noger man tager hanū i ſith korn oc nymer hanū ind tha gielde hanū ſkaden igen ſom han torkf ſmarie at hā giorde ey mere ſkade oc bȯte ey mere fore

Om tyther i wangh

Nfȯr noghet man ſyn hæſth i wang oth tyther a ſith eghet oc hakfuer han

ey granne willie til och worther hasten løst och kommer i nogher mantz agher tha giel de han skaden och bøthe tho øre fore han kørdhe i wangh Eller han dylie meth thre mantz eth at han kom ey meth hans willie i wang En for laa eller loff at fare i wang aff alle granne tha hwat skade thet gør thz bøthe han oc icke mere En kommer lo som ofthe kommer at komme wordhe lena ath gerde och hyne ther gert haffue wille twinge hyne andre til at gerde tha skulle the ther hegnet wille gømme kalle them til tings thē them iaffuer at ey wilde holde hagnet och tingman lage hanū dag fore at gerdhe och faa the ey then dag gerth och taghe granne theris pant ther fore saa meghet som tyngh man leghe withe til thet skule granne taghe ther gert haffue och ther torffue the ey bøte bonden fore som the taghe aff oc ey konigē

Om brwtne gerdhe

Er nogher then gordh gardh ther ey kan wochte eller warie och haffwe tyngh man laght daghe tyl ath han skal then gord batre Oc ar ther witne til at hā wort ey bathret tha mwe the saa withe ta=

ghe ſom hã wore ep gert mz alle en kõmer
noget ſa i wang i mod mãs willie gømmen
ipth e.ler gø.nẽ brutne gorde oc hakfuer han
ſin hyrde mz alle granneſt tha bøthe icke me
re fore en ſkade geldh for ſith ſaa En ar no
gher then til ſom ep wil mz ſyne grãne hakf=
me hyrde oc hans ſaa worder løſt oc kom=
mer i wangh en Tock thet ar i moth hans
willie om ander man drikfuer thet ep i wãg
tha gelde han ſkaden igeen oc bøthe tho ꝓre
fore at hãs ſaa kom i wang. En wordher
nogher mãtz gord broden oc kõmer ther ſa
i gømen ſithen hannũ wort mareth ath. Aff
granne ath hans gord wort brodhen oc bø
ther han hannum ep thet ſnarilthe han kan
til hanum fare tha gelde han ſkaden. en ſtor
thet ſaa dagh oc nath ſithen han wor wa=
reth ath Och kongher man ſkadhe gøm=
men then gord Tha geldhe han ſkadhen
igeen. och tho ꝓre bøthe En dyl han ſkaden
for thet hakfuer ſtandhet dagh. och tha dy=
lie mz ſin eghen eth En dyl han ſithen. tha
dyle mz tre mantz eth

xxiij

Om man konger høſtet for en annen
N kongher nogher man for høſtet an
annẽ tha ſcal han ep ſith ſaa i wangh

dræffue oc ey mo hã hakfue thz a fith eghet
thz mo ey log ware at hã nyther før affreth
forty om han for før høstet hwat heller thet
war aff en agher eller aff flere Tha moa
han hãs faa innamme En tock thet stãder
a hãs eghen agher so som thz wore kommz
ellers i wangh En ryther nogher eller hans
swen mz sijn hast oth til fith høsth folck och
stander hos hannũ oc ladher hanũ adhe aff
fith eghet Tha scal man ey ther fore taghe
hanũ eller man agher sine hyon madh with
oc hans hors standhe a hans eghen agher
the ũwnde the adhe En ar noget thet folck
i bp ther ladher fith korn standhe vdhe for-
thi at han wil andre gøre skade meth eller
there faa innamme tha sculle granne hanũ
tyl tings kalle Och tingh man sculle leghe
hanũ en dagh fore hwat dagh han scal høs-
thet hakfue oc for han then dagh høstet tha
hakfue han sellif gakfuen aff En for han ey
tha hegne fith om othen innamme oc gran-
ne nyde there affret En for en bp før høstet
an annen tha a han meth ratthe at gømme
fith aff affreth til annen bp fongher høsteth
en dræffue the faa ind och komme the man
til ther wãg hawe ey høstet tha gialde hyn-
ne skadhen igeen som faat a oc tho ere for

hwert ſtort hoffuz ſo til the worte tolff tha
bøte thr̄ fore iij̄ mark oc mo thz fithñ ep hø-
gre worte tok at all hior kōmer i wang. en
ſwathñ gielde the all igen ſom faa hafftwer
giort. en dpl noger fore eth faas hoffuz. tha
ſcal hā dplie mz tre nētz eth at thz kō i engen
hās wang eller noger ſtath ther ſom the ha
we drifft ſammē mz hās wilge are the och
flere tha gøre ſo fore hwert faas hoffuz tyl
the worde tolff tha dplie mz tre tplter eth el-
ler bøte iij̄ mark. en hawe the ſom fø haffue
høſtet there faa i wang. oc wille ep lade thet
tha mwehyne ther figer mere are mz hiart-
net ſo māge dage thñ affrat gømme ſom hy
ne hade føre hafft fø en teſſe finge høſthz

xxiiij̄

COm faa kōmer i wang

Een kōmer mātz faa i wāg oc kōmer hy
ne weter thr̄ kornet a fø hyn thr̄ egen
de ar at faath tha a hā thz mz ratte indra-
ge. en kōmer hyn fithē wether ther faat a fi-
thñ hyn hawer wit kōmet oc withr̄ hā hanū
for nam fø hā kōmer i gade leeth tha a han
ſkatē igen at gelde oc ſex gre for nāmeth. en
kōmer hā innen gade leeth mz thz oc wither
hā hanū fithñ for nam tha bøte iij̄ marck. en

dyl hã thz innam i wãg war taget tha ophe
mz tylter eth. en kõmer hyn til ther hãs faa
ar innaммet oc wil thz vthløsse tha bøthe
skadẽ igen oc swarie pa mz sin eghñ eth och
tage sa ſith vth. en ſiger hyn ther indh hawer
nammet at thz giorde mere skade tha lagge
hanũ wath til so meget som hyn ſiger at thz
giorde hanũ skade. en ſiger hyn ther faath
a at han wil hanũ aff bethe Tha kalle bag-
giothere granne wither oc effther thet thy
withe skaden ther efter ſætthe han weth oc
hælle saa at han moo swarie paa. ar skadẽ
mere en ... skade Tha ladhe han
thet wth oc swerie tritie mantz eth ath alt
ar wdhe saa tyl thet ar saa goth som ſex
øre Tha ladhe han wekh met ſiætthe mans
eth intil thet ar tolff øre skade Tha ladhe
weth met tylcher eth oc wijtne soo høgt som
thet worther Tock thet ar so meghen ska-
de som ſyre marck Tha kommer ther ey
høgre log fore en tylter eth oc wijtne at alth
skaden ar vthe han giorde hannum

xxvi

¶ Om wet for faa eller pant

e En holdher nogher man hyn anners
waath lenghher en sogne kõmer oc ha-
war hã thẽ grãne witne til at hã bedis thm

oc bøth hanū ther fore thet logh wor oc hyn wille thet ey othlade oc hyn kaller hanū tyl tings oc witne mz a tinge at han bøt hanū rat at bedis fith meth och och hyn wille ey oth lade tha dplie hyn ther wathz haffwer mz tylther eth eller bøte iij marck oc for alth twige øre mol eller sex øre bøth eller tolff øre both at bedis han ther rath fore eller logh a gadhe stafne eller a kircke stafne oc wyll hyn hanū ey rath gøre tha bøte hā io halff-ue mere fore en hā sculle bøthe En dpl han thet tha dplie meth so meghet mere log som tyl kommer hwat som thet ar heller skom hug eller annet en om the are granne eller sogne man tha scal han thz a tynge kare at han kan ey fo rath hiame

¶ Om man ridher anners hast

xxvi En ridher mā anners mās hast innen marckes tha bøthe bondhen tho øre fo re En ryther han wthen harretz tha bøthe bondhen sex oc koning iij marck En ryther tral mans hasth innen marckis tha bøthe hans hosbondhe bondhen alth thet sam-me oc aff harrit som for frelsmā sculle bøthe oc for konings rat gāge treltz huth i ambest mās wold eller bondē løsse hanū for halff

¶ Om fralst mā ryter ānens hast

EN far frelst mā langer hastt tha bøthe
tho øre ind til iij marck kommer til en xxvij
ar han lenger borthe mz hanum en tre na-
ther oc haffuer hannum lathet ware at. ath
han haffuer hās hastt tha søghe sa effter han
nū En tock han kommer igeen mz som han
hade stollet fran hanū En vyl hā tha vplia
mz naffnd en haffuer hā witne tyl thē som
hasten reed tha bøthe som før ar malt och
ware sagløst for tyffneth

¶ Om man hugger i anners skow

EN hugger mā i anners skow oc kō-
mer hā hiem mz thz tha a hā at lathe xxviij
bondē lasset vth oc bøthe tho øre for hwert
hā hugger wane lass i. tha lathe thet wth
at hā haffuer hugget oc bøthe tho øre eller
vplie mz tre mentz eth En far noger ma til
anners skow oc gør witskor oc reser wede-
steth tha late vth thz hā hawer tagz oc gelde
skadē igeen oc bøte a iij marck En hugger
ma tømmer i anners skow euthī bielke eller
sparre eller stolpe tha for hwert lass hā ager
aff skowē tha late vth tømmerit oc bøte a sex
mark eller vplie mz fiate mās eth en huggē
hā thē so megz at hā kā ey mz en øgh bort kā
me mē mz tho eller flere tha late vth oc bøthe

a tolff øre

¶ Om mā finder āner i sin skow

xxix En kōmer saa at mā kōmer annet anner i sin skow at hā huger tha mo hā hās pant tage til skals kōmer hā oc wither som lastet ær po eller før han kōmer aff hās egn skow eller til lantz wegæ tha mo han hans pant tage En kōmer ha sidhñ wit hanū ther hā ær a latz weg kōmen eller aff has skow oc tager han noget ther aff hanū tha gør han twist ran wit hanū

¶ Om mā skiffter iort wit anner

xxx En skiffter mā iort wich anner oc male hā fore a tinge hwor meget han hanū igeen gaff tok thz ær halffue bætre en hyns ær tha ær thz wert at stāde om thē ær tings witne til En skiffte the hiēme en with annet oc annē there mære fonger innē oc mær hyn igen før iij winter haffd kōmer a tha ær thē nærmere thē til iæffns wil male en hyn ānet en for hā trige winter hæffd a iorden tha ær hā wit witne ther i hæffd hawer at hā haf-uer icke annet en sit eghz oc torff ep iæffne wit hyn anner

¶ At iort scal iort wort

xxxi En iort a niz rætte iort at worde en tok wore so at noget mā rante iort aff hyn anð

eller wil mz wlog aff hanū tage hās iort tha scal hyn ey sin iort ther fore wt lade en worther hon mz ræth low aff hanū gangē sa at thet hawer sa børne eghē marit at thz scall igeen gāge mz logen ther noger the lwnde ær kōmet at thz a mz log igen gāge oc tingh siger at thz ær ey alt mz ræth log igen kommet tha scal hyn iort vth gāge thī wor gen gwllē oc thī scal bryste ther then iort aathe som wlogelige wor kongē Raute 30

¶ Om mā wil sælie sin iort xxxij

Vil mā sællie sin iort oc wil noger hēne købe ther næst ær hās arffwing tha mo hā wel køffue tha scal han wÿtie a tinge ther ræth lague ting ær oc ther som iordhen lÿgger innē hærretz oc næffne then iorth han wil sælie oc hwor megz hū ær oc sither at hā biwther sine frænder thn iort ath købe om the wille bedis the til ther næst ære frænder tha ære the wærdige at købe hēne oc them mo hā wel sællie hēne .en ære ey the næsthe wēne til tha biwthe annet ting oc tritie the samme lwnd kōmer tha noger aff hās næsthe frændher ther købe wille tha mo han ey sætthe them then iorth høghre En saa som thet haffwer før wæreth købth iordh dyrest ther lÿggher i then by eller i thū byg-

gen saa got iorth som then ar oc ep mo hã fiel
lia sine frander henne oprre . en hũ hakfwer
fore mareth soldh en arethe ep til .tha moo
hã fialie a tritie ting hwem hã wil ther kope
wil so oprt som hã kã helia hẽne En ar thet
oc so at ther ar lattere iorth i thñ bp en then
mor tha scal hã hẽne fiallie lathere oc tha ar
then som hãs spling ar narmere en andre

xxxiij

¶ Om then ther iorthñ køkfuer

En wil hyn ther iorten køkfuer andwor
de hannũ selkf werd thet ther hã gikf-
wer hannũ fore a tynge tha saa meget som
hã gikfuer with mz tings witne oc ganghes
hannũ iorthñ i hende oc tha scal han atther
gelde rath so som hã tock thz ind mz tings
witne so scal hã oc oth lade mz tings witne
oc ladhe ther ep annẽ logh gen gange tager
hã oc saa othen tings withne for syn iorth
oc ganger hyn a tingh then ther oth gakf oc
figer at hã hakfuer saa meghet fonghet .tha
ar thet fwlt an ratther hã hanũ ellers saa
othen ting oc war ther ep limsth.oc kõmer
so at iorthẽ scal igeen kõme . tha gelder han
thet saa igeen ther hã figher at hã tock oth
ther a tylther eth oc witne at hã sick ep mers

¶ Om iorth køkf males til stakfns

xxxiij

En malet en mã til stakfns wit ãner om
iorth køp ath salie hannũ iort a tinghe

oc wil hā ep holde hanū tha bøte tho øre. eth
kæster han mit hanū oc wyl ep holde wyth
hanū tha bøte ser øre En skøther hā hanum
tha scal han hanū thet holde. en kumer so at
hā gyther ep holde Tha bøte hanū iy mark
oc ther til tyltec eth at hā gyder thet ep holdz
oc sa fwl: ær thz om en mā mæler til stakks
wyth annen othen tyngh om iorde køp eller
kæster eller skødher saa meghet Ath han mo
tha oplie mæle mærlle meth tritie mans eth
oc fæstning mz fiærthe mans eth och skøth-
nyngh mz tyther eth En holder han iorden
tre winter en tack at hwn worter othñ tinge
tha ær hā tok mit fwl warn a iorthñ sa wel
som hū more a tinge skøt bode mot hanum
ther solde oc saa mod hwer mā

Om iort skiffte

Skiffter noger man iorth wyth annen
och kommer ther saa ath then ther ior
then skiffther at hanum aff gangher som af
iortheu at han gyther ep holdet. Tha stan-
dhe thet i hans woldh ther fwlth hafwer
gen gifwet hwat heller han wil alt igeen la-
the eller saa meghet som hannum bypther
Och bøthe tack hwer iy mark a forthy thz

ſcal heller a thes loth gange ther whemalth
hakfuer ſolt en hpn anner En gangſt hanum
tha noghet akk Tha ſcal han ſwarne tylther
eth oppa om hpn wyl hakfne at han gyther
ep hemalt hanū mz loghn̄ En hakfuer han
køpt iort oc hakfue twigge wynther hak oh
a tha mo hpn ep a kalle at hon wor hanum
ep logh bwthen

xxxvi

COm at logh bpude iort

ALle the ſamme lwnd man logh biw-
ther iorth oc ſkow the man wil ſeighe
ſa ſcal man oc logbpude mølle ſyne trander
for han ſal En kommer ſaa at nogher man
wil gøre mølle a np tha ſcal han henne ſatte
a ſith eghet oc ſa damman oc ſcal hā hawe
alles there wilge ther watnet ſtor oppa och
ſcal han hgh wey fonge wth til ſyn mølle oc
tha ſcal han och grafue a ſith eghet eller a
the mans han fonger there wilge oc loff til
En fongher han theris willie oc loff til oc ar
thet ep a hans eghet ther watnet ſtor a och
ſcal thet winter mølle ware tha ſcal han op
taghe ſtyborð i cruſes maſſe ther men gan-
ge met kors och ſatthe ep atther nether for
alt korn och hø ar inne akk then ſtadh eller
ther hos mo ſkade gøre oc ſcal han ther ath

see ath thet kipther po landet weÿ eller paa
skom ey ther theris granne ar eller kircke
weÿ thet mo han ey gøre gen there wilge

Om lage hakfo paa mølle

EN kommer so at then ther mølle ha-
wer giorth at han hakfuer henne wil-
lath i tra winter a tÿnghe tha holder han
hanne i modh hwer man. Forothen thet ar
the børn ey are fwl alderne eller the mø børn
som ey are manne. giffte Tha mo ey hakfo
a møle kõme i modh thm fø the are til al-
dere kommẽ oc are there eghne lage warie
eller mø hakfuer man fonget En tol man at
then man thn mølle eller hø eller giort watn
hwilket there hã for tre winter lage hakfoh
tha mo mã hanũ ey thz opdele tha ar hã wit
log oc holb thn dãmeskat som hã wore hãs
egen thn skat hã hawer taghz wilskat iort
oc torff oc weÿ sa alt thet hã hawer fø loge
hakfo hakfo a thet holder fore hwer innan
En sithen han hakfuer laghe hakfo a dam
eller hø kommet sigher tha nogher man ath
hakfuer hth watn høkfo offuer thet han ha-
wer lage hakfo i enthn i en lenge eller i tho
oc opl hpn tha scal konigs embetsmã nakfne
rÿ mẽ til the thr icke owe deel i thz oc tha alt

ther han hakfuer høkd okfuer thz hā hawer
lage hakkd oppa. thz scal hā vtlade gelde oc
skadē igen om hā hawer nogen giort

¶ Om øde damme oc syøø

xxxviij En kōmer thet so at noger dam ligger
ødhe enthn mølle dam eller annz fiske
watn enthn forti at ther konge māge mē lot
vti oc arfue māge mē ellr thz kōmer so at thz
lags øde oc wil hyn ather byghe syn mølle
dam En tok at hā hawer øde waret i thy
winter tha mo hā wel bygge oc thz mo mā
hanū ey mena. en wille hyne sige at thr wor
aldri mølle stath oc ar thz hans bo tha scall
han naffne til xij. man aff thz harret oc tork
we the thz swarie at thz ar lage mølle stath
oc hā wor ey mz loghn op delt thn tyd thet
war damstat tha nythe hyn sith ther aiede
ar at Vorde oc men delactige om mølle stat
at hyne i by boo sighe at thet wor wynther
mølle oc ey sommer mølle Tha sculle oc tolf
man til naffnes oc hwat the torffue swarie
enthen wynter mølle eller sommer mølle tha
scal thz stande Hawer mā haffd hafft a thz
watn ther fisk ar i vti thy winter at ānet mā
førde fiske i tha a hā the haffd at nydhe och
with log at ware som om annē iort fang

¶ Om ꝺꝺe torp

EN kommer thz ſo at noger torp ligger ꝺꝺe ther mange man owe lot i eller no gen then møllestat ther lenger hafftuer lepth ꝺꝺe. tha hwilkz there til tings kōmer om the ꝺele ſammē oc ſkipl thm̄ om hafftuen tha ſcal mā nafftne a tinge xij man oc the ſculle ſwarie oc atlede thz the gyte ſanneſt ſpurt oc tha ſwarie ſo at the hafftue leet oc ſpurt oc kwnne ep ſannere fonge at withe en thn̄ ther tha leffuer eller hans for aldherne more ther ſo ſagende at oc the ſpurde aldri at hā hafftuer thz rattelige aff hand oc ſo ſculle the ſwarie om annē oc om tritie alle mz eth mwnthoff om ſo māge ſom lot i owe oc hwad ſom the ſwarie hwar man til hande tha ware han mater mz logn̄ om noger kaller a ꝺꝺermere

xxxix

Har begynnes thet famte bog

I ij MAn mo ep ſallie ſin kones iorꝺ om ther kalles a man a kones arwinge eller kone a mantz arffwinge

ij ij Om kone ꝺꝺr for en man oc hafftue bꝺrn ſammen

iij ij Om at holde bꝺrne faa

ij Hwor bꝺrn mwe ſallie there iorꝺ

vi Om men slyl om weye
vij om mā lar āner wapn oc wapes thr̄ meth
viij om man laar anner wapn oc sares ther mz
ix Om wode saar eller hwg
x om hyon limstes fralste
xi om tral migis with kone
xij om man hitter fin tral
xiij Om mā taffuer fit oc far ledēdis ath
xiiij om man lether efter hors eller nøth
xv om mā hitter a āners hors eller nøt
xvi Hwor mā a at takslatte fith
xvij om thn̄ ther hastē ganger a hende
xviij om thē thr̄ ar uthn̄ lātz i tak gick fore
xix om hwor got saas hoffuet wor
xx Om both worther mz første sal
xxi om frenkone bøter mz hanū
xxij Som saternes frander bøte so scull oc møthernes frander
xxiij Ho bøter scal tage
xxiiij om hyn ther wap saghter hyn dødis frander
xxv om hā haffuer engen aff kōnie then ther wapen worther
xxvi om frensomme a møtherne
xxvij om hanū wags fore sō botr̄ scal tage

xxviij Om hyn ratskildig hittis thēr mādrep
xxix om hyn dør ther mandrap
xxx om fadernes kol
xxxi om arff
xxxij om noger kaller a āner forgelo
xxxiij Hwor mieghet hwstrw mo forgøre
xxxiiij om man morder galen eller drwide
xxxv Om by flyge bort oc følger hyn
xxxvi om by flyge bort oc anner finder
thēm før en then ther agende ar
xxxvij om kone tager løbe man
xxxviij Om man sal anner hors eller nød
xxxix om skapthe klader
xl om mans faa drapis i wag

¶ Man mo ep sallie sin kones iorth

Thet ar før malt at mā mo ep salia syn kones iort othē hā hafftuer barn met henne oc hā iort hafftuer with ath satthe so meghet som han sal oc tha scal hā ep sithen sin iort aff hende forti hun stor konē fore the iort som hēnes wor oc wil hā iorthē salie oc hafftuer hū noger frander ther lywsser at hā mo hēne iort ep salie a tinge tha mo thēr engē lade hafd po hēne fōge i metē hyn liwser thz hwert annz ar ellē hwert tritie en gor so tre

winter ower at eghen kar tha hakfuer hyn
ther iorthen hakfuer hakfthz fithñ lage hako
a henne oc tha ar hyn witer logh

¶ Om then hallis a mã a kones arkfuinge
eller kone a mantz

ij ER kõmer so at bonden dør eller konen
oc enthñ hennes arkfwinge kaller a bõ
den eller hun kaller a bondes arkfuinge, ath
hennes iort wort akf hend ar thz køpe iorth
om thet are warre fallet Tha ganghe ther
forst a køpe iort til ar ep køpe iort til tha gã
ge thz a hãs faterne en tock hẽne egne børn
arfue bonden tock scal hũ hakfwe fin iorth
fwl och akf them othen thes ena at hun wil
then mz got willie lathe

iij ¶ Om kone dør før en mã oc hakfwe børn
sammen

ER kommer thz so at konen dør før en
man oc han hakfuer børn with henne
oc han hakfuer iort akf hand oc for han fithñ
anner kone oc børn mit hẽne Tha hakfwe
the børn ther there møderne war akf handh
icke ath male wyth hannum. før en ath
hannum kommer noghet Wthen thes ena
ath han wyl meth syn gode willie with laue

fortȳ han ær mz al log gen sÿne børn hwad
som the wille i mod hanū male En effther
hās døt tha owe there samfrand ther wor-
the til malthe som bæst kwnne oc bæst wele
male thm̄ ræth oc so megz mÿnne log som
hā mynde effther there moder ther aff owe
the ey fulneth en hynt annz ther hā mÿnder
ey tha owe the thz forløthes vth ath haffue
førrst ær ther oc flere collæ til ther bonden ha-
wer so aff hend aff tha tage so fulneth som
mælt ær Oc sighen hyne andre taghe En
haffue the ey the frænder ther kwnne gøre
vppa ræth eller the ære so vthen lantz at the
kwnne ey wÿt komme tha tage the bæsthe
man aff bygden eller aff hærret oc the gøre
thm̄ sotthe oc swærie thm̄ ræth

Om at holde børne fææ

t Hz ær ræth som før ær mælt ath then
man sÿne frenbørnes fææ halffuer ath
gømme Thet scal han enthen taghe tÿl fe-
lags eller tÿl wyrtningh En ær thet saa ly-
thet ath man wÿl them ey taghe oc ey føthe
oc klæde ther fore Tha ær thz bætre at the
tyge them til mast thenstwnd the ære smo
børn oc gømme them hynt tÿl theris langh-
fromme en the øthe theris oc ganghe sithen

Swag …
Voetz
Fader lo…
børn gaa
om flew…

stackarle En om so worther hwgger oppo
at the gythe them ey fød eller the are sa smo
at the kwnne ey ath almøsse gange tha scall
man them tyl tings føre oc mz tinghs man
rath them aff theris eghet hialpe En ho
som theris foor oc them fødher ellers wthñ
mz ting mans rath tha scal han galde them
alt igen oc mz logen at thz war ey mere

v ¶ Hwor børn mwe there iort salge

En haffue børn iort the som smo børn
are oc haffue icke til faas oc kommer
so hwngher at the gyche thm̄ ey holdet vthē
the sallie iorthñ tha sculle there frander fare
til tings mz them bote aff faterne oc møter-
ne och liwsse thz a tinghe ath the haffue ey
anner hielp tha scal man heller mz tyng mēs
rath There frandher hallie iorthen en the
swalthe Hwat ower them iort om the døø
salfwe fra oc tha are there frander nast at
køpe En tock hwor som ting man wille tyl
stade En wille ey frandher køpe tha køpe
ho som wil oc tha ar thet them so fwlt he-
melt som the køpten aff gamle man En on-
de are the frandher there iorth fonghe och
ey wille them hielpe i nightorfft

orue goetz
zis thile
zis føde.

¶ Om man ſkyl om weÿe

Ekyl mā om aelwey tha ſcal thū til tings vj
fare ther om mal oc hā kalle them tÿl
tings ſom lot i haffue tha ſcal mā nakkne tÿl
xÿ man oc the ſculle ſwarie weÿ ther ſom
hā a mz ratthe at lighe en haffuer noger mā
lucht hanū mz graff eller dighe eller mz ger-
de tha ſcal hā optage ther giort haffuer .och
bøte koningen iÿ march .en om andre ſkom
wepe eller oc mellom toffte thet wil friſthe
tÿl fiere kommer wither

Om mā laar āner wapn at drapes thr̄ mz viÿ
Thet ſcal mā oc withe at aar noger mā
fith ſpywth bort eller ſwert eller brey-
de eller anneth wapn oc draper hyn thr̄ mā
mz Tha bøthe then ther wapneth lade with
iÿ march then dødis frander en tagher no-
gher hans wapn withen hans willie oc dra-
per han mz tha bøthe hā iÿ mark forthi thet
ar halff annen mark bøte faa forti mā a ht
wapn at wochte och gømme ſo ath thet ar
hwer mā wode løſt

¶ Om mā laar āner wapn at ſaris thr̄ mz viÿ
Maar man annē fith ſwerd eller annz
wapn ſom før ar melt oc hyn ſarer mā

myz thet tha bøthe han xij.øre ther fore En tagher han thet geen hans wÿllie tha bøthe sex øre En latther man sith wapn warlighe anthen spiwd eller annet wapn oc taller thz nedher at gammel man eller barn oc fonger thet døth aff tha bøthe han ij mark fore. En fonger hā for aff so at tingman see ath ther ar spat eller spÿre with Tha bøthe han sex øre som wapnet atthe dette oc flere man wabn oc skilies the at tha bøthe hwer there so megz En wille the sammen ware Tha bøthe the icke mere an een sculle gøre hwat heller thet ar for døt eller for sar

Om wode for oc hwg

Hwad som man gør myz sin egne hender hwat heller hā kaster eller skiwter eller hugger eller slar tha bøther han tock fore at thet ar met wathe so fwlt som han hadhe thet giorth met wÿllie hwat heller thet ar døth eller annet wthen thes ena Ath han bøther ther ep konings rath fore oc ep bysscops Oc tha scal han och hans nasthe mēne ther tadher ar ware naste man myz ther logh scal giffwe och scal swarie for døth man methtre tpther eth Oc for for myz een

tylt oc tha scal then som saret fick mare sig
i logē at thet war mz wathe oc ep mz wilge

¶ Om hyon limstes frelsē

I pwster bonden sith hyon frelste tha a
han thz mz ratthe i kirckie at lpwste oc
a thet fralst at mare och tyl al fwl rath ath
standhe so som thet more fralst boret Gif-
ter han oc a sin pderste tyd hosbonden eller
hustrw tha mwe ep the ther loth owe i sighe
at hā nio ep giffue Hafftuer hā so meget tyl
at thz mo gāge for sin hoffuet loth tha sculle
the alt haffue fwlt fore forti hā mo ep mere
giffue bort i soot en halff spn hoffuet lot En
kōmer ther dele om hwat heller giffuet mor
eller ep tha ar then nermere at withe hanū
til at hanū mar loglige frelste giffuet mz tha
mantz witne oc tylter eth en hyn at holdhe
hanum til annstug hion at mare

¶ Om tral wpghes with kone

E Kommer noger mā i landet oc man
ther mā hanū mare ffrals oc tager hā
sigh kone och wigis with eller han dra-
ger saa sammen mz henne och mordher hā
sithn̄ handher tha hyn ther hanū a ar sypl-

digh at hakfue hanū igen oc tha taghe han
ſin tral oc konen fithet igen mz faath en tok
han wiſte at han war ep frels en hakfue the
noget faa ſammen maghet othen bondens
gors lepht tha hafuer ep bondē rath at tage
fran henne ar oc kone annøtugh oc far ſaa
oc morter hwn grapen ther ar och ſaa thet
ſamme om hun tager man En tock the are
wigt ſammen frals man oc annøtugh kone
eller frals kone oc annøtug mā oc wiſte ep
hynt ther frelſt war ath hyn annē ar annø-
tug ther the kōme ſammē oc komme icke ſā
then ſammē i hionelag fithen the wiſte thet
tha mwe the wel ſkilies at oc gifftes anner
ſtath

¶ Om man hitther ſin tral

pȳ ¶ Thet ar oc rath hwor ſom man hitther
ſyn tral wdi konings gord eller byſſ-
cops eller a tinge eller i letningh om han ar
fra hanum løpen tha mo han wel tage ha-
num oc binden En bondē ſcal ther tho war
ware at taghen forthȳ om hanum wil no-
gher withe tyl frelz mz tplther eth oc twȳge
manne wȳtne tha ar han narmere ath wȳ
the til fralz man en hyn tyl annøtugh dom
Och tha a han ath bøthe fore om han bin-
ther fralz man xl marck then ther bwnden

wort oc xl marck koninghen Och kommer so at noger ledingh worther bothen tha mo enghen man syn tral fore sigh vth sendhe vthen han for hoffwitzmans loff tyl at hā moo for man vth fare tha mwe the ey En tok pa hwert lawe skib ware thz sō xl. marinde scal vppa ware vthē fyrē a hwert skib tho i fore øst oc tho vti efftre øst oc the sculle skipperē mad gøre oc vatn hente oc øste alle time vthē i sæglyng En ho sō ellers sændher vth sin tral vthen swlle haffue tha haffuer han forgiort tralen om han ganger tyl konings gord oc bothe iij marck fore han fick hanū ey fulle haffue En kōmer tralen paa lepe i leding eller noger man tager sin trall sigh til tianiste oc sætter ey haffue paa hanū tha haffuer hā ey ther mz forgiort

¶ Om mā tapper sit oc far ledendis at xiij

En haffuer man taft wet sith och foor ledendhe ath Och wyl nogher stath ransaghe tha scal han taghe tho granne ath mynste mz sigh eller flere oc bedis ransagen aff them han wyl Er och bonden halff hiame eller britien then felag haffuer lagt meth bøden tha scal hā lade thm rāsage en søn hā thm rāsagē ocsa witne til at bedis hyn søn-

de hanum tha a han ath bøte iij̄ marck fore
eller oplíe mz tÿlther eth En hitther han hu-
ſtrwen hiame eller dep⁊ then i felag ar och
mz granne wÿtne oc ſøns hannū ranſaghñ
Tha ſcal bondhen bøthe fÿ̄ ore fore eller oc
ſwarie mz tÿlter eth om hÿn hakfuer witne
tÿl ath han bedis loghlÿge ranſaghen En
ar oc hwerken bonden eller hwſtrw hiam-
me och ſÿ̄ønie hÿ̄onen them ranſaghen och
ath ledhe ath there tÿkknet Tha ſcal bonden
bøthe for ſÿn hÿon ſex ore En bedhe hÿonen
them ranſaghen the ther i gordhen ar Tha
hør them icke mere ath biw the tÿl ranſagen
en ſaa meghet ſoo ſom i there gømme ar
En hwerken thet harbere eller the kÿſthe
ther loſt ſtandher fore oc ep thet ſkrÿn ther
enthen bonden eller bÿptie hakfuer loſt at el-
ler huſtrw eller dep⁊ ſom lucht ar och looſt
fore ſtor tha moo thet ep op bÿdis Wil och
huſtrwen ladhe tÿl ranſaghen och ar no-
get hwſt til eller kÿſte ther bonden hakfuer
ſelff løcke at Tha ſcal hwn thz ep opp bÿ-
dhe .are the bothe hiame bÿptie och deÿan
oc hakfuer hwſtruen eller bonden ſardelis
hwſt eller kiſthe ther loſt ſtander fore Tha
gør hÿn fwlt ther alt biuther til ranſagē thet
ſom hakfuer i ſine gømme.en ar bondē eller

byptie eller dep̃a at kircke eller i kircke saghñ
eller at øll i by tha scal mã ey ransage før the
hame buth at the mwe wir komme

¶ Om mã lether ekter hors eller nøt

Hwr nogher man ekter hith hors eller xiiij
nøth at lehe oc hitther thz anner stath
en a sin eghen falet tha scal han thz tyl bpis
drikfue oc spørie granne at om ther hakfwer
nogher hakfd a hakfuer enghen hakfd a i thñ
by oc hakfuer annen by ther falet mz eller akf
rath tha scal han til annen by rithe och kalle
granne sammẽ som hã giorde før och spørie
om ther hakfuer noger mã hakfd a. hakfuer
ey ther oc hawer ey tritie by oc falet mz thm̃
tha scal hã ther thet samme gøre En ar thẽ
engẽ ther hawer hakfd a tha scal hã thz lim-
le i alle tre by hwat harret han ar akf. Och
hwat som han heder och hwat by han bor i
oc met thet mo han borth taghe fith at hã
hakfner thette lyswth En kommer nogher
man akf annen by en akf the tre ther thñ akf
reth meth them hakfuer falleth ekther thet
hors eller nød tha a hyn mz ratthe thz paa
hans fallet eller akf rath ar taghet en icke
mera a hyn ther togh at bøthe fore Forthy
han hakfwer meth thet ath thre by wareth

oc liwſt oc loglige mz faret en kõmer nogre
aff andre by ther ey halfuer affret eller falet
mz thm tha ær han with log at thz ær hans
hiame fød fa en tager mã eller mãtz haſt
aff hãs hakko eller hors eller nød oc kõmer
mã effter oc kẽner. fith eghz tha ſcal enthen
dylie mz tylter eth at han tok hanũ ey meth
wlog aff hãs hakko eller bøte iij marck

¶ Om mã hitther a enthñ fit hors eller nød

ey

EN hitther mã ſin haſt eller oc nøt hia-
me at ander mantz oc kaller fith ware
tha ſcal han granne tyl kalle oc ſcal fith with
bedis oc ga ſo i hãs tack fore ther i hendher
haffuer Sigher hã at thz ær hãs hiame fød
fa tha mo hã hanũ log faſte at thz ær hans
hiame fødde ær thz oc ſo got ſõ halff mark
eller bætre tha a hã ath warie mz tylter eth
oc twige mãne winne at thz ær hãs hiame
fød fa En figer hã fig ey ſelff haffue hia
me fød oc figer fig enthñ fonget eller far at
annẽ a thz tha ſcal hã legge hanũ fymt fore
a fymte dag effter tha ſcal han til kõme ath
hyn ſcal møthe hanũ ſom hã figer fig at haf
me fonget aff En møther hã ey tha ſcal hãs
forſal møthe at hã mo ey møte eller komme

oc tha ſcal han ander ſpmt bythe kommer
han ep tha Tha ſcal han bithe til tritie ſpmt
En a tritie ſpmt tha ſcal enthen hanum kore
kōme ſō hā hakfuer hg til hēmels nakkndo el-
ler hāſcal til gange oc legge ſin hand offuer
ſwanſt hals oc en ānen mā ſcal gange i mod
hanū oc legge ſin høgre hand i hans høgre
hand lyghe offuer halſſen Och tha ſcal han
ſwarie ſom epande ar ath bithie hg ſo gut
hialpe och hilghen ath han ar ther rath agē
dhe ath och ar hans meth ratthe Och ſoo
ſcal then ſwarie ther i hans handh holdher i
handelagh bythie hgh ſo guth hialpe ath
han ſwor rath eth ther ar ep meen i oc ther
meth ſcal han hth tyl hgh tage

¶ Hwor man a at takſatthe hth

Ek kommer hpn tha wyther a annen xvi
tyngh ſtakkne eller a tryti a then ther
han tackſatthe tyl Thā a han wyther hal-
then ath taghe. och ar han loghfalth man.
tha gange han ſalkf innen borghen for hallē
En ar han ep ſalkf bokalth man Tha ſcall
annen bakalther man i borghen kore han-
num ganghe Skpnto han ep borth eller
hans kaas hokkuet ſom hpne hakkue borghz

fore til anner reth tha scal han sith hiam hus
fore hanū nakkne hwar som han wil innan
landhet hgher han och at han hakkuer halkk
hiame kød tha mo han wel felle log fore oc
ther efkther swarie hanum tplter eth oc wit-
ne oppa then brokiel som han kaster oc wis-
ser hanum fore eller seth thet i hans woldh
hwor som han wyl loghen hakkue och hyn
hakkue the witne som kør ar malt En hger
han ep ath thet ar hans hiame kødhe Tha
scal han then kiorthen dagh ther efkther en-
then komme syn hyammel fore eller hans
forkal ath han mo ep komme En kommer
han ep tha eller hans forkal tha scall han an-
net kymt møthe En møther han ep a annet
tha scal han io tritie kymt møthe en møther
han ep a tritie tha scal han atther gange tyl
mz hātlant hyn thr takkat hakkde mz witne
som kør ar melt en møter hyn tritie mā enthē
kørste kymt eller ānet eller tritie tha mo hā ep
kalle ānē til hiamels mē hā scal tha kelte log
at thz ar hās hame køde oc tha scal hā enthē
a kørste kymt logwine sit mz tplter eth oc wit
ne ellr late møte sit forkal oc tha gime hā log
a āner kymt en for hā forkal tha møte forkal.
en a tritie kymt tha scal hā enthē møte oc swe
tie log fore at thz war hās hiame køde som

for ar malt eller hyn møthe mz lawé witne
ther takset hakfuer

COm then ther hasten ganger a hende
E N then ther halten ganger i hendher xviij
hwat heller thet ar hyn ander eller hyn
tritie oc hakfuer hã witne til at han køpthe
thet oc witne ther mither more tha a hã thr
vth lot faas hoffuet thz at gange til wenne
oc tage igen so meget som han køffte faas
hoffuet mz . oc mz thet wÿtne wither mor
Hwor nieget han gakf ther fore oc wÿtneth
bøthe konigs ambetman tre marck fore at
the more wÿtne at thz faas hoffueth ther
the gyte ey hemmelt holdet En kan hyn ey
witne wether kõme ther faas hoffuet wth
lather tha mÿster hã thz werd hã hawer for
faas hoffuz giffuet oc bøte koning iÿ mark
fortÿ hã køffte witnes løst

COm thñ ar vthñ lãdz thr bonet for faat xviij
E N kommer saa at then ther først ar gã
gen i borgen a nthen for hors eller nøt
at then ar vthen lantz ther han hawer thet
akf køpth eller fonget oc with hyn ther tha
takslather ath han ar wthen lantz Tha a
hwert fynt at leggis til fiorte natter thz ar

ſer wghrr En ſiger hyn ther tock ſæth hakf-
uer thz mælet thz oc ep for annet en for mpt
wærſte tha feſte hyn hanū log fore til ſætthe
mans eth oc ſwarie at hā mælet thz ep fore
thz wærſte om hyn ær othen landz tha ſcall
thz ſtande ſom mælt ær thre fymter oc hwer
tÿl fiorthen nætther En kommer thz ſo ath
hyn more othñ riges ther han kaller ſig tÿl
himmels oc with then ſom takſet hakfuet at
han ær wthen righet tha lade ſtande dag oc
iæmlinge En ſigher hyn atther ther takſeth
hakfuer at han gør thet hannum tÿl wærre.
Tha withe han thet mz tylter eth at thz ære
ep oc ther mz ſtande thet dagh oc iæmlinge
Oc kommer hyn tha igeen Tha gor then
ther takſet hakfuer til oc logwinner ſit eghz
oc the ſammelwnnd mo hyn nar han kom-
mer igen akf ſkiwthe hanum ath logwÿnne
fith. om han wor othen landet eller wthen
rÿghet Eu hyn tritie ther wither tager han
mo thet icke ſkiwthe Hanſcal io a tritie fÿmt
enthē warie ellē lade wt en kōme the oc ære
got willicht tock thet more mellom tÿmme
ganget tha a motthe the mal komme. en
kommer han wither ſom thet hade hiame
fød oc thz ſcal tog hwor gøre enthñ a then
fyrſte brokiel eller a thñ anners brokiel. en a

hyns tritie brøfiel mo han ep thz gøre at han
mo annen with komme en fig ſelff

¶ Om hwor goth kaas hoffuet war
e N worther ſa at kaas hoffuet wor ep pip
ſo got ſam halff marck oc ar thet ba-
tre en tho øre tha marie han kaas hofuethz
mz hathe manne eth tok ſcall tho has grã-
ne mare i loghen mz hanum the ther bonde
man are oc the andre the ther han kan tyl
ſo Oc ſwarie thet ath thz ar hans hymme
føde oc hyn a thz ep.en ar thet ep bathre en
tho øre eller minne tha witne fig thzat haue
hiame føð Meth tritie mantz eth oc thz ſcal
mare bode hans nabo oc een annẽ mã then
ſom bondens kaa kanner baſt oc torpet ar
ep mere en ther boi en man eller tho eller tre
man Tha kaller man thet hans nabo mare
the ther boi naſte by eller naſthe torp. en ar
thet ep batre en øretngh ſylffs eller minne tha
ſwarie mz ſin eghen eth at thz ar hans rat-
the himmeføde oc han athet mz ratthe. en
worter thet ep mere en hyn ſcal meth ſatthe
mãs eth marie oc ſcal han logwinne thz han
takſath hawer tha ſwar han meth en eth til
oc mothz ep mynne worte hwor meget ſom
thet ar tha ſwarie han io mz een eth

¶ Om man both morther a førſte ſall

xx Om mælt ær for ho ſom mā haffwer
dræpē. tamen hā haffuer bøt førſte ſall
tha ſcal hā mȝ rætte ſammē lethe ſine fæter=
nes frænder oc tale thm̄ til po therrs frenſkeſ
ne effter ſo ſō the ære māge til tha awe the
at bøte mȝ hanū ære the māge tha bøte hver
ſa meget mÿnne En ære the faa tha bøte ſa
meget mere oc ſcal han tha nækne dagh for
thm̄ oc mercke hwor meget hwer there ſcall
bøthe then næſte bøte halffue mere oc ſo thū
thet næſt ær bøte halffue mÿnne en anner i
mæn hans frænſome recker ſo lenghe then
mÿnſte bot .ſcal ey myñne wære en ørtugh
ſylffs Engē mā mo han næmme til aff ſÿne
frænder før en thū dag kōmer han ſcal wth
giffue boten oc hwilkē ey tha haffuer boreth
fram ſine bøter tha ſcal hā dom fo tÿl hanū
aff ſine frænder at næmme hanū oc lÿwſe thȝ
ſithē a hæretȝ ting at hā haffuer hanū dom
fanget a hender aff ſÿne frænder tha legghe
tingmæn hanū dag fore ther bøte ſcal at hā
wære a næſte hæretȝ tings oc føre hanū hās
bøter tÿt En kōmer hā ey a thet næſte ting
oc bøter ſom po ær mælt eller feſter log ath
hā ær ey hās frændhe oc gør hā ey ræth fore

eller han kömer ep til tings tha mo hã nam-
me hannũ oc fore hã giorde hanũ icke rath
tha a han at bøte halffue mere en han a før
te tingh ſculle haffue bøth

Sõ faternes frandõ bøte ſo ſculle oc møthernes xxi

Alle the ſãme lwnd ſom faternes fran
der bøte ſo ſculle oc møthernes frander
bøte mz hanũ i then affterſte ſal thet ſcall
manoc widhe at hwerkẽ thñ førſte ſal oc ep
then annen mo namme tyl før en ſalen ær
bøth En tock ſcal han før haffue lathet thm̃
kalle tyl ath the bare i bøther mz hanũ och
then ſom ep bar mz hanũ a lawe dag Tha
mo han hthen tage ſaa dom oc namme ſom
malt ær icke moo han mere en iamlinghe
effter thz hã ſculle bøte ſøge at namme hanũ
frã thñ dagh hã bøter thñ førſte ſall oc ſo til
iamlige dag effter tha mo hã icke thr̃ om gø
re uthẽ hã wil ureth gøre ſo oc effter thñ dag
hã bøter thñ effterſte ſal tha mo hã oc icke len
ger male effter en til iamlinge dag wit mø
ternes frẽder oc hoẽ ſculle the mare ſagløſſe
aff hanũ

Om frẽkone bøter mz hanũ xxij

En haffuer nogẽ frenkone thñ bøte ſcal
o før hũ ſon før thẽ dag hã bøter then

sal oc ar hās frenkone a faderne oc lekswer
barnet tha a thz at bøte mz hanū En mor-
ther thz sthȳ føth nar thȳ sal ar bøth tha a
thz ep at bøthe mz hannum

Tho bøther scal taghe

xxiij En scal man bøther taghe tha ar søn
nast at tage efter fader om han ar til
en ar ep søn til oc ar dotter søn til eller søne
søn tha ar hā nast so rath som hā sculle arf
taghe so tager hā oc then første sal othȳ thet
ena at ther tagher hwerken kone eller mø
barn enthȳ broder ther elst ar han scal tage
with bøter och nar han hafwer taghet bøter
tha skiftes thm̄ alle i mellū som brødre are
alle lighe meghz oc scal thm̄ ther nath ar at
tage Tage trȳ ting aff thȳ første saal oc trȳ
ting tager fadernes sol oc trȳ ting møthers-
nes frande oc so tage the oc aff then annen
sal oc so aff thȳ tritie sal . oc wil tha hyn thē
bøter sige at i thz arede ther hyn wort wa-
pen at hā sick ther enthȳ hwgh eller sor eller
hordragth tha mo hā wȳte i graff mz hanū
mz tylter eth iȳ mark oni hā wil oc om han
higer at thz wor ser marck tha scal hā thz wi
the mz tho tylter eth En higer hā at thz war
til nȳ mark tha scal hā thz wȳte mz iȳ tylter

eth En ep mo hã høgre til withe en wonder thz ep i thz arede hpn døt feck tha mo hã ep i graff withe mz hanũ

Om hpn thr̃ drap ſagter hpn dødis frandꝰ xxiiij

E N ſagther at hpn ther bøter thñ dødis frander at hã fick mere i thz arede aff then ther droppẽ mor ſtørre ſar eller aff hug eller ſpte En til nÿ march tha ſculle hpne thet bøte om the worde ſaghtede eller marie thz mz logen En kõmer ſo ath hpn ar døt ther drap at bøter fore hanũ enthen hãs ſøn eller hãs frende tha mo hã thz ſãme wÿte at hãs fader eller hãs frẽde fik ſa megz i thz arede ſom melt ar En nar ther alt ar bøt tha ſculle the hanũ trpgth ſwarie ther bøter haffue taget at ſo mãge ſom hã nøffuer til trpgt om hã wil trpgt haffue aff ſa mãge at ſculle the førſt iaffner ſwarie at tha mo hã ep flere naſne til at ſwarie en rÿ for othẽ thñ ſom boten Tock ſex a faterne at ſex a møterne .at tha ſculle hpne thr̃ bøter haffue taget naffne the ris frendꝰ til at thm̃ ſom bøter ſcal førſth ſa ſwarie bete hg ſo gut til hialpe at helgen at meth frandhers ath manners rodh at wore hans moll ſaa falleth ſom theris tha wÿlle han ſlÿghe bøther taghe aff them ſom

han hakfuer them giort oc hyne andre ſwa-
rie alt thz ſamme mz hanū ſom hans fran-
der are. oc ſa ſculle igen ſwarie høſt hā ſom
bøter. tok at thz hā hakfuer ther taget bøter
fore at hā wil thz aldri hakfne hwerken mz
rad eller død hwerken a kødde eller wkødde
man oc ther ſculle the mare ſatthe mz och
legge theris hander ſammen oc høſtis

¶ Om hā hakfuer ingen akf kōme ſom dra-
pen worth

ffro EN kōmer ſo at ther ar enghen til ſom
akf hanū ar fødder ther drapen mart
then ther ma tage bøther efter hanū tha ar
hans fader nasth at taghe bøther efter ha-
num oc broder ther taghe wil bode faſtning
oc bøther then ſom elſth ar i. oc fithen ſom
the ſculle arft ſkiffte ſo ſculle the bøther tage
oc ſkiffte En are the ep tyl ſom nast are bor
ne oc alle the ſoo nar are tha tage tok thē
ther elſt ar i och a fathernes wegne ar om
the are baggis wegne lyge nar faternes oc
møternes tha tager thē bote feſtning oc bø-
ther ther elſth ar a faterne wegne oc ſkiffte
tog hwer mz thēm ſom iakfne are at arffueen
alle the bøter tage the ſculle icke tage akf the
tha ſale ſom frander høer othē thes ena at

then megēther hā mor borē hwat heller fa
ternes eller mǿternes at ther more inge flere
til ther tage ſculle tha tage hyn annē ſa fwll
ſal ſom then fǿrſte En more ſa at ther mor
icke flere an en fadernes frande ena oc wa
re enthen broder ſon til eller then ſo nar wa
re boren tha tage hā fǿrſt en ſal oc faternes
frander oc mǿternes frender tage fithē hyn
annē tock hā more ep mtē en ſammē tha ta-
ge hā en ful ſal mit thm alle oc ſo om mǿter
nes frender more flere oc tho aff thm more
narmere bprdige tha tage the en ſal oc hyne
ādre en ſal en more ep mere an en aff fater
ne tha tage hā en ſal with hyn andre

¶ Om mǿternes frenſamme
En kōmer thz ſo at thz more engē frēde
til a mǿternes wegne oc then aff hanū
more kōmen more ſo ofralle kōmen aff folk
at hā motte ep arff tage eller ſa othē rygh es
at hā wiſte ep hwor hās frander more En
toh at fadnes frēder haffue taget thn fǿrſthe
ſal tha mo tok theris frande epbliffue mbǿ-
ter om hā mor fralltmā tha ſcal hā til fwls
bǿthes oc tha tage fadernes frender alle ſale
oc a mǿthernes wegne En kōme tock fithē
nogheu aff hans frandher effter ther othen

riges more eller uthen lantz oc kalle the oppo bøther ther with hanū otthe a fadernes wegne eller a møthernes wegne och hakfue hyn alt bøth ther bøte ſculle tha ſcalhā taghe aff thm̄ ſom thz taghet hakfue oc hyn ware ſagløſt ther bøte thz ſcal mā oc withe at mor noger fødder fithē bøter morthe tagne Tha mo mā ep hanū bøter krakfue

xxvij Om hanū drags fore ſom bøter ſcal tage

Orthr̄ ſo at theris frende morter dra pen ther boter ſcal tage oc hyn wil bøther hakfue tha ſcal mā hanū føſt ſøghe ſom mannē drap oc aff hanū a man føſt at tage alle bøther och han ſcal taghe ſyne frendher til fig i bøthen En drager han fore oc wil ep bøthe tha tagis hās frygt aff hanum oc fith ē hakfuer mā rath til at male wyt hans frender oc tha ſcal hā kalle thn̄ ſom po hās feder ne are til lantzting.eth oc annet oc tritie En kōmer han tha til lantz ting mz hanū ther at ſøger oc har at hā ar ep hās naſte frēde oc biuhr̄ ſkal til thz harret the more i fødde oc with mā ther rade a at hā mor ep hās naſte frande tha ſcal man nakfne hanū nakfnoh i thet harrit oc ſwerie the at han ar hans naſ

te frænde ther fritløst tha bøthe han so fult
som han hade sælff dræpet mannē i mod thū
dødis frændher oc bøthe hā thz a sin brofiell
eller hyn gange tyl oc taghe hans frith En
swærie the hanū fra tha wære han saghløst
oc hyn haffuer tapet sith arbeyde ther hanū
sægthe til at wære hans næsthe frændhe. och
sithen søge han the frender ther næst ære

¶ Om hyn rætskyllige finnes ther mannen dræp xxviij

En kommer ther saa ath man fynner oppa then rætskyldige ther hās næste frendhe ær oc wil han bøte tha a han hans frith at tage En effther thz hans fryth ær taghen oc wil han hādher mere dele effter thū sagh Tha a han en tho mæn at søge til man helge oc sithen mo han ey længer ther effter søge Alle the samme lund som mælt ær, om fæternes wegen so mo han oc a møthernes wegen søghe Thet scal man oc wide at om bøther worthe at tritie sal Tha mo ther icke wite i then dødis graff om thz worther wit hyn giorth ther hans frith ær taghen sithen tha motthe han enghe bøther bædis fore thz wor alth for giorth ther han wort fritløst

¶Om hyn dør ther mā haffuer drapet

xxix

Er thet scal mā oc withe at dør hyn thēr man haffuer drapz før en hans frīth worter tagē tha alle the lwnd ther før wor til fwnnē at tage bøter efter hanū ther drapē wor tha wor næst søn oc hās brødre om hā haffde so scal hyn bøte ther elst ar oc hyn bare til mz hanū sō ongre ar are ep the første til tha sculle børne bøn with tage at bøthe en are ep the til tha tager hyn dødis broder oc a faderne Er ep fader eller broder til tha tager the som næsth are frænder oc the som alle are om nar tha bare the alle mz hanū i boten so som the sculle arffue hanū uthē thz ena at thū ther alst ar a faternes wegē tha scal io fader fader worthe narmere en mōd fader. oc moder fader narmere en fader broder En alle the ther bøte i then første sal the bøte oc i thū annē sal uthē at ther ar engē frē de mere til a thū wegē mere en then ene ther bar i mz tha bøter hā aldri thes syter fwl sal uth .so wel hyn som thenne

xxx

¶Om faternes tol

En worter sa at a fadnes tol ene are øfne

frander oc a annen wegen ep mare an een
Tha ſcal then ena bøthe en ſal om han wyl
ep at hans frith ſcal tagis an nar hās frythe
ar taghen tha mo han icke fithen male wyt
hannum Thet ſamme ar oc om mødernes
frandher are flere .oc ep wthen en a fader-
ne wegen tha ar al thet ſamme ſom før ar
melt Han ſcal io enthen bøthe eller thet goz
a hans frith En ar engen frande til paa an
ner the wegn ſom no ar malt oc are nogre
paa then annen wegn tha bøte the alt fwlt
forthi at ſo ſom the ſculle arff tage fwlt om
ep more andre frandher til ſo ſculle the alth
fwlt bøte En kommer fuen faternes fran-
der eller møternes efter tha the ther haffue
førre bøt fore thñ col tha mwe the well aff
thm̄ kraffue bøter ther the bøte for thm̄ En
worð fithē noger fød a thē wegn nar bøth
ar tha moo man hanum icke both kreffue
forti ſo ſom hā toge enge bøter om han wo-
re wfødet ſo ſcal hā oc enge bøther fylge thē
bøth moz før en hans wort fødder

rxxi

Om arff

O M arff ſom paa ar malt om nogher
man tagher arff mz ſyne frenbørn tha
moo ep lawe arff ware mynne an i march

ſplkfs En dpl han at ep war lawe arkf Tha dplie han mz iꝯ tplter eth . om han wor ep a tinghe limſtoer ar thz ac halff marck han ta ger ind mz bønē tha ar thet ac then ſamme log En ar thz a tinge lpwſkd tha mo hā thz ep dplie tha ſcal hā ſo meget oth ladhe ſom tings witne ar til at ind wort taget oc hwor meghet hals faa ſom thet worther eller arkf oc wil mā thz dplie tha mo thet ep høgre dp lies en mz iꝯ tplter ath høgeſte gor hā oc wit noghet at hā hakfuer arkf inne eller hols faa Tha lade hā oth thz oc ther po tplter eth oc witne at hā hakfuer ep mere En ar thē minne en marck ſplkfs enthen arkf eller hols faa tha dpl han thet ſom annet faa oc icke ſom arff hwat heller han ſcal logh fore giffue el ler oth ladhe

xxxij

C Om noger kaller a anner for geld

O M nogher man kaller a anner fore gield Tock thet more. C. marck eller mere Tha a han icke ath dplie meth mare an iꝯ tplther oth ſo ſtandher then logh tyl thet worthe iꝯ mark ſplkfs tha ſwar hā oth mz iꝯ tplter en worter thet minne en iꝯ mark ſplkfs tha dplie hā mz ꝯ tplter eth ſoo til thet

worter mynne en ÿ mark sylfs tha a hã sidē
mz en tylt eth so til thz worder mÿnne en fÿ
ore penninge tha dÿlie hã mz hatthe mans
eth so til thet ar mÿnne en sex ore och sithen
dylie hã mz tritie mãtz eth so til thet ar mÿn
ne en tho ore tha dylie met en eth En scall
han with lade och worther han saghtet om
stort faas mal tha lathe with mz tylther eth
oc withne oc saa tÿl thet worther ÿ marck
sylfs En saghter hã hanū for ÿ marck sylfs
oc wil hã noget with lade thaswerie tylther
eth oc ep wicne so til thet ar fÿ ore pēninge
En sagter hã hanū om tolff ore penninghe
oc wil hã oth lade noget tha swarie hathe
mans eth so til thet ar sex ore En sagter hã
hanū oc sex ore oc wÿl han noget oth ladhe
tha swarie iÿ mãs eth til thet ar tho ore En
sagter hã hanū om tho ore oc wil han noget
oth lade tha late oth mz sin eghen eth

¶ Om hwor meghet hustrw mo forgore
e Nor bondhe och hustrw sithie sam= xxxiiij
men tha mo hustrw meth rath logh
ep mere aff hēde en sam pēnings mwn haff
ue the oc børn sammē the til alders are kōne
sön eller dotter eth eller flere the ther samten
winter are gamle oc køper nogr mã mz thm

enthen mz kone eller barn ſom fwl woꝛeth
ar oc ſkeer thet en ſa at thz køkk goꝛ igheen
tha mo ep hyn tykk hathe ther foꝛe ther meth
thm̄ køkkte foꝛ othen bonden liwſter thet a
tinghe ath hās kone ſøn eller dotther withe
theris with ſaa at the mwe ep foꝛhepe nogz
akk hās bo tha mwe the fithen enthe akk hen
de hwerkē lidet eller megz akk hans boo Ho
ſom fithn̄ foꝛ noget akk thm̄ tha ſwaret ſom
han ſwaret foꝛ ander hans hion en hakfuer
hās ſøn køꝛ faſt noget køkk en thz moꝛ liwſt
a tinge en tok at køkkuz goꝛ atther igen tha
ſcal hā tok hwer bøte foꝛ ſin ſøn en hakfwer
enthen kone eller dotter feſt køp ther a han
icke at bøte foꝛe

¶ Om galē mā eller oꝛwide

xxxiij

Ef kōmer ſo mz wlycke at noger mā ha
wer enthē broder eller nar frande ther
miſter fith wyth och hakfuer hā ioꝛt eller en
ghen the ther hā wille nøtug at hyn ſculle akk
hende tha ſcal hā tage the beſte mē akk bygꝛ
dē til tings mz fygh the ſom iordē withe mz
hanū oc ſpwſſe thz ther at hyn hakfuer ep ht
with oc hā wil tage with hans gerning och
ſware hwat hā gøꝛ tha mo hā icke fithen akk
hende fith oc hā ſcal fithē icke bøte hwerken
foꝛe hās fakning oc ep foꝛe ſkøtning en ſaꝛ

noger mā eller hwgger eller Maper tha ſcal
hyn ther hg liwſtde til hās marie ſo fulle bȳ
ther bøte ſom han hafde thz ſalff giorth En
morter hā ſo galē at han gpther hanū ep hol
det othñ han ſcal hanū i hagt haffue tha ſcal
han thet a tȳnge lpwſte .oc mz tings mans
rodh holle hannū morter han oc ſo galen at
mā kan hanū ep til tings kōme for hā legher
lage hagte pa hanū tha ſcal hā tok til tings
fare oc lathe man nakkne aff tinge mz figh
at ſee hans nød oc ſige the thz at hā giordhe
thet affnød oc aff trang at han hagtede ha
nū tha bøter han hwerkē hanū ther hā haff-
uer hagtet oc ep konings rath fore

¶ Om bȳ flyge bort oc hyn flyger thm̄ ſom xxxv
a them

Ehn flyger mās bȳ fran hanū oc han føl-
ger thm̄ ther a thm̄ tha ſcal hā ſige ha
nū tll ſom ſkowē ower oc kā hā thm̄ ſa mth
kōge at hā ſpiller icke hyns tra tha tage ſyne
by oc fare mel mz en figer hyn thr̄ traat a at
bȳen are hās egne oc frā hanū flugne oc hyn
hawer mrāgt kant tha ſwerie hā mz trȳtia
mās et at the are hās egne oc frā hanū flyg
ne en figer hyn thet traat ower thu haffuer
ep rath kant oc ieg wil ep lade thm̄ vth othñ

thu ſwar tha kare hã til mz en eth oc ſwarie
at hã fulde ſine bp oc the are hãs egne oc tha
hakfue the bote til halffs ther the wele en om
bondẽ ſom traat a har ieg wil ep kelle meth
traa for thine bp tha ſtãde traat oc hpn wa
re agẽde at bpen ther thm a oc nar traat kal
ler tha hawe hpn ſã bpen a bote honig oc bỹẽ

xxxvi Om bỹ klyge bort oc ãner finder for thñ
apende ar

EN klyge ellers bỹ bort oc falle ãner ſtat
oc finder thm noger for then ther agen
de ar at oc wil hã hge at the more hãs egne
oc akf hãs bỹ kõne tha withie thet mz tree
mantz eth oc keſter hã hanũ log kore at the
more hãs hieme ſode oc are the holdẽ oc tork
ep ſwerie tha tage hpn thm Ere the oc takf-
wede ſithẽ hpn keſter log kore oc torſk han ep
ſwerie tha bøte hpn ſa at hã hakfuer fult En
wil hã ep keſte log kore tha ſwerie mz ſin egẽ
eth oc tage ſine bp oc kare wel mz en kõmer
hpn thm for i ſtok thr thẽ hitte oc kõmer hpn
hdẽ efter oc hã wil ſwerie thz the more hãs
hã ſã efter kõ tha hawe hã half oc halff han
thr thm ſtockede oc thz ther ſithẽ kõmer akf
thz mare al beggis there en kõmer engñ mã
efter ther ſig kaller agẽde mare for en han
hakfuer klete ſtocke akf fød wil tha noger mã

ſwerie hg til oc torff hyn ſwarie for hg ther
y haffd halfuer oc ſwer hã tha Tha for han
ikke mere en thñ ena ſtock ſom hyn hytthe
førſt oc thz ther aff thñ ſtock fødis at førſthe
lepa ekſther thz ware bagghis there om the
mille en the ſom før more fødde thm̃ halfue
hyn ther førſt hitte for the more pfne til om
the more thp eller flere ther ſmore til mz een
eth oc toge thm̃ halffue

¶ Om kone tager løpe mã

O M kone tager lige i løn mz hg tha hyn ppcoñ
ther hẽne næſte frende ar ther hẽne a
mz ratte at giffte hã a bøter at tage aff thñ
thz hawer giort ſex mark oc thm̃ torff hã ep
andworde hẽne en hwat ſom ellers worter
giort wit hẽne bordag eller nogz tyſkẽs en
tok at hã tager thz ind ther hẽne næſte frẽde
ar tha ſcal hã hẽne thz igenfa forti at alt thz
mã gør wit hẽne ther a hũ alt bøter fore for
otẽ thz ena ſom hũ gør mz hn gode willie en
kõmer thz oc ſo at ſlegefrit dotter tager mã
l løn oc more hũ ep ting limſt tha hyn thr hẽ
ne næſte frẽde ar a møtnes megẽ hã a hẽne
bøter en tok at hyn limſde hẽne fithẽ hg tyl
dotter forti at hõ mor ep ting limſd førre en
thũſa legs mz ãners frẽkone oc awler søn wit
hẽne før hã hauẽ bøt for konẽ tha for thñ søn

icke aff thñ botē en hakfuer hū annē ſøn wÿt
annē mā tha tagē hā bøter en ar ep annē ſøn
til tha tage naſte krande

xxxviij

¶ Om mā ſal anner hors ellr nød
En worter ſo at noger mā ſel anner en-
thñ hors ellē nøt or hauer hpn witne oc
wil han hdē ſagte hanū ther fore ther hā fik
aff tha gāge the ſammē ther wÿter wore oc
witne thz at hā køkftet aff hanū oc hpn ther
hās witne wor gange naſt hanū til oc ſwe-
rie mz rÿ mē at thet ar hās køkf the ſamme
lwnd ſom hā ſculle ſwerie om hpmme fød ſo
ſcal hā oc warie fore hanū om hā kaller vp-
pa hanū oc tok ſculle the witne bare ther vit
wore er hpn leffuede ſom win wor ath tha
ware han i logē mz hanū ar ep hā tha vare
hans naſte wēne i thñ ſteth forti om køkfuet
ginge igen tha ſculle hpn fulle ther win wor
at eller hās naſte wēne om han wore dødt

xxxix

¶ Om ſkakfte klader
En om ſkakfte klader oc giorde anbuth
ther ſcal alt mz ratthe løtkøkf ware tÿl
oc witne til køkf oc with ſkekft øre oc kaleth
ſwerd alle the ſamme lwnd ſom melt ar om
hors oc om nød bode om fpmt oc ſa i anner
mans hakfd at gange alle the ſamme lwnd

a at ſtande bote om hyn ther othñ riges ar
eller oc othñ lantz ſo oc om thz ther ar ſo got
ſom halff mark eller bare tha gãge effter thñ
log oc the wætning tha ſkreffue are om faa
ſom gãge her om tyſkẽs ſa meget mỹnne a
man log at giffue ſom ther ar nypnne wirt=
ning a ſcal hyn oc thz loglige oth witne ther
a kaller tha logwinne ſom før ar malt

I Om mans faa mapes i wang pl
e ſ worter ſa at noger mã maper an=
ners faa i wang ſo ſom hã wil thz wt
elthe tha bøthe hyn thet korn igeu ſom faat
ſkaode thñ ſom faat a oc ſwerie mz ſatthe
mãtz eth oppa ſa til thet ar tolff øre worter
thz bare en pỹ øre tha lathe oth mz tỹlter eth
ſo til thet worter ỹ mark ſylffs tha athe oth
thet han wil oc tylter et at thet wor ep ba=
tre en worter thz mynne en twigge mwnfa
thz han later oth tha bøter hã ther ep fore en
worter thñ enthẽ twigge øres mwn eller me
re tha bøte han tho øre fore worter thet en=
thẽ ſex øre eller batre tha gelde ſkadẽ oc bø=
te ſex øre en ar thz ſo got ſom pỹ øre eller ſõ
iỹ mark eller betre tha gielde ſkadẽ oc bøthe
iỹ mark en maper mã faa mz wothe enthẽ
ſtinger gømmẽ mz iern tyffue eller met ſpimt

eller hwgg'het mz ſwerdh eller øxe tha lathe
oth ſkadhi och bøthe bonden iij marck En
tok at thz ær ep bætre en een øxtug hwor me
ghet thz morther ſithen høgre tha bøthe iij
marck eller dylie mz tplther eth En ær thet
ſa gath ſom halff mark eller bætre ther han
hafſuer ſa drapet mz mabn tha gelde ſkadē
ſom malt ær oc bøthe bonden iij march for=
thi at ther mor giort np tings werk och np
tings werk a with k.ning at bothes

Siætthe bogh

I Om man ſlor tra
ij om man lær anner hæſt
iij om mā ſættr ſin køpte til anners
iiij om bondis eghet morter ſtollet mz
v om mandrap
vi Om flere ære mz i kærd oc i fylge
vij om xl marck mol oc herwerke
viij om koings ræth for mandrap
ix oni ſor oc thū ep mil lpm othē hæffne
x om mā kær ower oc later kalle iij ting
xi Hwor embtzmā mo ſøge iij marck
xij om tyffneth
xiij om ſtollet mortr fran .embetſmā
xiiij om affare fæ
xv om mā hitter a ſyn mark hors ellr nøt

xxi Om embetzmã tager saa op och siær ep aff
xxij om wtlenning dør
xxiij om wrag kommer til lantz
xxiv om wrag i fiorde
xxv Om stib wrags ind mz folk
xxvi om fisk wrags ind
xxvij om bod wrags ind
xxviij om konings log bod
xxviij om bonden stor fore mz logh
xxx Om bødē kōmer ep a forste ting
xxxi om mā spwttes a hender sl mak mol
xxxij om man dør inne at anners

Om man flor tra

Gi nogher man with i eghe skow oc flor tra som thz stor oc finder noger mā hanum witer tha fare mz hannum som mz tykk scal fares efther saa meget som hā hafwer skade giort en kan man ep spnne hanū wither tha søge hā sa efter hanū som efter sin tyk sa or oc om bōdis tømmer liger enthē i skomē eller a markē oc tager thz nogē mā oc kōmer hyn witer tha fare sa mz hanū som mz sin tykk hafwer han och noghet borth taghet tha søghe saa efther hanu .

som effter annen sin tyſt mz thē̄ same ræth

¶ Om man lææ annen hæſt

ij En lææ noger mā annen hæſt eller oxe eller klæde eller wabn som mā læt annē a io laan hiem at kōme sa gode som hā tok thē̄ en worter thz borte tha scal hā thz swerie først at han gaff thet ey bort oc gelde hā nū hoē scadē igen effter thē̄ wærnig hyn hær som hanū lonte oc gelle hanū effter thē̄ wærtning annet sa got kææ igen en torff han ey swærie at hā ey gaff eller læthe thz bort tha bøte tho øre fore om thz war so got som fire ørtug oc til tho øre. en ær thz bære en tho øre tha bøte sex øre til thz ær sa got som sex øre en ær thet bære en sex øre tha bøte xij øre tyl thet ær sa got som xij øre tha bøte iij marck en hwor got thz ær sithē tha late io wt loner mz log oc geld sa sā mælt ær en dyl hā at hā solde thz ey oc ey gaf bort tha dyl'e hā thz mz sa megz log som sculle dylie so megz bøtē mz

iij ¶ Om mā sætter sin kyste at annen mans

En sætter mā syn kysthe tyl ānen mās eller anneth sith fangh Thet han haver sælff lost fore oc worther thet borth staleth Tha scal ey bonden som gorden a thet igen gelde vthen thet enæ ath han sæghter

hanū fore at han hafſuer thz ſalff ſtollet eller
hās hion tha ſcal hā enthē gen gelle eller giff
ue log fore En for han hanū ſølff eller pēnin
ge eller thz i fiagorvel ar. oc loſt ar fore och
legger thz i fin kyſte i hȳns aſyn oc for hanū
loſt oc nøgel ther fore tha a han thet oc icke i
geen gelle En tager han ellers i ſine gømme
ſom nw ar malt oc worter thz tapet tha ſcal
hanthet igen gelde ſom thet til gømme tock

COm bōdis eget worter met ſtollet iiij
En worter hās eget ſtollet mz ther ſa got
war ſō hynt tha bøter thet icke bondē
tok ſcal hā ſwerie met logē at hanū war ſaa
megz ſtollet fran en wor hā minne ſtollet thē
i gømme hafuer tha gelle ſa meget igen ſom
ower wor met logē om hyn kaller mere pa
en lar noger nā annē øgh haſt eller ore och
for hanū thet oc kōmer thet fithē noget at oc
bliffuer døt tha ſcal hā kore hanū hwtē hiam
oc ſige tha hȳn at thet forgiks for mārickt.
tha ſwerie hā log fore at han forgick ep met
mārikt oc gelle ther ep mere fore en worther
ep hās eghē hut met ſtolē tha ar hā mz mā-
rikt tapē tha gelde hā ige n mz logē ath thet
war ep bare en wor hā ſelff mz ther øget ot-
the eller han hafde til ſath tha torff hyn ep

ther taget hakfuer gømme hwerkē hud eller hwlo oc ey igen gelle om ſtolet worter en fi gher hyn ther øget othe at hā giorde thz mz laſt tha ſcall han oplie thz mz logē at hā giorde t thet ey mz laſt eller gelle ſkadē igen

¶ Om mandrap

Thet ſcal mā oc mite at hwerkē ſom mā draper tha a hā at bøte ix mark til koningſ rath ſex mark til frith køff thz ar fyre merk ſylfs oc iij mark fore blod mithe oc iij mark om ſo megz kōmer til hās hokfuet lor tha ſcal hā thm̄ alle bøte en ar hās hokfuz lot nyñne tha for embeſtmā icke mere en the iij mark ther hās homet lot ar tok hā ar ey mere an en øre en frit køp the ſex mark eller iiij mark ſølfs thm̄ ſcal hā for ſin frit gifkue eller hakfue embeſtmās willie til at hā ma myñne gifkue en gyther hā ey thette giort tha ſcal hā ware fritløſt ſaa lenghe til han hakfuer ſyn frynd løſt oc icke ſcal engen man bøthe fore om ar i ſamfwnd meth hanū før en embeſtman hakfuer thet a tynge lywſt at hās frynd wor ey limlder och ho ſom fithen ar i ſamfwnd mz hanū tha bøther han ther fore tre mark tyl thes at hans frith worther lywſt en hwer then man ther war i fard oc i følge meth och ther feller oc ſtander ſo then kirke

tha a han at bøthe koning iij̃ marck

Om flere are mz i farð oc i følge

vi

En kõmer sa at flere mẽ are mz at mape en mã fam eller flere oc ther gor engen boether oc mor ther engen both bwthen a the trij̃ lantz ting ther nast effter tha a alle the i farð oc i følge more met bøte konings rath oc bøte for frit køkk oc for følge so som hwer hafkoe selff mapet hanũ forti tok landet ther wither at hyn sculle saa meget radere mare at biwthe bøter then som gernin gen giorde oc mele the ep wether gange oc liggher mannẽ pa morde tha ar thet ep illa at the bøte meget ther illa hafkue til giort

Om xl mark mol oc herwerke

viij̃

En om herwerkis mol alle the stadhe ther man a bonden at bøthe xl marck for herwerke eller for tyskens mol eller for tyngh eller for bondh och meth farð oc fylghe so som the bøthe bondhen fore farð oc fylge so bøthe the och koninghen iij̃ marck En so gordh gangh ath nogher fylger i anners gardh Och gor ther herwercke innen och annen fylgher hanum tyl och gor noget

I gordē at hyn a at bøte for gorgāg oc ſa for
følge tha bøter han ep tock hmer mere en iij
marck for konings rath

viij ¶ Om konings rath for mādrap

¶ Om konings rath fore mādrap eller
for xl marck mol eller for ſor eller fylge
ther a ep konings embeſtmā hyn om at ſæg
the ther giort hafſuer wthyñ thz at hā ar ſaa
tyngh at mil ep ſagte hanū mē heller hafſne el
ler oc ſa at han ar ſa wſal at hā orker ep och
hafſuer thes ep koſt eller affne ther ſøge ſcal
eller hā ar ſa uthē riget at hā kan ep mit kō
me at bare oc hafſuer hā tok tings withne
oc bygd oc herrit myt thz at thz ar giort tha
mo han aldri konings rath thes har krafue
en ep ar thz rath at ambeſtmā mo ſagte mā
om mā drap eller om xl mark mol eller om
ſard eller fylge uthē hyne kare ſelſſue meth
thē wpther ar giort

Om ſor oc thyñ ep mil limſe uthyñ hafſne

ix ¶ Nw morter man ſor tha a hā mz ratte
at lade limſte ſit til konings gord innē
harritthz oc ther naſt til tings fare oc ladhe
ſe ſit ſar ar thz ſaa meghz at ting man ha at
ther hør ſpat eller ſpire til at kōme tha a bon
dē at tage nafſnd igen om han dyl En gor

han wil tha a bonden at hakfue iij marck oc
ſa koning en ep a iij mark fore thz ſor ep kō-
mer ſpat ellē ſpyre opthē en lpoſter hā thz ep
a førſte ting thñ ther ſor hakfuer fonget och
ep a annet oc ep a tritie oc ep kōmer po hans
wegne tha a koning iij mark aff thñ thz ſo-
reth fick oc hā ſcal ep thes har iij mark aff ha
nū hakfue ther hakfuer ſoret hannū En mor
ther ſa at hā ſøger fith ſor ther fōget hakfuer
oc hakfue ther nakfnd fore aff hanū thz giord-
de eller hpn gord witer tha efter thz hā ha-
wer hanū bøt for ſoreth tha ſcal hā bøte bon
dē iij mark en war hā hg mz nakfnd modh
bōdē for ſoret tha ar hā wort for konigs rat
en kōmer ſa at hpn ther ſøger om ſor at han
later flere ting offuer ſkrpte an hā hawer log
mal wit hanū at male tha ſcal hā bøte koni-
gē iij mark ther ſoret fik oc hā a ep thes har
iij mark aff hanū ther hanū ſor giordhe En
kōmer ſa at thñ ſor hakfuer fonget wil ep bo
ther hakfue oc ep wil lpwſte tha mo ep ko-
nings enbeſtmā twinge hanū til mz konings
rath eller han ar ſa wſtal at han hakfuer ep
efne tyl at fwlfølge hans ſag eller han kan
ep oc hakfuer tha konigs embeſtman herretz
witne at hā wethe ſar tha a hpn thz giorde
ep thes har ath bøthe koninghen iij marck

eller vplie mz tplther eth En lÿwaller hpn ep
for offuer hannum hpn ther foreth haffwer
fonghet oc haffuer ep embeſſmā harret wit=
ne tyl Tha ma ep falle tyl hwicken man hā
wil for for othen ſo ſom fǿr ar melt En kom
mer ſa at brÿtien ſagter hpn at han liwſthe
ep fith for oc for mz ſom low war tha ar hā
narmere at warie fogh mz tpter eth en em=
beſſmā ar ath fa hans iÿ marck en raan haff
uer ep embeſſman om ath male eller ſagthe
noghen man wthen kāer thet ranneth ſom
with hannum ar giort oc nar han haffwer
kart ranneth tha a han rannet at fǿlge So
ſō fǿr ar malt mz loghñ enthen tyl naffnd el
ler anner logh ſom fǿr ar ſtreffwen Hwor
man ſcal ran ſǿghe at ſaa manghe tÿng ſom
malt ar En faller han at loghen for hanum
tha a han at bǿthe bondhen for ran och ko=
ningñ iÿ marck En gpther hā ep worth fig for
ran enthen meth naffnoh eller annen logh
Tha ar han worth for koninghs embeſſ=
man En kommer thet ſaa ath hpn ther ran=
neth haffwer lpwſth fore mannen ath han
fplger thet ep lengher Tha moo koninghs
embeſſman taghe iÿ marck aff hanum ther
ranneth lpwſthe Och ep fwlothe loghlÿghe
och han haffwer tock rath ath ſaghthe hpn

ther ranneth wor affwer kard tÿl iÿ marck
eller marie fig for saghen

Om man kær ower or lather trÿ tingh

Kommer so ath nogher man kær affuer anner och lather hanum kalle til tings eth or annech och trÿtie och tÿngh man legge hannū fithē fiarde tÿng fore or ware hā bonden inghē rath fore tha mwe bønder wel dømme bondhen sÿn rath och koninghen iÿ march En kommer saa at konings embesman bedis hans iÿ march och kommer han saa til tings ther saghtet wor och dyl thet ath han war ey loglighe staffnd or ey logliÿghe saghter tha a han ath swerie bonden tylther eth or fa koninghen brÿthie fore hans søgningh tylter eth eller iÿ marck

Thwor embesman mo søge iÿ marck

Ock mo thet so komme a første tÿngh at konings embesmā mo søge bōden iÿ mark or thz scal sa worde at om bōdē kal ler ānz til tings or hā møter thē kallz wor or wit gor ting stefnig or hā wor ting staffnd or wil hyn bōde ey rath gøre ther hanū haff wer til tings kalleth tha mo ting man well

hanū hās rath oth dømme sa at han mo ep
annē spnne mz logh oplie oc mwe the døm=
me koningen iij mark for the ret løst hā gør
tol han dommē tha a tingh man at næffne
men mz ambetsman oc mz bonden tyl spmt
efter oc withe om ambetsmā oc bonde son=
ghe rath oc fonge the rath som nw ar malt
tha ar thet got En fonge the ep tha a tyng
man ath dømme embetsmā til at tage først
bōden sin rath oc ther nast til sin eghen rath

Om tpffnet

rij

En saa ar thet om tpffnet at koninghs
ambetsman moo enghen man i ha rret
tpff kalle wthen han worther før aff andhre
man sæghtet Och ep mo konings ambetss=
man sæghthe hanum ther tpff ar kallet før
an han hafwer fith mol malth som logh ar
En far han mz som logh ar oc war han sig
for bonden tha ar han mz ratthe worth for
ambetsman En faller han met ratthe och
war sigh ep for bonden tock thet ar nyynne
en halff march som han hafwer stollet tha
a konyngs ambetsmā icke mere en iij mark
aff hans hoffuet loth En worter han bondē
oc til tings før tha gorthet a tpffsens hoff=
uet lot so megz bondē som iordeligt ar oc ha

ningh ſo meghet ſom offuer thæriſkal moa
ganghe oc tock ſaa at bonden for førſt rath
aff tpffwen En worther thet tilhalff marck
eller mere tha gor thet a tpffens hoffuet lot
En kone oc børn haffue ep there hoffuet lot
for giort this ena at hwn a at bøte iij mark
om thet worther kwnneth wndher hanne
indhre loſſ tha gor thet a henne hoffuet loth
oc ep a henne børn

xliij

THom ſtoet worther kran embeſſman
En worther ſtollet kran embeſſman ſelff
tha mo han ſyn tpff mel griffwe en ep
mo embeſſman anner mans ſaghe taghe oc
ſøghe a anner man enthen for tpffneth eller
for ſor eller for ran eller for tpfaens wthen
thet ena ath thet ær wiffwe ther ep haffuer
marie eller the børn ther marie løſſe are el-
ler then man wthen ryghet ær ſaa ath han
kan ath ſøghe fith niol tha mo embeſſman
them tyl ratthe hialpe Och ep koninghs
rath wyth them gøre for han haffwer there
moll fwl En for hyn och worth ſigh fore bō
dens ſagh tha ware han worth fore konin-
ghen ſom malt ær En gør han bonden rath
Tha ſcal oc embeſſmā rath haffue Thz ſcall
man oc withe at hwer ſtadh bonden ſagter

anner om xl marck moll eller kor kor eller kor
ran eller tykknet tha hakkuer konings ambetz
man icke at mele with hannū ther sagtet ar
kore the sag om han dyl the stwndh han sig-
gher okkuer hannum wthen thet ena at han
lauger flere tingh okkuer ganghe en han ha
mer rath tyl eller hyn kar akk landhe ther sag
ther eller han skitet bort tha ma konings em
betzmā fithen lywsse sag okkuer hanum och
hyn kylger en som logh ar oc malt ar tha ma
han mel see akk hannum enthen logh eller bø
ter enthen kor xl marck mol eller kor iij mark
eller tylther eth eller kor eller ran eller tykknet
tylther eth eller iij marck

Om akare kar

xiiij Thet skal man och withe alkypns akare
kar thet man with eghen apendhe tyl
tha ar thet konings mz ratthe om thet ar. u
penninge mwn eller mare oc tock sa at then
ther hith hakkuer han skal lywsse a tinghe oc
a kircke stakkne kørkth eth tingh oc saa annet
oc so tritie oc nw han ep thet wthen harretz
kore Er han selkk wthen harretz ther hitther
tha skal han then man i handh konghe ther i
thet harreth bor och lathe han thet lywsse
och worther thet lywsdh a try tyngh hwat
thet ar Och eth lantz tingh ther skal han kø-

reth tÿl ſÿne oc wÿl han ſithen ther hith haf
wer Och i haffdh haffuer Haffwe thet i ſi=
ne gømme dagh oc iamlinghe Tha haffuer
han wel woldh til oc tock ſaa at han wÿth
hwor goth thet ar oc taghe thet indh til wæt
ningh oc kommer hyn efftther ther apendhe
ar at innen dagh oc iamlinge tha a han mz
ratthe ſith igeen taghe En kommer han ep
tha a ko.ambeſſmā mz thñ ſamme wætning
hyn tock thet indh en wil han ep ſaa langhe
efftther fare ther hith haffuer en wil thet ko=
nings embeſſman i hender fonghe . tha ſcall
han tock lathe thet lÿwſſe a tinghe thet ſom
han haffwer hanum fonghet oc om embeſſ=
man ſcal thet lathe wæthe och lÿwſſe a tre
tingh ſom malt ar Och ſithen ſcal han holle
thet dagh oc iamlinghe ſom bondhen ſculle
wforderffwet och wſpplt kommer hyn eff=
ther ther apendhe at tha a ſith igeen haffue
En kommer han ep efftther tha mo konings
ambeſſman wel nythe ſigh tÿl hielpe Er thz
och ſaa ath hyn ther førſth hÿtthe haffwer
thet dagh och iamlinghe Tha mo han thet
ſamme gøre nythe ſith ſo ſom før ar malth
Och ſaa ar thet enthen om ſkapthe kla=
dher eller faleth ſwerdh och ſkaaffth øre
och hors eller nøth eller noghet thet mwn

ther man scal løtkøp til haffue oc kōmer thē
effter ther æpende ær at .oc enthen finner thz
i embeßmans hæfd eller i thens som han ha
mec thet i hender fonghet tha mo hyn logh
wijnne sith igen ther æpende ær at oc hwem
embeßman haffuer thet solt . tha a han ha-
num atther gielde then ther aff hanū køpthe
En finner hā ey sith eghz ther æpende ær at
tha haffuer han icke at mæle with embeßmā
om thet stor dagh oc iæmlinge En aff hen-
ner han noget aff thet innen dagh oc iæm-
linghe om thet ær then kost man mo gømme
om thet ær ey madh eller tyskens tha a han
ath bøthe iij marck forthi han hafuer thet ey
gømt som logh wor oc gelle kosten igen En
hitther nogher man mynne kosth en fæm pē
ningis wærn tha a han sith eghet ther tapet
haffuer en tock at han a ther ey konings ræt
at gields fore

¶ Om man hitter a sin marck enthen hors eller nøth

xv

En om hors eller nøt tha ær nær the sam
me log mē so meget at thē ther hitther
hors ellē nøt tha mo hā thet ey op tage før en
han haffuer thet lyust a tinge at thz gør thē

oc fithē mo ther ep annē mā aff hans haffdh
tage othen thñ kommer ther apende ar ath
oc fithē han haffuer thz lpwst a tinge tha mo
hā op tage oc hwerkē lade saal eller sele fø
en limst ar a tinghe annē sinne om thet ar
hors eller hast oc tritie sinne tha a hā mz rat
te til tings føre ar ther nogē apende til tha a
hā sith mz ratte En ar ther ep tha sculle ting
mē orthe thet i ambetsmās aspn oc fithē mo
hpn wel hors rithe oc age mz ther lpwst haff
uer so som thet wore hās eghet oc tha scall
hā eth lantzting oc annet oc tritie limste ath
thet ar fonge hors oc sa hÿt oc fithē haffuer
hā wold at holde thet til dag oc iamlinghe
efter at thet wort limst a første ting En ar
thet enthē ore eller ko tha a hā oc ep op ath
tage før ar limst ar a første ting som melt ar
oc fithē han tager thet op tha mo han engen
nøtte aff taghe før han haffuer thet a tÿnge
lpwsth och ambetsmā och tingh man naff=
ne man hiam methanum at wethe thet och
sithen mo han well nptthe ther Och a the
trÿ lantz tÿngh ther efther scal han lpwste
thet hoo i haffdh hafwer och i hwath har=
ÿth han ar oc i hwadh bp hā bor oc hwor
lÿthe thet ar och hwor gammelt han holder
thet fore och hwadh marke thet hafwer oc

thet fore oc hwat marcke thz hafuer oc sithē
ma han nythe som malt ar fran thet forsthe
tingh han lpwsthe thet so tiliamlinghe dagh
Om han kommer ep efther thet a hwath
som sa lpwsses oc fars mz som malt ar En
tock han draper thet faa tha a han icke ath
bøthe ther fore forthi at han hafuer thet mz
mꝛningh taghet oc tha scal han thet mz mꝛ-
ningh oth laothe som malt ar en far han ep
mz som nw ar malth Tha for hwer tyth
han faller eller saler anner mans hasth tha a
han at bøte tha øre til thet ar iij march En
far han och wthen harretz meth oc morther
thet ep lpwsth och met mꝛningh taghet som
for ar malt tha a koningh iij march En om
ore eller koo tha for hwer tyma han agher
oren ellē melker koen tha bøthe tha øre fore
tyl thz morder iij mark en for hā thet wthen
thet harrith ther morlpth i oc thet mor limē
och ep mz mꝛningh taghet Tha a han ther
fore ath bøthe konings brpdhe iij march .en
kommer han efther ther agendhe ar ath.
Tha alle the samme bøther bondhen hørde
ther thz otthe the høre oc embetsmā

¶ Om embetsman tager faa op
oc figher ep aff

En tagher embeſſman thet kaa op och lÿwſſer ep a tinghe, ſom nw ar malth och tagher thet ep meth wætningh tha a han at bøthe bondhen ſom annet bonne och ſaa meghet mære at hakfuer han thet meth wæt-ningh taghet och hakfwer thet ep a tÿnghe lywſt ther hans iamlinge dag gor wth ſom han hakfwer thet holleth En tork thet wor-ther kam winther eller ſer Och dør kaath i hans hakfo eller han ſal thet borth tÿl annet landh eller tÿl anneth righe oc kommer hÿn thet ottha Tha o han hth kaa wth ath hakf we aff ambeſſman och ther til iÿ march for thÿ ath han for ther ep loghlighe meth wÿll han hanum och mærre gøre Tha hakfwer han thes wel macht Forthi then ſcal halfth rath gømmether annen ſcal twÿnghe til ath gøre rath

xvi

Om wth lanningh dør

En worther ſa at nogher wth lannÿng dør och hakfuer han rath arkfwe meth ſigh oc dør han ath nogher bondis tha then bonne han dør at han a ath ſandhe konings embeſſmā buth at hā a til at kōme mz grāne oc ſee hwat thet wor ther hā wor apende at oc ther naſt a embeſſmā til tings at kōme och lÿwſſe thet ther och tha a tÿngh man

xvÿ

at nakine man mz ambeſſmā oc hoſbonden
at ſe oc ſyne oc lage witningh a hwor goth
ſom thz ar hyn otte ther dǫther ar oc fuhen
ānet ting ther efter ſculle the lywſſe hwath
thz ar oc hwor thet wor wrt oc tha mo hoſ
bondē holle thz inne dag oc iamlinge oc ſcal
hā thet ſammē holle ther wt worder forvtē
thz ar the koſte ther ſpillis mwe ſom ar koſt
eller ādre ſlyge thet hā mo nytte oc gelle ſaa
meget ānet igen mz the ſāme wrning en kō
mer noger efter inne iamlinge dag thē hyns
ratte arwing ar oc hakfuer wor konigs brek
eller andre gode mētz at hwerkē embeſſmā
ellē harris mē torff ſtrakke tha a hā mz ratte
fin arff at haue an hakfuer hā ey ſlyg witne
til tha ſcal han hakfue twige māne withne
til oc ſwerie paa met ꝑ̄ man at han ar naſt
frandhe til then dǫdhe Er thet ſa at han ha
mer rak til at tage arff efter hanū tha ſcul=
le the withlade En kommer engen efter in=
nen dagh oc iamlinge tha a konings embeſſ
man thet ind tyl fogh taghe En lagther han
bondhen at han loth ey alth uth hwat heller
then arffmen ſcal taghe eller embeſſmā uth
ſyghe at hyn loth ey alt uth til ſyne kǫſt ther
thet wort worth tha ſcal hā ſwerie tylter eth
och witne at thet ar alt uthe ther hans wor

En kommer so ath nar hyn ar døth at bon
dhens Ath bondhen wil ey holdhe hans eff-
ther hans døth Och tagher embetzman thz
indh tha scal han thet lathe wthe och lywse
som bondhen sculle Oc lywsse thz a ia-mlyn
ghe dagh ath han hakfuer thz holdet En aff
hendher han noghet for wthen wytne Tha
bøthe ty marck som bondhen sculle. hakfuer
han thet oc saa at hã lather ey lywsse innen
ia-mlinge dag tock han hakfuer thet sex win-
ther eller flere tha sculle the som arkfwen scul
le tage thz wch kr-akfue som low ar En ha
wer han thet mz wtningh taghet och lywst
a ia-mlinghe dagh och ia-mlinge dag ar othe
tha hakfue the hannum ey tyl ath ma-le ther
efther komme wthen han wyl fo them thet
for gutz skyld eller koning wil thm thet igen
gyffue

Om wrak kommer til lãtz

En thet wrag som indh wragis i hakf-
ne och enghen følgher tha ar thet ko-
nings embetzman gømmere at thz En kõ-
mer bodh ind then ther ey ar mare en sex ore
tyl oc lather embetzman hanum op drage oc
kommer hyn efter som hanum a innẽ dagh
och ia-mlinge tha a han at gyffue embetzmã

tho ꝑe for indreght oc iaffuer æmbetſman
om thet ær hans Tha ſwarie tyl mz ſiatte
mans eth oc taghe ſyn both En kommer ſtø
re ſkib ind en byrdingh tha gyffwe halffwe
halff mark oc taghe ſith ſkyb En kommer
ſaa ſtor ſkyb ind ſom laſt bær eller mere oc
ſatther han thet op at gømme tha gelle iij.
mark at taghe ſith eghet iaffuer hannum oc
om ſkibet ær hans tha gange til mz tylter eth
oc wythne oc taghe ſith eghet En kommer
han ſaa effther ath han fynner ſit ſkib a flo-
the moll oc ey op draghet oc ey embetſmans
hafft a kommet oc ey ackere fore ther han
lodh lage fore tha haffue han ſith eghet ther
effther kom och ey giffne penninge hwad
ſom thz ær mere eller mynne

Om mag i fiorde

ꝛix EN kommer magh i fiordh ſom i roſ-
ſkillis fiorth eller annen fiorth ath ther
drags noghet fra en by och til en anen eller
fran eth hartit och tyl eth anneth eller och i
thet ſwndh ey ær mere en waghe hos mel-
lom tha ma thet icke drog worte en ær thz
mere en waghe hos tha ær thz batre hanum
ſkibeth a at han giffue mynge log fore at ta-
ge ſit ſkib heelt oc holdz oc embetſmā hawer

ther gømme a om ther ar engē sō thz gøm=
mer or anner mā scal thz op hwgge en kom
mer sa at noger mā sagler i hart wether och
scal hā kaste aff sit tømmer eller aff āre kol
the oc wags thz ind til lātz tha mo konings
embetsmā hakfue ther gømme a och kōmer
hyn efter ther apende ar ath tha scal hā mz
sytter gelle embetsmā sith arbeyde som han
hakfuer ther a lagt oc tage sithē sine koste

Om skib wags ind mz folk ff

En kōmer noghz skib ind wagendis
thr folk ar a tha mwe the selfsue red=
dhe hwat sō the kūne oc hwichē man them
wil hielpe for gutz skyld eller oc for løn tha
ware saglōst ar oc then hos ther apende ar
at oc wil han enthen giffue eller hallie anner
man thz som hā kan ey selff radde tha haff=
uer hā thz wel makt En skilies the mit skiff
wet som thz sylge oc barie thz ey selfsue oc
ey giffue eller salie thz bwrth tha a thet en=
gē at redde uthē konings embetsmā hwilkē
man noget tagher aff thz wag som konigs
embetsmā til hør tok thz ar eymere en v.pen
inge mwn tha scal hā thz with lade oc bøte
iij march en dyl han tha giffue tylter eth oc
ware sagh løst

Om fisk wrags ind

xxi

Ef̃ wrages fisk til landhet. hwatskins fisk thz ar enthñ wal eller stȯrie at mã gyther hanũ ep halnet hwad fisk som thz ar tha a then fȯrst hitther wthen thet ar stȯria hun hȯr til konings gord forti man kaller thz gȯrsommens fisk mare tock scal han hakfue geld for fith armede som hanũ hỹtther En kommer hwal ind eller lỹst tha a hyn ther fȯrsth hỹtter sig byrdhe at hwgge och gȯre embetsman sawn akf En kõmer fȯrsth then tỹl ther rỹthende ar tha a han at taghe sỹn hast byrde akf En kommer han met wogn tha mo han oc last tage oc tock hwer meth thet skal at han scal fo embetsman bwt thr̃ fȯrsth hitther

xxij

Om bod wrags ind

Ef̃ kommer both ind tock han ar mere en tỹl sep'ore. Tha mwe the ep mare akf taghe an aran motthe bare oc scal embetsman bwth hwilken tỹme man hỹtther en dagh Tha scal han io anner dagh bwth songhe fore then tyme. en kommer sithen nogher til ther hyn fȯrste hakfuer akf taghet enthẽ byrde eller last eller skibs fram tha mo

enghen fithen aff taghe fortÿ ther ſtandher
tha konings marck a ho ſom fithen tagher
noget aff tha lade thet with oc bøte iÿ mark

¶ Om embeſſmā bedis konings rath

EN kommer ſa ath embeſſman wil ath xxiÿ
nogher ſcal bøthe konings rath Tha
ſcall han ſandhe man tÿl hans Och tÿl
halle tho granne at thet ſcal ath mynſte ma
re en dagh fore tingh. oc thet ſcal ware føre
ſolſbergh och moo han ey fore en ſagh halle
mere en iÿ man aff en by for withñ hā bedis
all bpen ſāmen en bedis hā al bpen ſāmē tha
ande the ocep alle ſāmen mare at gÿffue en
een log ellē bøte iÿ mark alle ſāmen En feſte
the log fore oc ar thē noger mā i ther ey wil
ſwarie tha mo hā icke mere fella en fig ena
om tpiten worter tock fwl at hā ſwar ey

¶ Om embeſſman kaller anner tÿl tinghs
och fiar ath han ar falder

EN kōmer hyn til føſte ting eller ānet el
ler tritie oc fiar embeſſmā at hanū fial
a hender eller at ther kom ey rath at ſagen
eller hanū braſt forfal oc en tock ath harris
mē fige at hā lod fith forfal male tha ar thz

ille giort tha a hã tok at ſwerie tpiter eth ſar
ſore lawe forſal oc ſar for hoffuet ſagen oc
thz ſcal ware naſte kymt efter ting kõmer
embeſſmã a fyrſte kymt oc ar ep wether kõ-
mẽ at ſwerie log tha ſcal hã late tha mẽ ma
le fith forſal oc thz forſal ther males thet ſcal
atther møte a tinge oc figer embeſſmã at ha
nũ field a hender tha ſcal hynt witne mele at
hanũ møtte alſwith oc tha legge the atther
kymt fore annẽ ſinne en kõmer oc ſa at anner
kymt oc ſayl thm̃ om tha ſcal ſãme lwnd fare
ſom malt ar oc a tritie tha mo hã oc late for
ſal møte ſom nw ar melth en ſayl thm̃ tritie
ting om tha ſculle ting mẽ atter legge kymt fo
re oc nakkne tinghøring til oc the ſcuile a fiar-
de ting til kõme oc møter tha bondẽ oc em-
beſſmã at gyter ep bondẽ wort fig mz logen
bote forſal oc for homz ſageo tha ware han
warter en kõmer ep konings embeſmẽ tha a
tpltẽ at tage fig hãrlan oc warie fig en møter
oc konigs embeſſmã oc gyter ep bõdẽ wort
fig ta ar hã fallẽ at thñ ſag oc tha ſculle ting
høringe thz witne naſte ting efter ar han oc
warter tha ſculle tingmẽ hanũ ſagløſt male
oc embeſmã hakfuer tha icke at male wit ha
nũ for then ſagh En wordher han oc ſalder
tha ſculle bønner konings rath i haus gordh

ſøghe oc okſwe the mz ratthe tinghøring tyl
at naffne oc rythe paa hans brøfiel ther fat
ar affdømt mz konings ambeſſman Kat-
ther hanum ther with iij marck fore lakſwe
forfal oc iij mark for høffwet ſaghen oc ther
ſcal hyn nøghes mz En ratther han ey with
the ſex marck oc hakſuer hyn tinghs withne
ath hanum bratt oc giore ey rath fore Tha
mo konigs embeſſmā hanū ſithñ namme til
nij mark iij mark for houz ſage oc iij mark
for lakſwe fal oc iij mark for hā tolued ōmē
oc hā giorde ey rat næſte fymt efter dōmē

¶ Om bonden ſtor fore mz logen xxiiij

EN kōmer ſo at bondē ſither førſte ting
ther han ſculle ſigh marie oc koninghs
embeſſman kommer ey til oc ey hans forfall
Tha mo bondhen marie ſigh mz hanthloſt
om han wil En ſiger konings embeſſmā mz
ſanne at hannū møthe forfal tha ſcal hā wor
ther ware hwilket fymt ſom bonden møter
oc embeſſman møther ey oc ey man pa hans
wegn ther forfal figer en logwinner han ſig
mz hādlog tha a hā at ware worter .en ſiar
de fymt ther tingmēkōme til tha ſcal thr̄ wit
ne om gāge hwat heller bōdē ar worter eller

¶ Om bonnē kōmer ey a (felder
førſte ting at ſware for ſigh

xxv En kōmer bonden til thz fǿrste ting ath
swarekonings embetsmā oc ep til ānet
oc ep til tritie oc ep til fiærde oc faller hanū a
hender tha a tok ep embetsmā at namme ha
nū fǿr en thz samte ting ar gangz En kom
mer bondē til samte tingh oc biwther logdō
men tha scal hā with log ware mz tplter eth
for dōmen oc āner for lawe fall och tritie for
hokfuz sagen oc tha sculle ting man oc nafne
mē til at ware ther ower a fǿrste fpmt githē
hā tha wort sig mz tretplter eth tha ar han
sagløst for embetsmā en gpter hā sig ep wort
tha hakfuer embetsmā withne a tingh man
at hanū fiald a hendher och sithen mo han
nammehanū til iij marck

xxvi Om mā liwtes a hender xl marck sagh
En kōmer sa at bondē worter liwst a hē-
der xl marck sag oc hpn later falle och
fulfǿlger thz ep tha a konig for hoert xl mark
sag eller xl mark bot iij tplter en alle the sam
melwnd a mā xl mark mol oc sǿge som trige
mark mol oc hwerkē for lage fal eller for dō
mē for hā niere en iij mark om hanū brpster
tplter eth en for hā dom a hēder for xl mark
sag ratther hā ep thz oth a the nasthe fpmt
tingmē a hǿrendhe oc iij mark for lowe fall

tha mo embetzman namme hanū iij marck
for hofftwzlaghñ oc iij mark for dommen

Om mā dør inne at anners

Dør noger man inne at anners oc bondē hakfuer arkfuen inne oc lpwller thet ep a trij tingh ther nalth efter oc ep lather thz worthe som malth ar tha scal han bøthe ij. marck eller giffue tplther eth at han for alth mz som log wor. en kōmer saa ath bonnē ther arkfwen hakfuer inne ath han dpl all arkfwen oc figher han hakfuer inghen inna oc figer embetzmā at hā hakfuer sa got som en marck splfs eller mere sa at thz ar lakfwe arkf tha scall hā dplie mz tre tplter so ar och om gwld som hyt worder oc op graifweth a iorthē thz som mē kalle dāne faa ware tha a mā alt at dplie mz tre tplter eth Gor han with all arkfwē ellr dāne faa tha lothe with oc tplter eth oc witne a at thz war ep mare en danne faa thz hør koningen ena som ar gwld oc splf och ingen Annen

Har efter følger Kircke loghen

¶ Thette ar then rath ther fath war om
ftaffne mol i ringhftade lwndh aff abfolon
arkebiffcop effther alle halãtzfare bøn forti
at retthen war førre for meghet hord mellã
biffcop oc bønder aff kircke loghen

Ircke om hwn bygd worder
tha mo hũ ep annẽ fpnne wÿ-
ghes othen løff worter altera
teen eller fyrnna bryder aff
altere eller at hũ worther fa fpplt at ther mo
ep gutz tianifte i hollis En fcal hũ wÿghes
tha fculle fogne man holle biffcop en nat pa
theris koffth oc hans cappellane fculle the gif
me en halffwe marh oc hãs hutfwanne en øre
oc biffcoppẽ fcal late hellidõ til aff fin egẽ koff
worter kircke preft løff tha fculle giffue man
til tage thm preft mz biffcops wilge Gryther
oc preft with fogne man tha bøte han efter
fyne gerninger oc bare with fyn fogn oc bøn
ner fculle ep preft bort wÿffue oc ep mo han
with them fkilies wthen there wilge worter
frith bruth i kircke eller a kircke gord tha bø
the then ther frÿth brøt iÿ mark oc biffcop
op wÿgher kircken eller kirke gord En om
thz fa fattig en mã ther i kircke brøt ath han
haffuer ep iÿ mark tha fcal hã falke thes me

re Tager man aff kircke eller aff kirke gord
thet ther gud ær til tiæniste vyngd eller oc thz
annen man halfwer tyl hande laght for vtē
hyns loff ther thet lagde ther Tha lathe wt
thet han tock och bøthe iij mark En om mā
pløgher aff kircke iord h agher eller engh oc
han halwer thet Tha scal han bywthe thet
tyl reep och rath mol En rapes thet hannū
aff tha halfwe for gioth sith arbeydhe En
ep mo thet hyythe kircke ran vthen han wyll
ep repe Och køp thet indh a forbutth En
tagher man reep dragen iorth aff kirckegalth
eller sær eth stycke eller oc ang oc kaller thet
sith eghet mare Tha marie sigh thet til mz
nafnd i kircke saghen En bysther hanum
nafnd Tha lathe wth thet han tock oc bø-
the iij mark En hwgger man i kircke skow
eth last och dyl han thet tha dylie mz iij men
eller bøthe tre øre .en gør man witskor i kirc-
ke skow tha marie sig mz tylter eth eller bø-
the iij marck. en om mā bryder helig pa kirc
ke gord tha marie sig mz tolff low falte mē
en bryter hā i kirckē tha marie sig mz nafnd
i kircke sogen

¶ Item wyl nogher man gyfwe i soot. tha
mod han ep mare gyfwe en halff syn hoff-
meth loth. En om armyngh enne wylla

oplie thet ekkther hans døth och prestth sijær
ena ath thz war gijfftuet Tha mwe tha op=
lie meth xij loghfalthe man. en ær ther twi=
ghe manne wijtne tijl ath thz wort gijfftwet
Tha mwe arminghene oplie thet mz nakknd
i kircke soghen oc then nakknd scal ep ware
willigh Wijl man heel i kloster fare tha mo
han ep mz all sijn hakftuet loth fare Om mā
kelther sijn krenkone och kregner thet biskcop
oc gør ther førbuth paa oc tagher han henne
fithen i forbuth før thz worther loglijge delt
Tha mo biskcop hanum bant føre. en kom=
mer thet til logh Tha scal man ther til nakk
ne sex man a hans wegn oc tog a thñ wegn
ther theris byrdh kommer sammen Och sex
man a henne wegn oc the sculle swerie thm̃
enthen sammen eller skylies ath So ær om
man kalther sijn krankone. en worther thet
giorth i løn eller the hakftue børn byrd sammē
och opl han tha swarie sigh mz xij tolkk men
Thette ær rath om konings bordag nasth
søsknone børn och al thet ther forinnē ær thet
a at oplie met nakknd so ær oc om kijns ran
En thelle lwndh a nakknd ath ganghe ath
the ther tijl nakknde mordhe The sculle en=
then swarie meth then ther sagther ær eller
meth then ther saghter En om nogher there

wil ep ſwerie tha bøte ſep ꝓe for hwer ſtaff
ne han ep ſwer othē han lather møthe lage
forfal at tock ar han en ſkyldigh ath ſwarie
at then mā ther ſagthet ar han ware wfield
tyl thes ther anneu ſynne ſcal ſwaries Thy-
te ar rath om ſkroo morther man drapen oc
gor enghen man wather tha a then ther ſø-
ghe wil ny man til nafne at komme och h-
then lathe han banſatthe En wil han then
tiandhe a hendher ſøghe tha ſcal han hanū
a handh ſwarie my ꝑ logfaſte man oc moo
ep hyn werie figh my nakfndh then ſamme
logh ar oc om troldom oc om forraalſſe

¶ Therte ar the tymme man ſcal helig hol-
de høll helig fran ſancte olufs dagh och tyl
annen dagh efter ſancte mickels dagh Jm
le helligh fran adwenth oc ſaa tyl otthenne
dagh efther tolthe dagh . kirche wghe ar
alle buthelghe fran mitdagh then halff helge
ar oc ſaa annen dagh til qwels hoo ſom tha
brøther helg i the tyme tha bøthe iy marck
biſſcop eller warie fig my en tylth eth Hwor
ſom man brøther my wothe oc ep my wilge
ther bøhtes ep byſſcops rath fore En heligh
bruth mo ep ſkøthes meth inghra man En
meth famthen winther gammel Hor ſagh
moo enghen man gyffwe mans kone othen

bondē ſelff en wil oc hā ſagthe hēne tha wa
rie hwn figh mz naffnd i modh hanum och
ſaa modh biſkop Trol mo ep mare forgøre
he lig dags brødhe en ſyn huth Enghen ſag
ſcal man aff dømme othen for hione i kilnet
en alle andre ſaghe ſtande ſo lenghe til biſk=
cop kommer i the bygd oc embetſman ſym=
ſe for then ther ſaghthet ar oc for hans grā
ne oc fithen a thet at ſtandhe tyl annen byſk=
cops komme an haffuer ep en tha ſaght tha
ſendhe fore figh then ſom fwlth ſwar for ha
num En morther man ſaghtet och myl ep
byſkop i bygdhen bythe Tha ma han han=
num ep handher mera halle En ſaghther
byſkop embetſman noghet man tha a han
figh at marie meth ſyne granne En witnes
hannum ep granne tha moo han taghe wdi
kirke ſoghen en ſaghther han ſaa manghe
atthe ep witnes til log tha ſwerie the mdbyr
dis ſaa mang je ſom the are Man a at ſtaff
ne annen a fin brofiel oc granne a hørendhe
fither han tho ſtaffningher tha bøte hwert
mz ſex øre eller dplie thet mz ſex man fither
han trythie ſtaffningh . tha bøthe ij .marck
eller dplie mz ry man oc tha a preſt kierde ſyn
ne at ſtafne hanū i ſmo kōmer hā ep tha tha
ar hā fallen bote for faſtning oc for hoffuet

ſagen oc tha a preſt a ſatthe hanum i forbut
oc ep i bandh at lathe før dag oc iamlinghe
othen han ſpiller hanū tiæniſte fore ſogne mē
æn gør hā thz ſa a han i band at gāge oc ho
ſom fithē haffuer ſamfwand mz hannū tha la
the ſig aff bāne ſla oc bøte iij mark .en ho ſō
i band worter ſat mz rath ſkal oc wil hā aff
band i førſte ar tha bøte ſtaffne oc ſag oc bø-
te iij mark for bandh en gor thz a annert ar
tha bøte ſtaffne oc ſagh oc ſex mark for band
en gor thet a tritie ar tha bøte ſtaffne oc ſag
oc ix mark for band.en gor thet a fierde aar
tha bøte ſtaffne oc ſag oc xl marck for band
icke mere Thz ſcal mā oc withe at for hwer
lønlig ſynd ſom mā gør oc ſurpther figh fore
oc haffuer han preſt til witne før hā worther
ſagfet thr fore tha a hā ſagløſt ware for thñ
ſag for thēne rat hawe bønner iat biſcop trē
tings tīnde aff al theris ſod oc en ſtad til ſā
mē føre i kirke ſogē.en om mā worter fūnen
mz at hā hawer ep tīndz rat tha warie ſig
mz en tplt eth.en figer mā at hā hawer ſomt
tyndz oc ep alt tha late wt oc bøte half mark
eller werie ſig mz fin egñ eth Skpl biſkop oc
bønner at om log tha ſcal thēne ſkrifft ware
thm̄ i mellō Thēne rat war ſat om ſtaffne
mol oc limſt a lātzting thñ onſdag naſt fore

ſante iacobs dagh och a kiorthenne winther
fithen woldemar wort en weldugh koning
oc a trethenne winther fithen abſolon worth
arkebiſkop oc en iamlinge oc iij woger oc iij
daghe fit hē Sācte knut i rÿngſtade worth
lagt i ſkrÿn oc knut koning woldemar ſøn
war kronet til koning oc ij winther oc ſam
wgher fithen roo wor wunneth til kriſthen
dom aff wolmar koning oc lagt til halantz
biſcops dømme aff woldemar koning oc af
alexanderpawe oc fran then dagh warden
ſkap wort oc til thÿ dag then rath warſath
Tha ware gangne ſex twſende winter och
trÿ hwndrÿthe winther oc xl ſam monedhe
mynne oc ſexthen daghe oc fithen wor herre
wort føder tha war gangne twſende win-
ther oc hundrede winter oc ſÿw tÿw winter
ſÿw manedc oc xÿ dage

¶ Har andis kircke loghen oc ekther
børies konigs Ericks hāt faſtnig

Het hakfwer oc konings rath i rÿ
get at ingen mā ſcal fanges othen
hā worter loglige forwūnē for rÿ
get eller hā worter tagē mz tyfnz
eller han kager qwinne mz wold eller han
hwgger eller draper noger mā i thz harrith

eller by ther konig ar i or morter saa grepen ther mether

Thette hakfuer or konings rath at hās breff scal paa ingen giffues før han ar loglige kard paa herris ting or pa lantzting or wil ther ep til ratte stande hwerkē mz log eller mz bøter Tha scal koning gifue et bref offuer hanum or biwthe hannū rath innen famten dage enthē mz log eller mz bøter En kōmer han ep før a thn̄ septende dag tha scal hā retthe with thn̄ ther kaer offuer hanū or bøte bonnē i.marck or koningē iij.marck En ratther han ep tha tha scal koning giffue an net breff or bpwthe hannū at ratthe innē.x. daghe .en kōmer han ep før a then xi.dagh. tha gøre bonnē rath or bøte hannū ij marck for breff or koningē iij marck en om hā ratther ep en tha.tha giffue koning tritie bref or bpwthe hanū rath innen fam dage En om han kōmer ep før en a then hatthe dagh tha ratthe bonnē oth or bøthe hanū iij mark for breff or koninghen iij marck or sithen giffue koning fierde breff or halle hanū fore or biwthe hanū at ratte som nw ar melt or tha bøte hā koningē xl.mark rede pēninge thette ar rath halātz low or wil hā ep tha for konigē kōme efter tasse breff tha wille koningē tyl

hanū aff ſin gord ſkallige at gøre bonnē rat
oc the ſculle worthe bonnē. vi marck aff hans
bo for the breff ſom hā hafſuer taget och ko-
ningē xl marck oc ſa nÿ marck for the iÿ breff
oc mere ſculle the ey aff bonnē tage for then
ſag.en worter ſa at noger tager ſpllighe breff
pa wſagthz mā ſa at hā ær ey loglige tingh
kard tha bøte bondē iÿ marck oc koningh iÿ
marck forthi at han ſagdhe wſanne

Thette log wort giffuē pa thn̄ torſdagh
naſt fore palme ſøndag paa thz hoff i
worinborg wor oc ther wor witer biſcop pe
der aff wiborg. biſcop tyge aff aars. biſcop
mwor aff hałāt.greffue otte aff ramſberge.
her woldemar aff roſtock.greffue albrÿt aff
glickē.greffue hērick aff glickē.greffue albrÿt
aff affuerſteen.juncker barner aff guſtrulia.
oc ther til the beſte mē aff rigz bode lærde mē
oc lege.thz ær.m.winter oc cc.winter och een
winter oc xÿ oger fithē wor herre wort fød-
der oc ſa til thenne log wor giffuen

Hwo ſom rither mz giort rod hiem til an
ner mās oc draper hanū i ſin gord ellr
hāler eller ſarer tha ær hā fritløs och alle the
ſō i kard oc i fyllie wore mz hanū oc ſo oc ær
thz orbode mal oc fo the aldri frit før en then
dødis frēder bede for hanū eller for thm tÿl
konigē.oc koningē tage al theris hoffuet lot

for vtē there iort oc ſa halff hās thr̄ gorden a
ſom thn̄ gerning wor giort i oc worter nogr̄
mā drapē aff thm̄ ther i thn̄ gernig wore tha
ware hā wgild oc ſcal ep faſtis fore hanū oc
ep bptes hwerkē konings rath oc ep biſcops
om hā drapes i the ſtund ſom gerningē gior
dis En om noger mā dpl at hā war epi then
gerning tha dplie thz mz harrit nafnd oc fal
ler hanū nafnd tha haffue hā natte rwm oc
dags at rpmme hwor han worter ſithē gre=
pen tha gange aff hans hals

Kaper noger mā annē mā mz radz rod
eller hāler eller farer i kirke eller noger
ſtad ſom hā haffuer ſig harberge tagz hwat
hellr̄ thz ar i køpſtet eller pa lādet tha are the
oc alle fritløſt ſom ther ar mz i fard oc i føllie
oc ar thz orbode mol oc fōge the aldri frit før
hyn dødis naſte frēder bede for thm̄ til ko=
ning oc konig tage halff there hoffuz lot vtē
there iort oc halff hyns ſom gordē a thn̄ ther
gerningē wor giort i.en om noger mā finner
hanū mz i fard oc i føllie oc dpl hā tha dplia
mz harris nafnd ſom før ar malt Worther
oc noger mā iender aff ſine fiande til nogher
mās gord tha nor hā kōmer i huſſ eller i gord
tha haffue hā ther ſa fwl frit ſom hā hadhe
hiame at ſin eghē worter hanū ther oc nogz

giort tha ar thet or orbode mol

HVo ſom herberger fritlǿs mā tha bǿthe koningē iij mark oc iij mark hanū ſom ſcadē fick eller hās arwinge om hā ar dǿt. en dyl hā at hā ey herbergz hanū tha dylie thet

HVo ſom ora- [nz harris nekkno per mā eller hāler eller ſarer oc hakfuer hā icke at bǿte mz tha kōge hā borgē for figh en kā hā ey borgē kōge oc hakfuer hā ey at bǿ te mz tha legge mā hanū fore eth fymt oc an net oc tritie kāmer hā ey tha nz bǿter or gi ſkel oc rat for fig tha fare mā til tings oc lim ſe hanū fritlǿs oc frithē hā ar fritlǿs ſpwſſuer huor hā morter fitē grepē tha go af hās half

Thz ſcal ey forbytes aff konigs embeſſ- mā bort aff landz at fǿre korn oc fleſk oc hakke oc ſmǿr for othē alt lādet tager me- der oc bede om at thz ſcal forbimtes oc for- bimtes thz tha ſcal ey konig oc ey has embeſ mā giffue nogē loff til at fǿre nogz bort i thz.

Thz ſcal mā oc wite at hoff ſcal [aar ware hwert ar i nyborg oc tyt ſcal hwer bōne ryte pa ſancte andree affte wil ey am- beſſman wyther taghe tha rythe bondhen tyl tyngys eth och anneth och tritie oc bym the henne with och wyl ey ambeſſman en tha taghen tha nakſne tyl aff tyngeth tree

man eller iij at fylge hanū tyl konings gord
om han ar i thet harreth eller til embetsmās
gord en are the herwekena i thet harrit tha
føre hannū til harris kirke oc the gode m en
mate ther hos ther aff tinghe wore nafnde
at hyn lags ther ind i kirken hwath skadhe
ther aff strax kommer sithen thz gange a
embetzmās skade oc ep aff bondens oc fwlt
redhe with

Ep scal oc konigs embetsmā hawe wold
at nøde bonnē til at føre sine swin āner
stad til ollē En bonnē selff wil en koningbs
embetsmā bitte eller hās sābo eller gorsade
the sculle føre efter embetsmā willie oc buth
ep scal oc konigs embetsmā nøge noger til at
sitie pa hws for otē sa ar trang oppa at her
ar fore land oc almenth biwthes with

Ep sculle oc bønner twingis til at bygge
borg for otē thz ar mz alt rigēs rad at
the nødis til at bygge borg til bare en bigd er
ho som hafuer mark skyld iort en øre ellē
x øre eller xi øre tha redhe ther aff en
fwl haffue. haffuer hā xij øre skyld tha redhe
h Wilkē ther aff halff annē hawe
fati mā som lithē iort hawē en øre skild
eller mynne ther hā ep sar oc ep slar tha scal
mynne hēne om hā ep slar eller skar hēne so

ſom køre ſagdes

Och ſcal ey konig tage eller køpe kirckie tynde for ythē hanū liger høgt tygens nød pa oc tok ſo at the geldes hā køre hawr taget oc worter ſa nød pa at tyndē tages eff ter rigēs rod tha ſculle the tage hanū for ſaa megz werd ſom hā mo meſt gielle oc kirckie marie halie hanū ſa at kirchen longer fwlt fore ſyn tynde

Hwlā falcter oc møen ſculle hakue thn ſāme lag ſom halātz kare hakkue for ythē thz at ha ſom waper mā i lalād hā bøte mā bøter oc pl mark thr til forti at the bedis thet ſelffue aff konig woldemar och hā thm gaff oc the methyer toghe

Thn mynt tyer i ſielant ar ſcal ware ſo got ſom then tyer i iwtland ar och ſcal lywſtes fōr en a ſancte mickels affthen

Alt klade ſom køkkmen hakkue at hallie ſcal moles at rygen oc ey at eggen otē ſkarlagen oc watmel

Waper noger mā eller hāler i thz harit ſom koningē ar i tha ar thz oc orbode mal oni thz ar mz radhet rod giort oc koning tage hās hoffuz lot for ythē iort en ſat tyer mā for a annē i the time tha bøte for ſor ſom log ar oc pl mark thn ſom ſkadē fick for

frit brod oc koningē xl mark ¶ Skyl mans hion inobyrdis eller nogra mē som sotte kō-me sammē at noger mās eller hwor som thz ær oc gørs thz ep mz rodet rod tha bøte ther fore som rhet wore giort pa almynge wepe En figer noger at thz wor giort mz radz rod oc hakfwer twige mane witne til oc opl hyn ther sag gifs tha oplie thz nz harris nakfnd oc hā nekfne ther sag søger oc faller hyn ath nekfnd tha ær thz orbode mol ¶ Jtē ho som borger for thn mā ther lik eller legome hawē forbrut oc onthōmer hā tha a hā oc bøte hās gerniger oc ther til twēne xl mark Thet scal mā oc wite at hwor som helst bōne eller brȳ tie morter loglige felder for iij mark sag eller vi. eller ix mark tha a hās iort motē op at ba re hās fals mol for otē i thn sag konig ær self bōne ¶ Jtē mo engen mā op bare xl marck sag ak sine tiānere othē the som konig hak-uer forlat i fith rige Thz scal mā oc withe at swar noger mā tylter eth a bog for then sag ther lȳk eller are geldher Och wordher han loghlȳghe feldher ak bȳskoppen och ak bȳskops nakfuȳnghe. Och saa openbare giorth ath alle man wȳthe thet at han swor hgh om meen Tha a han ath bøthe ther fore mod bonnen orh mod koningen so som

hã mare kalder i nækkna oc bøte biscop bãs
rath oc ther til mare mỹnne mã ¶ Jtẽ thet
scal mã oc mithe at kõme mẽ sotthe i kircken
oc morterthm̃ skp̃nz mellõ othẽ for rad sa at
mã morter drapẽ eller hãleth eller hwggen
tha bøte for sor oc for drapsom log ar oc thr̃
til koningẽ pl mark oc pl mark thñ som ska-
dẽ fick eller hãs arwinge om hã ar dødt En
morter thz giord mz radz rad tha ar thz or-
bode mol ¶ Jtẽ morter noger mã felther i
tings witne tha bøte iỹ marck bonnẽ och iỹ.
marck koningẽ for hã lymer a tinge ¶ Jtem
morther oc noger mã felder oc igen dræfwẽ
at hã hafwer belegelt wrangt a tinge tha bø
the pl mark bonnẽ oc saa koningen ¶ Jtem
Kirckẽs iort mo hwer kristen mã køpe thỹ
at alle cristne mẽ sculle mare thñ heli kirckes
marie ¶ Jtem thz scal mã oc mithe ath all
kircke tỹnde scal mare betalz innẽ pinghes
dag ondher kirckẽs dom ¶ Jtẽ thz scal mã
oc mithe at grỹper nõger hn tykf oc later ha
nũ slippe mz wilge eller mz owillie tha a hã
at bøte tykfwẽ pl mark eller oc hãs nasle mẽ
ne oc so megz koningẽ Thet ar oc rath ath
ho som høfwer fortal eller forwaring gør no
ger mã for dom oc reth a tiuge eller ãner stat
tha scal hã først hakfwe tapz ratthẽ oc mare

wunnē i thȳ sag the dele om oc bøte ther pa
som woldemars low inne holder forthi ath
hwer mā a mz skellighed for dom oc rat at
stāde ¶ Thz scal mā oc withe at enghē scal
mā witne pa bare eller dā offuer giffue vthē
hā ær selff til wether mols mz rætthe vthen
om sa worder at noger mā worther sa wsel
at hā worter flyctigh oc ey wil kōme och sto
til rætte oc tha a mā at legge hanū lowlig tyd
fore at kōme oc sto til rætte kōmer hā ey tha
a mā hanū sithē fordele effter logē ¶ Item
ho som legger mā wlanne sag til a tinge tha
a hā at bøte iij mark bonnē oc sa koningē so
offthe som thz gørs oc bliffue ther til mȳnne
mā fore hā førde logē til tinge for gode man
eller anner stad som mā sither dom oc rath
¶ Itē thz ær oc rȳgē rad i dāmarck thz engē
mā kā noger tȳd fōge eller haffue lage hæfd
eller felag besithēde pa nogz iorde gotz eller
bygnings grwnd vtē hā haffuer thz fonget
aff rætte eyære effter thi som logē vthwiser
¶ Itē ær oc rȳgēs rath at hwilkē man ther
kær a thȳ annē ee hwor om thz helst ær och
siæ sig thz wille bewise som hanū aff rætthe
bør oc fulfølger hā thz oc gør thȳ bewisning
tha haffuer thȳ fore sagē stor engē wern lē-
ger i mod hanū mē hā scal wære hanū fallen

for vsand[e] att föere, t[il] tinge, bödi 3 mk ...

fore thñ sag ¶ Jtē ar rigēs rat i dānmark at
hwor noger mā holdē āner mātz gotz fore sō
hus iort lātoc slot oc worter thz hanū af wū
net mz ratte tha bør hanū ther hanū anwor
dede gotzeth thz wynd mz ratte al kostē oc
taring sō hā ther om giort oc taret hawr oc
fore al op bprd sō hā thr̄ aff hafuer op boret
frā thñ tid hā delte pa hanū oc kūne the ep sp
thñ bode til enst worte om thñ opbpresste oc
taring. tha mo thñ for sagē stor minske thz mz
eder efter thi sō rigēs rat otwiser ¶ Jtē thz
ar oc rigēs rat om noger wortr̄ kard for ska
de eller for geld tha bør thñ ther a karis swa
re ther enthē ia til eller nep oc kā hg icke ont-
skiwte mz thz at hā fiar at thz ar hanū owi
derligt mē hā scal orsage hg efter thi sō logē

¶ Thēnc log gaff konig erick [otwisser
konig kristoffers søn i nyborg efter al
le dāne rod oc the meter toge oc lpwstdes a
thñ fredag nast fore pingis aftē i nyborg oc
ther wor meter hertug woldemar for sønen
oc arkebiscop iens aff skone. biscop ingwor
aff helād. biscop iens aff ottēs. biscop cāceler
aff hettebp. biscop tyge aff ars. biscop peder
aff wiborg. electꝰ nicolaꝰ aff burlūde. biscop
iens aff raffle. grefue albret aff affuerstē. gre
we hērick aff glichē. greffue iacop aff hallant

ot ſithē the baſte mē aff riget bode lærde och lege. M. winter ot .cc. winter ot xl winter paa thñ fierde ſithē mor herre ihūs xp̄s mor frødh 1254.

¶ Hær andis konig Ericks hātfæſtning ot efter børies konig Olufs hantfeſtning

¶ The hilge trefoldighes naffn amē ond mor herris ar. m. ot .ccc. ot .lx. ot xvi. helli kors dag inuēcionis ſō ar thñ dag thz heli kors fātz førſt Tha til ſāmē kome i ſlamelſe alle rigēs beſte mē mz almmen at kepſe konig a np. tha mar ther ſa endregteligt ſkicket ot pa ſagt førſth at biſcop capellane cloſtr̄ ot alle kirkēs pſone re i dāmark rige ſculle npte al theris frihet ſō the haffue beſt ot frieſt nogē tīt nøt ot thr̄ til altingsfrī ot frihet tagne aff alle kōgelig tin ger i hwat naffn ſō the helſt haffwe eller neſt nes kwnne ¶ Jtē hwer preſt ſcal haffue en hoffuz gord frī aff alle kōgelige tinger ot the frī mz ſom bo i forneffde gord ſom ſkicketh ar til preſte bolig i hans logn ¶ Jtem ſcal ep koning eller hans embeſſman opbare kircke tīnde ¶ Jtem ſcal enghen ſkickes til nogen kircke at haffue i dāmark ſom ar aff ot frem mede eller mbekēr twnge mol ot ep ar fwl aldrne ¶ Jtē ſcal ingen i hwat ſkickelſe hā ar aff bemare ſig mz kloſter gotz ellr apedō

oc ep heller mz abbede prior eller mz nogher
theris embetsmā i nogē mode en fornekfnde
abbete prior oc theris embetsmā sculle i alle
mode swaare theris biscop som theris sanne
herre ar bode wardelige oc owerdelige swl
lelige offuer alle sager ¶ Item̄ scal engē patro
ne til skicke noger clerck til noger kircke othē
hā ar rath patrone icke scal oc thēn megtu-
gere gøre thēn mynne mektug forfang i pa-
trone rath i thet hā før til skicker eller presen
teer ¶ Item̄ scal ep noger biscop eller nogher
kirckēs personе gripes eller røfkues othē the
more rettelige offuer wūne efter lowen aff
theris dōmere ¶ Item̄ sculle ep kloster ellē the
helli kirckes personer twingis eller bewaris
mz haste eller mz hwnne at føde ¶ Item̄ scal
engē bewaare sig mz thz gotz som prester eller
kirker ower for ntē mz theris arwingis min
ne oc biscops ¶ Item̄ alle riddere riddōscap oc
wapnere sculle frit op bare iij mark sag och
nij mark sag aff alle theris tianere oc worth-
nede e po hwat wardelig ting the ower wne
worthe oc ydermere om the haffue ther frij-
het til ¶ Item̄ sculle the ep nøtes til at fare i krij
eller orloff aff koningē mz mynne en koning
scal løfte thm̄ theris kengzel at mynste innē et
ar om the gripes oc wethrlege thm̄ thet the

mysse før the annē tyd bedis at fare vdy̆ orloff oc sculle alligewel nythe theris frij̈hedh alt som til forn tok at the ey wtfare i krijen ¶ Jtē ho som sin iort haffuer myst mz wretthe eller annet gotz aff kronē scal hā haffwe thm̄ igen oc ho som sithē pa konings wegne thet wil dela igen tha scal til naffns aff bisscop rij̈ beskena mē gylde som then sag ende sculle with theris eth ¶ Jtē scal engē klerck som noget haffuer aff the første wielsse anāme noget forthi pa wardēs wegne aff koningen oc scal ey til stadis men hā scal til skicke i sodane ambede gote beskene logmē och bythe the markelige ther vdi tha lade them alder stadis til sodāne ambede igen ¶ Jtem Scal koning oc hās embessmā effter theris yderste makt aff leghe al wsampa som ar mellō rij̈gēs indbygere ¶ Jtē scal engē grij̈pes vthē hā kennes sine gerninger i ratte eller openbare ower wūnen eller oc grepē wit ferske gerninger for hwilket han scal mysthe lij̈ff eller lether worther oc nogher openbare ower wūnen tha scal hā haffue tij̈d at fly rij̈ghet effter thij̈ som thet fij̈nnes i logē ¶ Jtē scal enghē ypnes eller bescattes with pēnig eller i andre mothe ydermera en som i logen fij̈nnes om han worther owerwunnen

Jtē koning woldemars low ſcal obrødelige
hollis i alle mote oc gømmes ſom thz finnes
i koning woldemars bøger othen noget ar
formynſket eller forbareth mz frÿhedh eller
hātfæſtninger i thz ſom i lowē finnes ¶ Jtē
ar nogen vwane op taghen mod logē Tha
ſcal thet gøris til inthe beſønderlighe thaſſe
effther ſcraffne artikle ſom ar førſth ath in-
ghen ſcal føre konings eller dрøtnings fade-
bur længer en hans harrit ræcker Worther
oc brøſt mod̄ forning Tha ſcal konings em-
beſſmā lepæ wogne oc then ſom thet for ſøm
medhe ſcal betale wogn lepæn oc a iÿ marck
¶ Jtem Scal ep bøndher nødis tÿl at byg-
ghe konings gordh ſloth eller møller wthen
mz bæſſe rÿgis mans willie oc rodh ¶ Jtem
Scal ep tÿnde ſkat kræfues hær effter ſom
nw nÿlige war pa laght ¶ Jtem mo bønder
ſom ſelffue iorth hafftue hafftwe ambedhe
tock ſaa at the gielle koningh ſÿn ræth aff the
ris iorth ¶ Jtem Scal ep koningh bygghe
paa noger mantz iorth wthen met æperins
mynne ar och noghet bygdh tha ſcal thz aff
bÿdis ¶ Jtem alle bønner e hwem the tÿl
høre wille the aff fare aff theris boligh Tha
fighe thes tÿl loglÿghe Och gøre ræth føre
ſig oc fare aff ſom loghen wtwÿſſer

¶ Jtē konings embettmē ſculle ingē ſtaſſne
fore thm ſaſſue oc enghen annē ſtad wtē til
rattere ting ſom log ar ¶ Jtem ſcal ombare
fin iorth wthen for konings høgſthe mackt
this ſkanzel eller brodhe Tha ſcal ordelthe
nakſnd om ſcriffues oc met theris eth ower-
winnes ondher taghen ſaght om konings
brekk ſom nw ar aff ſagt ¶ Jtem engen ſcal
wbeſkedelighe gaſthe kloſther clercke eller
legman hwer ſcal lathe figh nøkſue met thet
ſom hoſbondhen for hanum En weldis ther
noger ower at taghe Tha ſculle klarcke ha-
we makt meth bandh eller harwercke och
legmen meth harwercke och roff fulføighe
then ſamme ſaghen ¶ Jtē ſcal alle kramere
och køpman i danmarck hakfwe fulmackth
at føre theris gotz har i rygghet ſom nw ar
nyligthe pa laght och othen noghen deel aff
theris køpmāſkakk ther fore at giffue othen
ſa ſkar at koning effther baſte rygens mētz
rodh for nogher ſøndherlig ſaght ſkyld ſat-
ther forbuth noghet oth ath føre aff rygghet
¶ Jtē hwert ar ſcal holdis danne hoff i ny-
borg ſom thz ar gāmel fith vane oc hwer mā
ſom hoff ſøger ſcal nyte fwl fryt i xv dage eff
ter hwilken felighed ey ſcal brythes mndher
orboothe mols ſaght Hoo ſom fryth brythet

oc faller fore fornekfnde orbote mols sag och
worter opẽbarlig offuer mũnen aff konig el
ler hãs embesmã tha scal hã ppnes thr̃ fore el
ter logẽ so som rat ar ¶ Jtẽ scal engẽ i hwat
stad eller skickelste hã ar ep mnd trøcke thñ
som ingñ makt hafsuer hwat heller han ar
klerck eller legmã oc scal ep twinge hanũ fm
rat oc ep scal twinge hanũ til at hã ep scal el
ler mo fm rat fulfølge a tinge eller ãner stad
Sker thz so at nogr̃ worter opẽbarlige fum
nẽ ther mz eller thz worter bewist imod no-
ger sõ so gør tha scal hã først ombare oc mpl
the thz som hã deel om oc thr̃ til bøte modko
ningẽ om hã ar legmã oc i mod bisscop om
hã ar klerk liger mꝫs som hã hade warit ne
der felligi thñ sagt eller for mũnen oc bøthe
ther a sõ lãtz logñ mt wiser ¶ Jtẽ ho som ta
ler obequemelige eller for iꝫ delige ord eller
mz manig eller forwaring for ãnẽ i hãs gord
eller for bisscop i hãs gord eller for prost nar
the fitꝫa rat po dõ hoff eller ratter ting ellr̃
almindelige omage i so mode hã scal ombere
eller mꝫste thz som hã taler om oc ther til bø
te efter logẽ oc ware fullelige omer mũnen i
thñ sag ¶ Jtẽ scal hver fond i hvor hã ar fø
der satte en bonde vndher sig i sith embede i
hvert harrit som gyl mã ar oc sager kan tꝫl
ratthe høre

¶ Har endis koningh Olufs hand-
feltningh her effther børies skelneth
mellom danmark och swerie

OKmmūde sleme hā wor koning i swarie Oc swantykkwelskagh i dāmark the giorde skal mellō dan mark oc swerie the nafnde aff swe rie torn aff wester gøtlād torsth ē aff øst hre gøtlād gala aff wenstemāne lāde grimol aff sythec māne lāds tolla oc totte. aff oplandhe tokke oc tosta aff iwtlāt wbbe aff fyn Gw-nold aff sialand. Dan aff skone Grimer aff hallād the tolff satte sex stene mellā rygghen Første sten a struttesiø Annē i dānebeck Tri tie kinstenē Fiardhe i wars nasta Famthe hwide sten Siatte mellā bleginge oc mørra Daneholm ar skifft i tra lother En lot a dā ne koning Annē a obsale konig Tritie a nør-re konig thū tyd the hade staffne a danne-holm tha hølt nørre koning dane konigs be-tzel oc opsale konig hās pstede tha natfndes aff dāneholm oc i staffne swndh aff steffne swnd oc i blymer. aff blymer oc i slatte hø aff slethe hiø oc i fleckebeck. oc i sandhiø. aff sand hiø oc i alle mannebrecke. oc i dywregrūt. aff dywregrūt oc i gnyby. aff gnibp oc i āner rose aff āner rose oc i amter mosa. aff amter mose

oc i ordmūde skog Aff ormūde skog oc i tra
nemose. aff tranemose oc i slettehø. aff slette
hø oc i robeck ther skil dāmark oc swerie ath

¶ Har begynnes Gors rath

Hzte ar thñ rat sō skicket oc skad
t der ar som kalles gors rath i ko-
nings gord oc pa hws oc feste. oc
samme rat ar onth oc giffuē al ry
gēs rod som are bispere riddere oc swēne sō
i hās rod are. oc sardelis alle konigs embes-
mē oc howitzmē oc samme rath e hwor the
helst are Hwilkē mā annē skar i hiel oc wor-
ter grepē a ferske gerniger giffue liff for lyff
Kymmer hā oc kēnes weter gerninger tha e
hwat hā worter fangē eller grepen eller ep-el
ler annē tyt miste e liffuet. wil hā oplie tha op
lie mz tolff mē aff gordē vilpg radhe halff
nakfnd hwer there som a kaer oc swarе scal
¶ Hugger mā annē sor skar eller stinger blod
wide tha scal hā mysste samme hās hand ho
som annen skar i hiel mysste lyff for lyff othñ
saa worther at noger nød warie giorde Ho
som nødwarie gør oc thñ i hiel skar eller gør
skade som a rader hā scal ep lyde ther skade
fore oc thñ som arad giorde hā haue hiē gelo
Item twyler ther noger pa at ep nødwarie

giordis tha sculle xp̃ aff gordē oth wales oc
grādske oc oth lede om nødwarie ar gioth
¶ Slar mā annē pust eller knaps hugh saa
at ep kōmer blodwide innen tha scal hā stȳn
gis i gømen sin hand om han worter grepē
mit ferske gerningher ¶ Tha som drakt wer
swerd eller knȳff at annē mā mz wred mil-
lie hā scal stingis i gømmē sin hād eller wa-
rie hg mz tolff man som før ar sagt om han
worter ep grepē mz ferske gerningher kaller
mā annē tyff eller herisøn eller annet wqūes
ord ar hā knaffue eller skøtte lige i tornet en
manet oc adhe want oc brød Er hā høgrēg
eller mynne mā ligge i stocken eller i kȳstȳn
sammeledis ar hā smosmē worthe hustrw-
gen.faller knabe eller skøtte for wordh eller
mebt tha scal han haffuer bpois faller mȳnne
man for sagh tha springe i graffuē eller lȳg-
gher xp̃ natter i tornet eller i stock mit watn
och brøth Noghen thē man som nogē wger
ninger gør hwat ond gerning thet ar helsth
oc ar tagen with ferske gerningher och dpl
han sitheu tha naffne hwer there som dpl oc
kaer sep man aff gordhen om thet aliffueth
gord hwat som the selle tha ware kaldh oc
hwat the warie ware worth Gor thet ep
a lȳffweth tha naffne hwer there iȳ mē

¶ Jtē ſkial mā til tho ørę penninge eller the ris werd hēge ther. ſkiel hā til en ørę pēninge mÿſte hwt oc ørę. ſkiel hā mÿnne en ørę penning mÿſte hwdē om hā worter grepē with ferſke gerninger eller warie ſigh ſom før ar ſagt Er thz oc mÿnne en halff ørę oc tock til iij pēninge mÿſte hwdhen ¶ Hwer mā ſcal lpws at āner mātz ild vel forware hwer i hn ſtat aff hwilkēs mās wāgømmelſe ſkade tÿ mer tha ſcal hā tagis oc i thn ſāme ild kallis om hā worter grepē with ferſke gerningher om thz ar i gordē eller i køpſtath thz ar ſaa with ſom mÿn herre ligger oc hās folk worter hā ep fongē oc withes thz hannū fithē oc dpl hā tha dplie mz tolff mē ſom før ar malt Gørs thz i lātz by bøte xl mark oc ſkadē igen formo hā ſa ep at bøte tha bliffue i konings nade ¶ Jtē engē mā mo lēger dople en min herre hakfuer ſagt gode nat eller gors meſte re. gør thz noghē fithē. ar thz knape eller ſkøt te lige vÿ natther i tornet wit watn oc brød ar thz ſmolwē worte hwſtrugē Er thz mÿn ne mā for ſig ligge i ſtockē eller i kiſthen fim natter wit watn oc brød. withes thette nogē oc worther hā ep grepē wit ferſke gerninger tha dplie mz ſex mē Enghen moo fine hall eller wapen bort dople oc enghē paa høgre

gelo en ſom hã bar rede mz ſig tÿl lÿer eller
til bordz ho annet gør ware wgplo ot ſtãde
ſamme rat ſom før ar ſagt Sãme rat ware
ot om tawel ſom ſagt ar om dobel Engen
mã mo annẽ om gielo whøwellige mane ho
thz gør ſtande ſamme rath ſom om wquẽs
ord ar ſagt føre thñ ſom gielo kẽnes hanum
ſcal mÿn herris ambeſſmã ſo lang dag leg-
ghe til at berede ſom hanũ ar mpgeligt ath
betale om hpn ar qwẽmelig ſine pẽninge ath
ſo at hã ep forlẽge efter ſine pẽninge bÿther
wil hã ep berede innẽ thñ dagh tha ſcal mÿn
herris embeſſmã mz gøde men i gordẽ lathe
hãs hakfuer ware til at berede mz om the ep
til recke tha ſcal hãs gotz aff landz mz gode
mẽ ther warthes ot mz gieldis Kerker ep fitñ
at tha ſcal mÿn herris embeſſmã anwordhe
thñ ſom gelde egher thñ i hãd ſom gieldhen
ſcal op bare ochawe frthẽ wold hanũ i hark
the at hakfue ot tha hãs lpmme wforderme-
de ſo lenge hã hanũ berder eller i hãs mÿn
ne hakfuer om hã for ep borgen othẽ ther ar
min herre konings gield Nw opl man gield
ot ar ep witne til eller obne brekf ar thet iÿ.
marck eller minne tha oplie mz fin eghen eth
En ar thz mere en iÿ marck ot minne en xl.
mark oplie mz ſex mẽ Er thz xl marck eller

mere oplie mz xÿ mē ¶ Ho som tager qwine
mz wold ochøres rop oc akal oc synes blaa
eller blodig eller reffuē kleder en tha at hā sin
willie fulkōmer ey myste liffuet om hā wor=
ter grepē wit fersłe gerninger Worter han ey
grepē oc wÿtes thz hanū oc opl hā tha oplie
mz xÿ mē aff gordē Radhe hwer there halff
næffnd ¶ Ho som røffuer til halff marck oc
worter hā innen mÿster hā liffuet hoo som
mÿnne røffuer en halff marck bøte atter ska
den oc a xl mark ther tage koningē halffe aff
oc halff sagsøgerē formo hā ey at bøte Tha
miste hudē Ho sā annē wntsiger mÿn herris
gord oc kōme aldri for hās øgen mere oc ha=
me hās vwenskaff ¶ Stiger noger konigs
hust enthē innē eller vthē thū thz gør haffwe
forbrodz liffuet fallē knape eller skøtte wecht
eller hold tha skulle hās haffuer bytes. faller
mÿnne mā tha springe i graffuē oc lyge sīn
nætter i stockē eller i kistē Hwilke sig forbyn
de mz rodescap til samme iiÿ eller vi flere eller
ferre som ind byrdis hwer mz annē at hielpe
at wor ræt krengkes oc minskēs ther om oc
noger mā mz thū forbÿnnīg at troste til vger
ning oc dorscap wære sa mēsom wort mær=
ske wille wite oc ey wort beste och rymme
worgord oc kōmre aldri for wor asyn om tes=

le gerninger nw ſkrekkne are ho thm gør tha
bywthe wi koning erick alle thm ſom wore
ingelynde ar oc hwer wit fig at the eller thn
wor embetsmā molſøgende til figer hielpe ha
nū at ſo oc tage thn brodelige oc føre hanū
tich ſom wor embetsmā wil late hanū kōme
Hwilken eller hwilke aff wore borgere eller
ingelynne ſom nw ar ſagt dyerkfues til thn
brodelige at warie i hwat ſtøcke thz helſt ar
eller wntuelde moth ratte oc worte telig mā
eller tillige men fongna ſtāne then rath ſom
thn brodelige ſculle ſtande. wndkōmer oc te-
lig man ſom thn brodelige wntwelder hakf-
ue han enghē frith i wore rige oc kōme aldri
for wor øgen eller a ſyn othē han nyther ler-
delis wor nadhe ther til

¶ Thenne ſamme rath hakfuer myn herre
koning vnth fith rod at the mwe hanū ſam-
meledis i there gorde hakfue

¶ Thenne ſamme rath ſcal ſo langt och ſaa
myth ſto i køpſtader oc roder ſom myn her-
re koning oc hans ingheſynne och rodeſkap
oc hans ſwenne lygghe A M E N

Thar endis Sialantz low oc loland kalster
oc møn som koning woldemar gaff pa wo
rinborg oc saa effter børies kircke logen met
mãge flere handfastninge wel offuer sath oc
rettelige rorrigert Tryckt i køpẽhaffn Anno
dñi M.cccc.oc.v in pfesto anũciatiõis beate
marie virginis Hoos gotfrid aff gemẽ